

НА РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ

ХАРКІВ

КРАЄЗНАВЧА ПРАЦЯ НА ЕТНОЛОГІЧНО-КРАЄЗНАВЧІЙ СЕКЦІЇ Н. Д. К. ІСТ. УКР. КУЛЬТУРИ

В ЗВ'ЯЗКУ З ПРАЦЕЮ ПО ІНШИХ ОРГАНІЗАЦІЯХ КРАЄЗНАВЧИЙ СТУДЕНТСЬКИЙ ОСЕРЕДОК Х. І. Н. О.

Краєзнавча праця набуває зараз особливо актуального значіння і на Україні й у все-союзному обсязі, особливо в зв'язку з все-українським краєзнавчим з'їздом, що має відбутися в кінці травня та початком літньої краєзнавчої праці на місцях. Але наукових установ, що працювали б у цьому напрямі дуже мало, або вони тільки починають свою діяльність, як наша Секція, пробиваючи практично перші шляхи в цій справі. Через це повідомлення про цю практику, повинне мати широкий інтерес, оскільки до краєзнавства зтягаються зараз широкі кола: студентство, вчителство, всі культурні сили на місцях і сама шкільна праця переводиться на краєзнавчі рейки. Етнолог.-Краєзн. Секція працює всього 5 місяців (вона відокремилась від старої Літературно-Етнографічної лише в грудні 1924 р.). Робітників мало: завід. проф. О. Ветухов, 2 наук. співробітники—проф. П. Ковалівський та А. Ковалівський, 2 аспіранту—В. Білецька та Р. Данківська. З самого початку утворений був Секцією Семинар підвищеного типу з 5 студентів ІНО для підготовки майбутньої аспірантури, що одразу ввійшла, яко органічна частина Секції, в її наукову та краєзнавчу працю.

Праця в справі етнології.

Тут перед Секцією одразу повстало важливе питання, що має широкий інтерес за сучасности (особливо для краєзнавців). В цій справі заслухано та обговорено доклади А. Ковалівського: «Огляд головних та допоміжних наук до студіювання на Етн.-Краєзнавч. Секції, де докладач поставив широкі питання класифікації наук в певній галузі, вказав на невиразність та плутанину ряду назв наук і запропонував певну сталу (бодай умовну) класифікацію та конкретний план праці. За основу праці Секції має зробитись «етнологія», ц. т. не тільки збирання та опис матеріалу (власити «етнографія»), а дослід його для уста-

лення певних законів людського розвитку, причому праця над українським матеріалом, має спиратись на здобутки етнології все-світньої (вивченні «народного» життя й первісної культури). Далі увесь колектив поставив собі за завдання критично підійти до старих класичних праць в справі етнології, з тим, щоб виділити та зважити в них усе те, що потверджує марксіський підхід в соціології, ц. т. всі ті факти, що усталюють залежність різних явищ від економ.-соц. умов. Спеціальна праця провадиться з історії сім'ї. Від Енгельса, назад до Моргана, яко його джерела, та дальший розвиток дослідів по Рухову та М. Грушевському («Генетична соціологія»), й далі прикладання загальних висновків до історії сім'ї в давній Україні з тим, щоб практично підійти до наукової аналізи весільного обряду та спостереження як перетворювались традиції під впливом обставин сучасного життя. Р. Данковською зачитаний доклад «Метода в етнографії». В. Білецька дала характеристику на ряд книг в справі етнографії—краєзнавства. В зв'язку з загальним планом, виробленим Секцією на поточний рік: В. Білецька проробила та зачитала дослід з матеріальної культури: «Кушнірі та чинбарі в Богодухові на Харківщині» (друк. в «Наук. Зб. Кооп.» ч. 2—3) та фольклорна праця «Заробітчанські пісні». 1) «Економ.-соц. аналіза літератури» (в книзі «На шляхах до утворення науки про літературу», зложеної разом з проф. О. Ветуховим та А. Шамраєм), 2) «Коментарій до «Fata Morgana» М. Коцюбинського з оглядом подій 1905 р. (в «Наук.-пед. бібл.» вип. 37, зложеної тими самими особами), 3) «З історії української критики» (всі праці для ДВУ). Учасник Семинару В. Дашкевич, прочитав доклад (2 засід.). «Огляд історії етнографічно-краєзнавчих програм, що торкаються України», де він зібрав значний матеріал. Співробітник Літ. Секц. І. Єрофіїв, згідно з планом, поданим ним

до Етн.-Кр. Секції зачитав один зі своїх докладів: «Новий варіант думи про Коновченка записаний на Поділлі».

Праця краєзнавчої Секції та її семінару:

1) В методологічній справі пророблено таку працю: проф. інжен. П. Ковалевський прочитав два доклади на тему «Спроби краєзнавчого досліджу Тавриди», яко зразок прикладання краєзнавчої методи, та три доклади (з демонстраціями в Педагогічному Музеї ІНО) присвячені наведеним вище методам в зв'язку з практикою (зокрема педагогічною за схемою Гус'я: природа праця-суспільство). Під його-ж керівництвом докладно пророблено один тип екскурсій— в и р о б н и ч и х в такому порядку: а) попередня підготовка б) екскурсія до збирного Паровозобудівельного заводу в) пророблення здобутого матеріалу в зв'язку з засвоєнням умінь орієнтувались та керувались планом екскурсій і т. д. г) і відчит про це Семінару. 2) Підбрано, схарактеризовано й систематизовано головні програми до збирання етн.-краєзн. матеріалу В. Дашкевичем. 3) Зроблено опис книг по краєзнавству в Центральній Педагог. та Центр. Наук. Книгозбірнях (зараз іде також праця що до Короленківської Книгозбірні). 4) На підставі вказівок Секції та програму Гревса для краєзнавчого вивчення міста («Краєзнавство» ч. 1) Семінар проробив значну частину краєзн. досліджу околиць м. Харкова «Пески» (далі намічено, яко орган. продовження цієї праці, передмістя «Павлівка» та пригородного села Олексіївка). Здобутки всіх цих праць (1—4) є думка дати до друку, яко виявлення перших спроб праці Семінару.

Далі Секція поставила собі завдання утворити Краєзнавчо-Екскурсійну Бібліотеку України, при чому Секція об'єднує під своєю редакцією наукових робітників, так інших секцій Катедри, як і по-за межами її. Поки що готується до друку (для ДВУ) 2 випуски: вступний (техніка та методи екскурсій і т. и.) та Харківщина.

Зв'язок з іншими організаціями зокрема з пролетарським студентством.

За третьою справу Секції був зв'язок з широкою краєзнавчою працею. По запрошенню пролетарського студентства вона провела працю в краєзнавчому студосередковій І.Н.О. З доручення Секції: В. Білецька за певном планом зачитала ряд лекцій про завдання краєзнавства, зв'язок школи з краєзнавчою працею, екскурсійний метод в краєзн., про зв'язок з селом, проф. П. Ковалівський— лекцію про краєзнавство й виробничі сили, Є. Шманкевичем (з Істор. Секції, що бере участь в праці Етн.-Кр. С.)— «Гуманітарні краєзнавчі екскурсії», проведено дві екскурсії з осередком в музеї, причому члени Семінару Секції вже брали участь, яко керівники окремих груп екскурсантів. В зв'язку з працею Секції в студосередковій ІНО в Секції заслухано доклад А. Лазариса «Проблеми краєзнавства та принципи краєзнавчої роботи» В. Короленківській Бібліотеці прочитав А. Лазарис лекцію для ознайомлення з краєзнавством та його завданнями. В тій же книгозбірні Секція бере участь в організації книжкової виставки в справі краєзнавства. Крім того О. Левицький, завідаєль Фінансово-Економічним Технікумом, зробив у Секції доклад про працю студ. краєзнавчого осередку та про музей при цьому технікумі, куди Секція й Студосередок ІНО зробили екскурсію.

З поза Харкова до Секції звернувся П. Кузнецов, командирований від краєзнавчих організацій з Лівенськ. повіту Орловської губ., в справі постановки краєзнавства. Працівники Секції брали участь в Краєзнавчій підсекції «З'їзду в справі підвищення Продукційних Сил України», голова Секції у Губерніяльному Краєзнавчому Студ. З'їзді та в Орг. Бюро Всеукр. Краєзнавчого З'їзду, що має відбутись у травні ц. р в Харкові, на якому працівники Секції мають виступити з рядом докладів проф. О. Ветухов, А. Ковалівський, В. Білецька.

О. В.

ЛІТЕРАТУРА Й НАУКА

* Постанова ПБ ЦК КП(б)У від 10—IV з приводу доповіді Агітпропу ЦК що до взаємин до українських художніх угруповань.

1. Про «ГАРТ». Політбюро ще раз підтверджує, що ні одна з існуючих літературних організацій, у тому числі й Гарт, не можуть претендувати на єдине представництво партії в ділянці художньої літератури і на монопольне переведення партійної лінії в цій ділянці.

У той же час ПБ ЦК визнає за шкідливе агітацію проти Гарту, начеб то організації націоналістичної ворожій партії та инш. Не зважаючи на деякі дефекти, що виявились не в досить широкому охопленню пролетарських письменників, зокрема письменників з робкорів, та деяку кастову замкненість ПБ ЦК визнає, що Гарт за весь час існування виконав велику працю що до об'єднання навколо партії й радянської влади найбільш живих і талановитих сил сучас-

ної української літератури та поезії. Гарт до певної міри об'єднав український пролетарський письменницький фронт проти буржуазно-націоналістичної ідеології. На з'їзді Гарту відзначено дефекти й ухвалено відповідні постанови для їх усунення.

II. Про «ПЛУГ». Існуюча організація селянських письменників «Плуг» провадить велику й важливу працю, яку партії слід всебічно підтримувати, але з тим, щоб місцеві групи «Плугу» не набирали масового характеру й не зливалися з організаціями сількорів. Робкори і сількори, як зазначено в резолюції XIII-го з'їзду, є лише резерв, з якого шляхом роботи літорганізацій повинні виробитись пролетарські та селянські письменники. Що до «Плуга», то він повинен залишитись організацією селянських письменників в ділянці художньої літератури. Місцеві осередки «Плугу» можуть виникати тільки там, де є партійні організації, що можуть керувати їхньою роботою. ЦК пропонує парторганізаціям взяти на себе це завдання і ні в якому разі не допускати відриву місцевих груп «Плугу» від партії.

III. Про попутчиків. До організацій попутчиків на Україні (Ліпка, група літераторів, що об'єдналася навколо журналу «Життя й революція»); яка приймає платформу радвлади, слід додержуватись тієї-ж лінії, що зазначена про попутчиків в загально-партійних постановках.

IV. Про художню критику. ЦК вважає за необхідне організувати серйозну марксистську критику й бібліографію, яка-б викрила дефекти та збочення, що є як серед письменників Гарту, як і серед інших літературних угруповань. Ця критика, підтримуючи талановитих радянських письменників, разом з тим повинна відзначити їхні помилки, які бувають тому, що ці письменники не завжди правильно розуміють радянську політику, а також направляти їх на ліквідування буржуазних та націоналістичних пересадків.

V. Про Всеукраїнський центр пролетарських письменників. Визнати організацію єдиного Всеукраїнського центру пролетарських письменників за передчасну, бо для такого центру немає ще певних умов.

* Субсидування пролетарських письменників. Наркомосвіта ухвалила субсидувати єврейську пролетарську організацію пролетарських письменників «Октябрь» і болгарських «Орач».

* Література про МОДР для села. ЦК МОДР'у підготовляє для видання низку популярних брошур про МОДР для села українською мовою й мовами національних меншостей.

* Журнал «Червоний Клич». В травні виходить 1 число щомісячного ілюстрованого журналу «Червоний Клич», органу Всеукраїнського й Харківського комітетів МОДР'а.

У журналі будуть статті, що освітлюють діяльність МОДР'у в УСРР, керівничий матеріал, хроніка МОДР'а, огляд білого терору в капіталістичних країнах.

* До конкурсу «Червоного Шляху». Жюрі конкурсу журналу «Червоний Шлях» оголошує що термін для надсилки на конкурс повістей продовжується до 1-го червня; на п'єси — до 1-го липня; на романи — до 1-го Жовтня.

15-го червня 1925 р. буде оголошено в пресі про результати конкурсу на повісті, 15-го липня — на п'єси і грудня 1925 р. на романи.

* Реєстрація драмгуртків і композиторів Укр. Т-во Драматургів і композиторів оголошує реєстрацію драмкружків (кіносценаристів), перекладачів п'єс і композиторів, яких твори виконуються по театрах публічною продажою квитків.

Т-во ставить собі за мету охорону авторських прав і збір «авторського» з публічних вистав, на території УСРР.

Тимчасова адреса: Харків, вул. Лібкнехта, 11, редакція «Сельправди», від 4—6 год. п. п.

У всіх справах звертатися до секретаря, Т-ва М. Кричинського.

* З життя Слобожанського музею імені Сковороди. Виставка в музею вплинула широко на його життя. Музей поповняється раз-у-раз новими речами.

Придбано два кременних пістолі, портрет Сковороди роботи художника М. О. Уварова, Сепію Трутовського «Мати з дітьми», портрет невідомого (масло), альбома картин із української старовини С. Ів. Васильківського та Самокиша-Судковського. Бібліотека музею придбала також цінні книжки: Ладиженка про Левицького, першого українського гравера, Головацького про одіж у Галичині, Петрова про паводи у Харкові, Єфіменкової — «Исследования о народной жизни», Устинова «Путеводитель по Харьков» (старе видання). Бібліотекою користуються літературні та наукові сили. О. Вишня одержував відповідні матеріали до історії українських переказів та забобонів до своєї п'єси, «Вій», наук. співробітник М. Ю. Панченко скористував літературою для кіносценарія: «Шевченко».

Готуються статті про життя музею та його діяльність. Виготовлено численні таблиці, що з'ясовують зміст малюнків та інших експонатів музею. Художник І. М. Святенко замальовує експонати короваїв для наукового каталогу.

Музей відвідується численними екскурсіями. Цими днями його оглядали представники Всесоюзного з'їзду діячів Головнауки.

* Видання малої економічної енциклопедії. Трудящі Республіки за останній час все більш цікавляться справами економіки нашого союзу. Підчас читання відповідної літератури вони натрапляють на незнайомі терміни. Центральний методком Головногополітосвіти визнає за неодмінне на ряду з економічною енциклопедією, що її видав Держвидав, видати невелику економічну енциклопедію не більш як на 10 аркушів, яка мусить бути за порадник в економічних справах для трудящих.

* Скликання археологічного з'їзду. В липні цього року при НКО скликається Всеукраїнський археологічний з'їзд.

* Організація Асоціації робітників-винахідників. В Харкові організується всеукраїнську асоціацію винахідників-робітників, яка об'єднуватиме всіх винахідників та їхні організації, розпорошені по Україні. Асоціація ставить своїм завданням допомагати державі в переведенні раціоналізації виробництва з одного боку, а з другого—матеріально та порадами винахідникам здійснити їхні винаходи. Асоціація передбачає організувати майстерні та інші підприємства, щоби дати змогу таким чином робити експерименти та виробляти винаходи своїх членів. За членів асоціації можуть бути винахідники, вчені, та винахідники-робітники. На місцях асоціація гадає організувати свої філії. Нині вона передає свій статут на затвердження відповідних установ.

МУЗИКА

* В и щ у Музичну Раду при ГПО реорганізовано на вищий Музичний Комітет, який складається з: Козицького П. (голова) і членів-експертів — Яновського Б., Богатирьова С., Костенка В. і Дрімцова С.

* У Харкові відновила свою роботу Харківська Філія Т-ва Леонтовича. Обрано Бюро у складі: Козицький (голова) Назаренко (секретар), Ступницький, Туркельтуаб, Дрімцов.

* Національна українська опера. В Харкові організується українська опера, спектаклі якої почнуться з

осени. В репертуарі оригінальні українські, а також і перекладні опери. В комісії на підготовку оперної справи вийшли представники державних і партійних організацій. Режисером запрошено тов. Н. Боголюбова, а художником—А. Петрицького. Розпочато зносини з оперними артистами-українцями, які перебувають на терені СРСР, а також і за кордоном.

* В и й ш л и у світ в виданні Т-ва Леонтовича—хори: Вериківського—«В час пожеж», Ревуцького—«На залізних дверях» Верьовки—«Карманьола».

РІЗНІ

* У регулювання розповсюджувати видання різних організацій. При розповсюдженні на місцях літератури, портретів, емблем та ін. помічається часто зловживання з боку уповноважених та агентів різних організацій. Для боротьби з цим явищем ГВК видав обов'язкову постанову, згідно з якою всі уповноважені та агенти в справі розповсюдження літератури та значків в межах Харківщини повинні обов'язково реєструватися в адміністративних відділах Виконкомів, для накладання візи на їх мандатах.

Без такої візи їхні мандати вважатиметься; за недійсні.

* Про переведення Воронцовської книгозбірні до Харкову. Колегія НКО запропонувала Головномуполітосвіті разом з Головнаукою розробити питання про переведення Воронцовської книгозбірні з Одеси до Харкову.

* Українізація кіно. ВУФКУ постановило українізувати не пізніше липня всі кіно-фільми, так радянські, як і закордонні. З липня всі написи будуть лише українською мовою.

КИЇВ

ФІЛІЯ ГАРТУ

Останніми часами Київська філія Гарту значно поширила роботу.

До осені 24 року робота молодшої філії мала організаційний характер, викристалізовувався певний актив, тепер Київська

філія такий актив має і перейшла до широкої масової роботи.

Останніми часами Гарт улаштовує крім чергових прилюдних вечірок виступи, причому переважно в робітничих районах і в

клубах на підприємствах. Тепер під керівництвом окремих прикріплених до робочих товаришів провадиться постійну літературну роботу.

Організовано російську секцію, розпочато студійну роботу. Товариші з російської секції виступають спільно з українським літературом на вечірках і диспутах.

Поки що російська секція ще не велика, але роботу свою скеровує на широкий робочорівельний рух і через те перед нею значні перспективи.

Вийшов альманах «Київ Гарт», що має ніби звітний характер роботи Київської філії за час її існування.

Крім альманаху Гартівцями здано до друку п'ять збірок і одна п'єса.

Крім культосвітньої і чисто літературної роботи Гарт приймав участь в диспутах на літературні теми, що відбувались в останні часи в Києві.

Діяльність Київ Гарту не обмежується Києвом. Закладено також декілька гуртків і по-за Києвом.

ТЕАТР

* 1-й театральний музей на Україні. Наприкінці квітня в Києві відбудеться відкриття 1-го театального музею України. Зібрано вже 2.000 експонатів.

Експонати характеризують український театр із 1881 року. Надто багато є про театр Садовського та «Молодий театр». Окрім того, комісія збрала біля 600 цінних ще не проявлених негативів.

* Київський театр-маїстерня ім. Михайличенка. Театр ім. Михайличенка склав умову з Артемівською політосвітою про подорож театру по Донбасу на два з половиною місяці.

За цей термін театр повинен обслужити всю Артемівську округу.

В репертуарі театру:

1. Сорочинський Ярмарок в переробці Терещенко. Комедія-гротеск на 4 дії.

2. Вир, (з життя таращанської дивізії за записками Затонського). П'єса Стабового.

3. Насіння (Неделя) за Лебединським.

4. «97» — п'єса на 4 дії Куліша.

5. Карнавал (Лілюлі) Ролан-Ролана (сатира) на 4 д.

6. Універсальний Некрополь (за Еренбургом) Хуліо Хуреніто, смерть Н. Курбова), сатира на буржуазний Захід.

7. «Камергер» комедія-гротеск на 5 д. Грея.

З театром виїздить керівник Марко Терещенко. Намічається цілий ряд докладів на тему про революційний театр.

* Л. Курбас — заслужений артист. Центрпівління Всеробмист вирішило підтримати порушене питання про надання режисеру організатору Київського театру «Березиль», Л. Курбасу звання заслуженого артиста республіки.

* Подорож капели «Думка» 14-го квітня з Києва виїхала в гастрольну подорож по Кавказу капела УСРР «Думка». Перший концерт відбувся у Тифлісі. В репертуарі: українські й грузинські народні пісні (пісні грузинські виконуються на грузинській мові).

РІЗНІ

* Археологічні розкопки. Підчас археологічних розкопок на Уманщині знайдено предмети старовинної грецької культури. Українська Академія Наук зацікавилась нахідками, й визнала за необхідне зробити дальші розкопки.

НА ПОДІЛЛЮ

М. Винниця. Філія Всенародної Бібліотеки України при ВУАН'і, її устрій та праця.

(з нагоди п'ятиліття зо дня заснування).

Заснована 1920 року Вінницька Філія Всенародної Бібліотеки має тепер цінний бібліотечний фонд коло 100.000 книжних одиниць, з яких скаталогізовано й єв публічному користуванню по-над 40.000, а влітку цю кількість доведено буде до 50.000.

Філія має добре зорганізований український відділ з підвідділами: Шевченківським, музикальним, революції на Україні та Поділля; Загальний — з усіма відділами децимальної системи й великим С.-Господарським

підвідділом (основа його бібліотека колиш. «Подольського О-ва Сельського Хозяйства» (добре упорядковано віділ Марксизму також з усіма відділами децимальної системи та підвідділом Ленінізму; Газетно-графічний відділ — з підвідділами музикальним та преси України й преси Поділля й нарешті відділ рукописів і стародруків, в якому є 2 цікавих інкунабули, а серед збірки стародруків кілька стародруків XVI віку з розділами й картами присвяченими Поділлю та цінна збірка рукописів — переважно українських грамот 1-ої половини XVII століття.

Для всебічного представлення окремих країв заселених українським народом при

відділі Україніка утворюються крім цього такі підвідділи: Київщини, Кубанщини, Одещини, Бесарабії, Чернігівщини, Волині, Галичини, Прикарпатської України, Буковини, Зеленого Клину, Української колонізації в Америках і т. інш. Також при Загальному відділі утворюється підвідділ присвячений окремим народам та республікам СРСР великим світовим націям та поневоленим народам світу й їх боротьбу за визволення.

При бібліотеці є гарна сонячна читальня. Відвідує її що-дня пересічно 170—190 душ при щоденній видачі 300—450 кн. од. (не рахуючи газет). Книги до дому не випозичаються (за винятком членів Секції Наук. Робітників, що провадять дослідну працю), але читальня функціонує 7 днів на тиждень, пересічно 10 годин на добу. На підставі систематично проваджуваних статистичних записів загальна кількість постійних одвідувачів читальні на 15 березня сягає до 1275, а соціальний стан їх такий: робітників та селян 60%, червоноармійців 3½%, службовців 25%, шкільної молоді 65% (значна її частина також робітники, селяни й службовці), інших ½%. Читальня одержує коло 60 період. видань. а також 3 українських комуністичних органи з Америки.

Читальня веде широку політосвітню працю, влаштувавши протягом 1924/25 року 14 виставок припасованих до певних дат: видання ВУАН, з нагоди 10-ліття імперіалістичної війни, міжнародного дня кооперації, лютневої революції, на честь Комінтерну, творів Леніна та багато інших.

Особливо-ж відзначалася влаштована в лютому 1924 року велика виставка «Історії книги» з нагоди 350-ліття українського друку. Про цю виставку подано було свого часу звідомлення в Київській та Харківській пресі. Її відвідало по-над 200 екскурсій, з шкіл, курсів, військових частин, робітників підприємств та інш., а всього коло 5000 одвідувачів.

Одною з особливостей Філії є її виразно-краєзнавчий характер, що послідовно проходить через усю організацію. Тому природно, що на відділ «Поділля» звернено найбільшу увагу й він є найповніша збірка літератури про Поділля й має зараз по-над 2000 кн. од., обслуговуючи краєзнавчою літературою всі державні установи й місцевих дослідників та інших читачів.

Але ще більш науково-краєзнавчого характеру надає Філії існування при ній Кабінету виучування Поділля, що гуртує коло Філії місцевих дослідників. Наймолодший із відділів Філії, не одержуючи з сторони ніякої фінансової допомоги, Кабінет вивчення Поділля виявив уже

протягом свого неповнорічного (утворено весною 1924 року) існування велику науково-краєзнавчу та політосвітню працю.

Ось короткий перелік його діяльності:

1. Систематична праця над всебічним поповненням підвідділу «Поділля» та керівництво складанням для відповідних дисциплін бібліографії. Ці матеріали будуть основою для майбутнього видання «Bibliographia Podolica» й систематично друкуються у відповідних випусках Кабінету.

2. Переведення протягом вересня—жовтня 1924 року цілку з 6 лекцій Поділлезнавства:

а) «Минуле Поділля» — проф. А. Ярошевич, б) «Рослинність Поділля» — О. Савостіанов, в) «Клімат Поділля» — проф. Л. Данилов, г) «Ґрунти Поділля» — О. Савостіанов, д) «Економіка Поділля» — проф. А. Ярошевич, е) «Геологія та мінеральні багатства Поділля» — проф. М. Безбородько.

Лекції були платні й чистий прибуток мав піти до видавничого фонду Кабінету виучування Поділля; їх прослухало 350 слухачів та 70 слухачів одвідало окремі лекції, а разом 420 слухачів, і це дало по-над 200 карб. до видавничого фонду.

3. Праця над вивченням та охороною пам'яток старовини, мистецтва й природи: а) розроблено для Губінспектури Наросвіти Поділля проект об. постанови «Про охорону пам'яток революційної минувшини, старовини, мистецтва й природи». Проект цей ухвалив Губвиконком Поділля яке об. постанову ч. 192, що є чинна й тепер. Крім охорони будинка Мурів, домика в Вінниці на Замості, де народився славетний український письменник Мих. Коцюбинський, і будинка декабриста Пестеля в Тульчині, ця об. постанова приписує охорону дерева береки, яке нині вимирає невеликого обрuba б у ко в их лісів коло м. Сатанова над Збручем.

б) провадиться тепер праця над вивченням домика Коцюбинського й здобуті матеріали будуть темою публічної доповіді, а також видано буде ілюстровану листівку домика для популяризації його охорони. Так само йде вивчення буд. Мурів і наслідком його буде відповідно історично-архитектурна монографія.

4. Збирання й упорядкування матеріалів для гербарія особливо Прибужської флори, а також і флори Всеподілської. Є вже чимала збірка.

5. Розпочато друкуванням цикл розвідок дослідників Поділля.

1. Проф. Л. Данилов «Клімат Поділля» (видруковано 1000 пр; наклад розійшовся).

2. О. Савостіанов «Дика рослинність Поділля» з додатком карти рослинності Поділля. (Цими днями вийде з друку).

У найближчому часі йдуть до друку:

3. Г. Махов «ґрунти Поділля».

4. І. Шипович та О. Стаборовський «Виницькі Мури» (історично архітектурна розвідка).

5. Проф. В. Храевич «Фавна Поділля» ч. I. Ссавці та птахи.

6. Проф. В. Храевич «Фавна Поділля» ч. II «Комахи».

7-8. Проф. Е. Сіцінський «Нариси з історії Поділля» та інші.

Усього виготовлено та підготовлюється до друку цього року коло 10 випусків, що творитимуть немов стислу «Енциклопедію Поділлязнавства».

6. За матеріальною допомогою Губвиконкому Поділля підготовлено утворення з весни 6. р. невеликого Показово-Досвідного сада Подільської флори, що буде перша спроба зібрати найтипівших представників місцевої рослинності суходільної й почасти водяно-болотяної, для якої вимуровано буде водозбір.

Філія займає увесь 2-й поверх величного старовинного будинка поч. ХVІІ в., так звані «Мури», де був колись єзуїтський кляштор. Будинок оцей з мурами до 2-х метрів завтовшки з мурованими стелями—склепінням—цілком безпешний од пожежі й як найбільше надається до бібліотеки і своїми просторними залями і якоюсь своєрідно-суворою красою властивою старовинним покаям з пругастими стелями.

На обладування цього приміщення філія витрачає багато коштів та енергії. Між іншим цими днями закінчено вмеблювання

великої залі 105 кв. арш. і навіть не стільками, але справжніми книжно-бібліотечними шафами під поліровку. Це вмеблювання суворо витримано відповідно до архітектурних особливостей залі, на взір вмеблювання бібліотеки в Shrewsbury (Англія).

Протягом квітня п. р. буде поширено читальню й вмеблювано 2 читальних залі площею коло 150 кв. арш спеціально гігієнічними меблями також відповідно до архітектурних особливостей залі, але на взір Hammersmith'івської публічної читальні (Англія).

З переведенням зазначених заходів Філію можна буде вважати одною з найкраще впорядкованих науково-публічних провінціальних бібліотек України.

В. О.

М. Кам'янець. 1 травня 1925 року Кам'янецька філія «Плугу» урочисто відсвяткувала першу річницю свого існування. «Плуг» одержав багато привітань, як від редакцій газет і філій «Плуга», як і від студентів різних Вузів.

* **М. Проскурів.** «Плуг» в казармах. При гарн. клубі №-ої дивізії утворився гурток «Плугу». Відбулося уже 4 прилюдних вечірки, на яких зачитувано твори членів гуртка. Була поставлена також п'єса Ол. Донченка.

Сили гуртка, поки ще невеликі—всього 9 осіб, з яких 1 дійсний член «Плугу».

Праця ведеться переважно серед червоноармійців.

Гурток зв'язався з Кам'янецькою філією «Плуга».

НА ЧЕРНІГІВЩИНІ

* **С. Пальчики,** Конотопської округи. Вшанування пам'яті П. Прокоповича. В зв'язку з тим, що поточного року минає 75 років з часу смерті і 150 років з часу народження основоположника раціонального пасішництва, фундатора першої в Європі школи пасішництва і винаходця рямцевого вулика—Петра Прокоповича, похованого в с. Пальчиках,—вживаються заходів до реставрації його могили. На пожертви, зібрані для цієї цілі в СРСР, Західній Європі і Америці, намічено відновити грот, де поховано Прокоповича, поставити пам'ятника, обгородити територію могили, обсадити її медоносами і встановити постійний догляд за нею.

Могила П. Прокоповича знаходиться на краю с. Пальчиків, на території колишньої його пасіки. Там же була і пасішницька школа, заснована 1828 року. Цікаво, між іншим, що, не зважаючи на надзвичайний абсолютизм, що панував в політичній житті за часів Прокоповича, навчання в школі Прокопович провадив в українською мовою; читаючи лекції вкраїнською мовою він потім перекладав їх російською і друкував в тодішніх часописах, що виходили в Росії.

Роботи в справі реставрації могили-грота провадить Батуринське пасішницьке т-во імені П. Прокоповича.

Вас. Різн-ко.

Д О Н Б А С

* Збірник «Забой». Вийшов із друку й поступив у продаж у виданні «Робочий Донбас» перший збірник спілки пролетарських письменників Донбасу «Забой».

* Марксівська бібліотека. В скорому часі в Сталіно відкрито буде марксівську бібліотеку, для якої вже одержано 8.000 примірн. книжок.

Н А О Д Е Щ І Н І

* Археологічний з'їзд. В липні Одеський Археологічний музей справляє 100-літні роковини свого існування.

У зв'язку з цим колегія ухвалила скликати Всеукраїнський Археологічний з'їзд в м. Одесі.

Завдання цього з'їзду—виявити здобутки

археологічної науки за останні роки на Україні та в Союзі взагалі.

* Сценарій «Димівка». У с. Малинівському (раніш Димівка) українське фотокіноуправління сфотографувало для Одеської кінофабрики велику картину про вбивство сількора. Сценарій називається «Димівка».

Р С Ф С Р

М О С К В А

РОСІЙСЬКА АКАДЕМІЯ НАУК І УКРАЇНА

Цими днями вийшов з друку «Отчет о деятельности Российской Академии Наук за 1924 год», що його склав невідомий секретар Академії, академик С. Ф. Ольденбург; зачитано цей звіт в прилюдному засіданні 2-го лютого 1925 р.

З того відчиту довідуємося, що праця Російської Академії Наук, яка поширюється на цілий СРСР, в деяких своїх царинах подекуди або цілком торкається й України.

Академик В. М. Перетц, що одночасно є й академик ВУАН, працював над питанням історії старо-руського письменства та польсько-українських літературних взаємин XVII сторіччя, а також цікавився перекладною українською літературою XVII; XVIII сторіччів, збирав матеріали для повного списку українських рукописів до XVIII стор. включно й українських стародруків.

В Ленінградському університеті В. М. Перетц читав курс українського письменства, а також стояв на чолі Ленінградського Т-ва дослідників української історії, письменства і мови, де зробив низку доповідів.

З 12-го серпня до 12 вересня 1924 р. В. М. Перетц науково працював в Київських бібліотеках.

В. М. Перетц виготовив до друку такі праці: «Сборник повестей Григория свяц. Шаргородского, 1660 г.»; «Иван Вишенский и польская литература XVI в.»; «Следы украинского перевода Печерского Патерика в XVII в.»; «Эпитет в «Слове о Полку Игореве» и народной песне»; Новый труд

об украинских думах»; «Театральные эффекты в киевской и московской школьной драме XVII и XVIII в.в.»; «Опыт украинизации житий печерск.вконце XVIII ст.»; «Неизвестный стихотворец в XVII в., архим. Онуфрий»; «Сотницы и статья о восьми помыслах Нила Синайского в украинском переводе XVII в.»; «Украинская обработка «Лествицы» Иоана Синайского, XVII в.»; «Новый перевод Завещания цесаря Василия на украинский язык по рукописям XVII века».

Надруковав В. М. Перетц: «Найдавніша згадка про театр на Україні» («Україна», 1924 р., кн. 1–2); «К изучению Слова о Полку Игореве. I Новейшая литература о Слове».

Академик М. Н. Сперанський виготовив працю—«Ярославский Сборник XIII века», що її буде надруковано в історичному збірникові ВУАН.

Академик Б. М. Ляпунов був за члена Одеської Комісії Краєзнавства при ВУАН й надіслав до чеського журналу «Slavia» рецензію на книгу проф. Кульбакина—«Украинский язык».

Академик В. П. Бузескул працював у Харкові, як почесний голова науково-дослідчої катедри історії європейської культури.

При Академії існувала спеціальна комісія в справі вивчення малярійних комарів СРСР, що налагодила зв'язок з такими пунктами України: Чернігів, Одеса, Київ, Поділля.

Велику наукову працю в справі дослідженню природи, зокрема фауни Чорного

моря, провадила Севастопольська Біологічна Станція, низкою спеціальних екскурсій досліджуючи Чорне море з боку гідрологічного та біологічного. Зокрема варто відзначити працю В. Нікітіна та Є. Скворцова—«Гидрологический разрез Черного моря в феврале 1923 г.» (Записки по гидрологии, т. 48, 1924 г.).

Жваво працює комісія в справі складання діалектологічної карти російської (власне, руської мови), збираючи матеріали й що до української мови. Виготовлено до друку програми до збирання українських і білоруських діалектологічних матеріалів. Член Комісії, Н. Н. Дурново в серпні минулого року від'їздив до Чехословаччини з метою вивчення угорсько-української говірки.

Член Центрального Бюро Краєзнавства І. М. Гревс літом 1924 р. одвідав м. Полтаву, де знайомився зі станом місцевої краєзнавчої праці, обслідувавши Полтавський музей, інші краєзнавчі установи міста й пам'ятки місцевої старовини.

Співробітник Ботанічного музею, Л. І. Савич-Любицька, літом 1924 р. обслідувала

мохову флору узбережжя р. Сожу, до вливу його в Дніпро, далі узбережжя р. Дніпра до Глібовки і узбережжя р. Припяти, від гирла до Турова.

1924 р. помер академик М. І. Андрусов, він був академік і в ВУАН, і відомий своїми дослідженнями на Чорному морі, Чорноморщині та Каспійщині.

Помер також член—кореспондент В. М. Арнольд, що довгий час був за професора ботаніки Харківського Університету.

1924 року з України обрано на членів—кореспондентів РАН (Рос. Акад. Наук): проф. С. Н. Бернштейна (Харків), акад. Д. О. Граве (Київ), акад. В. І. Липського (Київ).

Хоч праця Російської Академії Наук лише епізодично торкалася України і ще мало зрушила з традиційно-схоластичного шляху в бік вивчення продукційних сил і засобів виробництва,—проте дещо з праць РАН про Україну можна й слід цілком прилучити до тої скарбниці наукового дослідження України, що провадиться робітниками науки на Україні.

К. Дубняк.

НА ВИСТАВКАХ

* В Інституті ім. Леніна. В Інституті ім. Леніна при ЦК РКП наприкінці березня відкрилася виставка чужоземної літератури про Леніна та ленінізм. Виставлено всю літературу (серед неї й уміщену по періодичних виданнях) як західно-європейською, як і східними мовами.

* Музей культур Сходу. Музей «Ars asiatica» шляхом розширення й поглиблення свого програму реорганізується в Музей Культур Сходу. Зосереджуючи в собі наукове збирання пам'яток матеріальної культури народів Сходу, музей має на меті дати уявлення про культури Сходу та їхній історичний розвиток. Музей складається з відділів: Далекого Сходу, Близького Сходу, Середнього Сходу, Радянського Сходу, Кабінету революційного руху на Сході та книгозбірні. Кабінет революційного руху поєднує організації сходознавства.

* Виставка революційної літератури Російської Академії Художніх Наук переноситься до Ленінграду й відкривається у доповненому вигляді в помешканні Публічної Бібліотеки.

Виставка «Буття». В залах Історичного Музею відкрилася художня виставка «Буття», що складається з творів багатьох молодих малярів.

Що до свого змісту виставка охоплює багато боків побуту й моментів революції. Деякі картини присвячено спеціально мо-

ментам із життя декабристів. Поруч з цим у багатьох митців помічається інтерес до естетизму.

В своїй художній діяльності учасники «Буття» прямують шляхами «Бубнового Валета». Що до свого рівню «Буття» стоїть вище від більшості попередніх виставок поточного року. Слід відзначити, що на працях деяких малярів помітно відбилася влаштована минулого року «Виставка німецьких малярів».

* Трет'яковська галерея. 8 березня до міжнародного дня робітниць в Державній Трет'яковській Галереї відкрилася виставка картин під назвою «Жінка в російському малярстві». Завдання виставки—змалювати становище жінки в обставинах особистого, сімейного й громадського життя від початку XVIII віку (Антропов, Еріксен, Левицький) до наших часів (Гончарова, Якулів, Б. Григор'їв). Виставка дає не тільки абстрактні образи жінки, як от портрети, але й ілюструє багато соціальних моментів: селянський побут (Венеціанів, Петров), шлюб (Пукирев, Петров), взаємини між буржуазією й трудящими містом та селом, то-що. До виставки видано спеціального каталога зі вступним нарисом А. Ф. Друкачової.

* Р. А. Х. Н. Відкрилася виставка мистецтва Бухари. На виставці подано матеріали, здобуті спеціальною експедицією, що працювала в-осени минулого року з запро-

шення Раднаркому Бухари. Здобутки експедиції: 300 фотографій, 20 промірів будівель і 20 знімків мозаїк. Окрім архітектурних знімків є знімки й малюнки килимів та одягу. В зв'язку з виставкою 13 бе-

резня відбулося засідання архітектурної підсекції просторіневого мистецтва, де було заслухано доповідь Засипкіна «Туркестанська архітектура».

ЛІТЕРАТУРА Й ПРЕСА

* Кабінет революційної літератури. Академія Художніх Наук одкриває кабінет революційної літератури, що буде не тільки архів літератури, але й лабораторія, яку споруджено для науково-дослідчої роботи вчених дослідників історії пролетарської літератури.

* Наукове видавництво татарської мовою. Головна наука дала для Татарської Республіки поточного року 20 аркушів друку на видання наукових праць. При складанні плану видавничої діяльності видавництво матиме на увазі інтереси національних республік.

* Пільги видавництвам і книжковій торгівлі. НКФ СРСР ухвалив звільнити від гербової оплати всі видавництва та їх книжкову торгівлю, які належать організаціям: державним, професійним, кооперативним, компартії і коммуністам.

* Курси книжкової справи, які було організовано Держвидавом і мали на меті підвищити кваліфікацію та пере-

підготовку робітників книжкової справи, тепер закінчують свої заняття.

ВЦБ Секції робітників друку розроблює проект для організації Центрального Книжкового Технікуму та курсів на перепідготовку робітників книжкової справи.

* Кіно-преса. Вся кіно-преса об'єднана в єдине «Радянське кіно-видавництво». В плані роботи цього видавництва стоїть видання журналу «Радянське кіно», виробничо-технічного журналу «Кіно-журналу АРК» й одного популярного видання з додатками типу «Кіно-газети».

Тепер провадиться підготовча робота в справі організації згаданого видавництва.

До планів роботи до цього видавництва входить також видання науково-популярних книжок та брошур, присвячених кіно та спеціальній кіно-літературі.

* «Комсомольська Правда» 20 травня почала виходити всесоюзна щоденна газета, центральний орган ЦК РЛКСМ «Коммольська Правда».

ТЕАТР

* Театр ім. В. С. Мейерхольда. При театрі організовано науково-методологічну драматургічну лабораторію. Кількість членів лабораторії є дуже обмежена: троє визначних сучасних драматургів й двоє відповідальних партійних робітників.

Лабораторія бере найближчу участь у виробленні плану діяльності театру, не тільки розглядаючи подані для постановки п'єси, але й складаючи нові.

* Державна студія Білорусії. Чергову виставу-п'єсу Перца «Ін помше ойф де Кент» («На ланцюгу каяття»). Ставить М. Ф. Рафальський. Маляр—запрошений студією із Берліну Рибак.

* Камерний театр. При театрі організується драматична група, що буде розглядати й перероблювати п'єси, які подаються до театру.

Тепер група працює над обробленням англійської мелодрами «Композитор Нейль».

ЛЕНІНГРАД

Московське Т-во Драматичних письменників і композиторів. Підготовлюються до видання: Збірка «Жива газета», складена Вознесенським і Рахманом зі вступним нарисом В. В. Шимановського Збірка «Нова естрада» з творів кращих сучасних письменників і п'єси «Метелиця» Б. В. Папарігопуло й «Поход десяти тисяч» М. Соколовського.

* Історія вбрання. В першій Державній Художній Студії в класі драми (керівництво т. т. Тверської та Ертнон) відкрився відділ історії вбрання, керівн. А. Яновський.

* Пам'ятник Г. В. Плеханову. На площі Технологічного Інституту розпочалося роботи в справі спорудження пам'ятника Г. Плеханову.

КУБАНЬ

* Ст Кореновська. Пам. Тар. Шевченка. 11 березня тутошній український гурток улаштував літературний ранок пам'яті Т. Г. Шевченка, а ввечері в театрі—засідання з доповідями: «Життя Т. Шевченка», «Шевченка, як пролетарський поет», «Шевченко й кріпацтво», «Національне питання в Радвладі». Після засідання хорівий гурток профспілки виконав низьку українських пісень, а учні дали дві дії з «Невольника». Програм ввечера припав до смаку слухачам і викликав щире задоволення станичників.

* Краснодар. Художній муз. зей. В кінці березня в залах художнього

Музею одчинилась перша виставка виробів мистецтва, які було придбано Музеєм з осені 1924 р.

Кубанський Музей вперше за довгий час свого існування поповнюється такою великою кількістю (150 експон.) і коштовним з боку художності, речами.

Серед творів, які виставлені Музеєм, деякі є зразки високого майстерства.

Великий портрет Е. Красильщикова, роб. В. Серова (1906), (чи не єдина його річ на провінції). Натюр-морти Сар'яна, Дурнова М., пейзаж Левітана («гори»), шкці М. Врубеля «Демон», портрети російських художників і картини французької та голандської школи.

ЗАКАВКАЗЗЯ

ГРУЗИНСЬКА КУЛЬТУРА.

* Заслуженому артистові грузинської драми Ніне Чхеїдзе Раднаркомом Грузії надано звання народного артиста республіки.

* Н-Термінологічний комітет При Наркомосі Грузії утворено центральний научно-термінологічний комітет, на який покладено остаточне розв'язання й затвердження питання про термінологію, яку вживають у всіх галузях науки Інституції, групи й окремі особи, у яких є свої праці, цього гатунку виготовлені до друку, притягаються Комітетом до спільної роботи.

* Ювілей З. П. Паліашвілі. У Тифліській держопері відбулось урочисте святкування 30-літнього ювілею музичної діяльності композитора Захара Петровича Паліашвілі, автора грузинських опер—«Абесалом та Естери» і «Даїси», цих великих цінностей грузинської культури. Уряд нагородив Паліашвілі назвою народного артиста, до того ж ЗСФРР та ССРГ асигнували йому по 500 карбованців. За постановою грузинської консерваторії, в залі її поміщено портрет Паліашвілі.

А. Ж.

* С. А. Столерман—заслужений артист. Наркомосвіти ССРА задовольнив прохання Радпрофу Грузії про нагороду відомого диригента С. А. Столермана назвою заслуженого артиста Грузинської республіки.

* «Думка» в Закавказзі. Раднарком Грузії запрохав, і в Тифлісі з великим успіхом відбулися концерти першої української робітничо-селянської капели «Думка», репертуар якої містить

в собі більш 150 пісень українських, грузинських та європейських. Після Грузії капела поїде до Вірменії та Азербейджану, а далі—в Туркестан. За головне завдання своїй «Думка» ставить пропаганду народньо-революційного хорового мистецтва і взагалі артистичних досягнень, в першу чергу—поміж робітників та селян.

А. Ж.

ВІРМЕНСЬКА КУЛЬТУРА

* Ювілей вірменської пісні. В Баку відбувся концерт вірменського хору під керуванням П. М. Кара-Мурзи. Цим концертом визначено цікаву дату в історії розвитку вірменської музики, або—краще—вірменської пісні; минуло 40 літ, як вірменська пісня вперше залунала в чотирьохголосному хорі, та ще й з театральних подів. 1885 року в Тифлісі відбувся перший концерт чотирьохголосного хору відомого організатора вірменських хорів та збирача народніх пісень, уже небіжчика—Х. М. Кара-Мурзи. Тепер гармонізовані співи слід вважати за сталі культурні завоювання вірмен.

* Пролетарська творчість. Бакинський пролетарський поет Олександр Дебуа закінчив нову п'єсу «Абульфас із Хоросану», казка на шість картин із життя персіян (революційного змісту). П'єсу цього-ж таки автора «Агітатор Чорного передмістя», видано в Баку і вона мала успіх по місцевих робітничих клубах. Тепер її перекладено вірменською мовою.

* Вірменський сектор пролеткульту Грузії поставив п'єсу «Бунтар», писану місцевим робітником. Він же готує

до постанови нову побутову комедію «Вірменський базар», що її написала колективна група місцевих робітників.

* Опера «Алмаст». Відомий композитор А. А. Спендіяров закінчив нову оперу «Алмаст», сюжет взято із поеми теж відомого вірменського поета Ованеса Туман'яна — «Завойовання фортеці Тимбикаберт». Зміст опери — історичний, що належить до того часу, коли вірменами панували персіяни. В поемі виступає персидський шах НаDIR та вірменський отаман Татул. Оперу названо ім'ям героїні. Для опери автор використав справжні народні висповіді персіан, арабів та вірмен. Поставити оперу передбачається в-осени в Тифлісі або в Єривані.

ТЮРКСЬКА КУЛЬТУРА

* Елегія на смерть Ілліча. До Азербейджанської комісії в справі уві-

ковічення В. І. Леніна подано музичну елегію, яку написав Балаян. Елегію було спочатку розглянуто в Азержконсерваторії де й визнано, що вона цілком відповідає завданню.

Цю музичну річ буде надруковано в значній кількості примірників та розповсюджено в масах.

* Смерть режисера В. А. Угрюмого. 23 квітня в м. Баку, на гостре білокрів'я, довго хворавши, помер режисер В. А. Угрюмий (Касабів). Останніми часами він працював за головного режисера у тюркськом у сатирагіттеатрі, а до того був за режисера театру МГСПС у Москві, а ще раніш — по багатьох театрах, як у Баку, як і по інших містах. Свою діяльність тов. Угрюмий найбільш присвятив педагогічній праці. Йому належить багато статтів про театр.

В ЗАХІДНІЙ ЕВРОПІ

НІМЕЧЧИНА.

* Новий музей. У Кольбергу відкривсь новий геологічно-палеонтологічний музей; у ньому зібрано багато цінних пам'яток доісторичних часів. Найцінніша річ — це знайдений у Петериці золотий перстень.

* Конгрес філософів. Загальне зібрання «Товариства Канта» поточного року відбудеться 5 й 6 червня в Галі, як і минулого року в формі конгресу. Темою буде «Оновлення метафізики за наших часів». З доповідями виступатимуть професори: Гартман, Бефер, Дітріх, Менцер і Стерн.

* Ювілей письменника. У лютому святковано 60 річний ювілей письменника Рудольфа Лотара. Протягом більш як 30 років своєї діяльності на літературному полі Лотар написав багато драм, комедій і романів, багато статтів з історії літератури й театру, біографій письменників, багато опереткових лібрето. Як письменник він був відомий і в Америці.

* Ювілей філософа Шелінга. В Леонберзі, батьківщині славетного філософа Фридриха-Вільгельма-Йоганеса Шелінга (1775—1854) з нагоди 150-х роковин його народження було влаштовано урочисте святкування філософа.

* Смерть Васермана. В середині березня помер директор Вільгельмівського Інституту експериментальної терапії професор Берлінського університету, що працював у галузі науки про засоби боротьби з заразою сифіліс.

НОВІ ВИДАННЯ

* Збірка «Volk und Kunst» («Народ і мистецтво») дає в своїх випусках у загальноприступному викладі (про сучасний театр взагалі, про революційний російський театр і т. ін.) вичерпні огляди сучасного театрального життя. Заслуговує на увагу випуск «Молода німецька драма», що вийшов нещодавно.

* У виданні Бруно Касіра (Берлін) вийшов другий том праці Ернста Касіра «Філософія символічних форм» під назвою «Мітична думка». (Перший том вийшов під назвою «Мова»).

* У виданні Ернст Ровольт (Берлін) вийшла книга Еміля Людвіга «Геній і характер» з 20 життєписами видатних людей: короля Фридриха Великого, Бісмарка, Стенлі, Леніна, Вільсона, Леонардо-де Вінчі, Шекспіра, Рембранта, Вольтера, Гете, Шілера та инш.

* У виданні Карла Кеніга (Відень-Лейпціг) під назвою «Люди, народи, часи» виходить за редакцією Макса Кемеріха історія культури всіх часів і народів у окремих біографіях. У перших томах: Гомер, Макіавелі, Робесп'єр, Лінкольн.

* У Берліні нещодавно вийшла книга Фрица Гаупа «Про театр», де автор прокує перемогу «визволеного театру Сходу» над реакційним, яко культурна форма, театром Західної та Середньої Європи, що на думку автора, відходить од справжнього мистецтва.

* Видавництво Walter de Gruyter (Берлін) випустило 27-й річник для вчених кол «Miperva» за редакцією д-ра Ебштейна й Людтке.

* Мемуари Горького. У виданні Ладижнікова (в Берліні) виходять німецькою мовою спогади Максима Горького.

* Allgemeine Verlagsanstalt (Мюнхен) видало працю Вальтера Круга «Бетховен».

* Вийшла з друку книга Е. Ланге «Жіночий рух і його сучасні проблеми».

* Детлер Хадельн у виданні Т. Касіреп (Берлін) випустив збірку «Венеціянські малюнки Кватроченто» з 91 таблицями малюнків майстрів, що досі були відомі як маляри: Беліні, Кривелі, Антонела да Месина, Карпачіо, Чима-де-Капельяно. Це є перша критична збірка майже зовсім необробленого матеріалу малюнків цієї доби.

Поточного року вийдуть ще два томи малюнків майстрів раннього й пізнього Ренесансу (в тому самому виданні).

АНГЛІЯ

* Виставка радянської книжки. В травні в Лондоні влаштовується виставка російського революційного плакату, книжок, періодичних видань та стінних газет.

* Нова драматична бібліотека. Не-щодавно в Лондоні Спілка Драми заснувала нову драматичну бібліотеку. Тепер бібліотека складається з 6.000 томів здебільшого англійських та чужоземних драм. Окрім драм вона збирає також

праці з науки про театр та театральну критику.

* Розкопки в Англії. Розкопки, які переведено в замок Рибкору в Дині дали багато цінних здобутків. Було знайдено 9.000 римських монет; із них деякі зберіглися надзвичайно гарно. Крім того, знайдено чимало старовинної зброї, людських кістяків із кайданами й колодець на глибині 12 метрів.

ФРАНЦІЯ

* Антологія нових французьких поетів. У Парижі виходить антологія нових французьких поетів, що дає нову картину розвитку французької поезії за останні два десятиліття.

* Російське малярство на французькій виставці. Російська Академія Художніх Наук надсилає до Парижу на виставку гуртка французьких митців Ларін'є з прохання цієї групи: зразки радянської карикатури й малюнки молодих малярів РСФРР.

Всього надіслано 127 праць.

* Новий часопис мистецтва — «Paris-Theatre» за редактуванням Штикеля та Де Лагріля, видано в Парижі. У першому числі вміщено статті про гаданий театральний тиждень, вірші Мориса Ростана про театр, музична критика Гаряда, замітки про кабаре («La Zune Rousse» та «La Chaumière») та про кінематографію, то-що; також — бібліографія. В цьому числі багато ілюстрацій до інсценіровок, багато портретів та карикатур. Часопис — щотижневий.

* «L'asomédie Halieppe» починає виходити за редактуванням Цезаря Маккарі. Часопис зветься теж «Журнал красних мистецтв спілки чужоземних артистів», виходить двічі на місяць, французькою та італійською мовою. У третьому

числі повідомлено про заснування «Італійської Комедії» в Парижі, яка почала вистави наприкінці березня, в театрі Малахова, комедією «La Piccola Fonte» Р. Бракко.

* «L'art vivant», за редактуванням Гюення та Дю-Гард, також двохтижневий часопис, дає багато ілюстрованих статей про декорації та образотворчі мистецтва і про «артизм жінок». В одному з чисел цього журналу вміщено 50 списків із не-щодавно відкритого «Салону Незалежності».

* Смерть маляра. Помер на 79 році життя французький маляр Андре Ріксе.

* На декоративній виставці. Внутрішнє оброблення павільйону СРСР на Паризькій декоративній виставці доручено Наталі Гончаровій. Протягом тижня, даного радянським театрам у виставковому театрі, є думка влаштувати спектаклі Московського балету, Камерного театру й першої студії Художнього театру. Програм спектаклів складатиметься з окремих актів різних постановок цих театрів.

* З приводу терміну «фільма» Слово «фільм» офіційно визнала Французька Академія Наук воно буде вміщено в дальшому виданні словника.

* У Парижі помер відомий колекціонер документів і річей мистецтва пушкінської доби Отто Онегін.

В залишеному по смерті тестаменті Отто-Онегін стверджує свою згоду з урядом СРСР, на підставі якої вся його колекція тепер мусить перейти до розпорядження Радянського Союзу.

* Видавництво Librairie Hachette в Парижі видало новий том серії «Encyclopédie par image», присвячений Мольєрові.

О. Ан—ів.

ЧЕХО-СЛОВАЧЧИНА

* Виставка радянської книжки 1 травня в Празі відкрилася виставка радянської книжки, де, oprіч Держвидаву, візьмуть участь багато інших видавництв.

* Найстарішу словацьку комедію Косичково» Само Шалупки переробив молодий чеський письменник Ярослав Ханка на оперне лібрето. Музику на нього написав композитор Яромір Вейнбергер. Опера йшла вперше на початку березня в Братиславі. Увертюру до опери виконав вперше на початку лютого у Відні дирижер Оскар Недбал.

* Стан середньої школи у 1924 — 25 навчальному році За минулого навчального року в Чехо-Словаччині було 386 середніх шкіл, серед них 121 реальна гімназія.

Що до національного складу, з них 257 було чехо-словацьких, 103 німецьких, 16 угорських, 2 польських і 10 російських із 114.493 учнями. За минулий рік скінчило школу 9.264. З 1782 чужоземців більшість училась у німецьких (1268) та чехо-словацьких (279) школах.

* Смерть Аверченка. В середині березня в Празі помер російський письменник Аркадій Аверченко.

* Російська музика в Брюні. Капельмейстер Ф. Нейман взимку влаштував низку історичних концертів російської симфонічної музики, починаючи з Бородіна, Мусоргського, Чайківського до Стравинського.

* Премії вченим. Чеська Академія Наук і Мистецтва ухвалила дати премію Хлавка в 3.000 крон проф. Йосипові Груберу за його діяльність в галузі економічної науки, головним чином, за його праці «Prumyslova politika», «Populacni otazka», «Dopravni politika», «Obchodni politika».

Премію Пелунка, ухвалено дати проф. Енглішу за книгу «Zaklady hospodarskeho mysleni».

* Нові книжки. У березні вийшло три праці в справі філософії—«Течії в новішій філософії» др-а Трнка, «Соціологія в політиці» відомого католицького письменника Фр. Рейля, в якій автор розглядає, звичайно—з католицького погляду, етичні, соціальні та політичні проблеми.

АВСТРІЯ. УГОРЩИНА

* Смерть дослідника Африки. На початку березня в Бадені на 77 році життя помер видатний дослідник Африки Генрих Оскар.

* Конгрес угорських співців. У середині серпня в Сопроні відбудеться конгрес співців; в ньому мають взяти участь 3—4 тисячі співців.

Одночасно відбудеться також музичний конгрес. В ньому мають взяти участь також маляри, композитори, критики, дирижери й видавці.

Серед інших питань на конгресі розглядатиметься питання про авторський гонорар.

* Парламентський музей. Згідно з постановою Угорського парламенту при парламенті відкривається музей—національний Угорський музей передав новому музеєві деякі реліквії Франца Деака, угор-

ського державного діяча. Музея буде відкрито поточного року.

НОВІ КНИГИ

* Бібліографія єврейських манускриптів. Артур Захарія Шварц у виданні Карла Хірземана (Лейпціг) випустив повного опис єврейських рукописів, що переховуються у Віденській Національній Бібліотеці. Опис складено за найновішими методами. Історично-бібліографічні дані наведено на підставі вперше оброблених джерел XVI—XIX століть.

* «Річник німецьких бібліофілів». Не-щодавно у Відні вийшов у виданні Морица Перліса «Річник німецьких бібліофілів» Ганса Фейгля.

* «Право на життя й обов'язок умерти» філософа Попер-Лінкеус вийшло у Відні у виданні Р. Левіт.

ПІВДЕННА СЛАВІЯ

* Конгрес учителів. У другій половині квітня відбувся вчительський з'їзд.

* Ювілей поета й драматурга. На початку березня в Загребі відбулося вшанування південно-славського драматурга Петара Петровича Печія з нагоди 25 роковин його літературної діяльності. У вшануванні брало участь багато півд.-славських культурних товариств.

* Перша народня енциклопедія. Не-щодавно вийшов перший випуск першої енциклопедії, що на семи аркушах містить слова від А до Бан. Впорядковано її працею Білградського професора — історика Станоя Станоевича, який запросив до складання Енциклопедії 140 співробітників — сербів, кроатів та словинців, учених та інших фахівців в усіх галузях знання. Видається Енциклопедію двома шрифтами — кирилицею та латинським, у Загребі. За 40 літ до цього було видано енциклопедію з життєписами відомих сербів, яка, звичайно, не могла охопити все те, чого б бажалося від такого роду видань.

О. Ан—ів.

НОВІ ВИДАННЯ

* Видавництво Кона в Білгороді розпочало за редакцією Поповича, Продановича й Мільковича видання творів сербських, кроатських і словенських письменників. У 100 томах цього видання видавництво гадає дати твори всіх видатних південно-славських письменників од старих до сучасних. До творів буде подано критичні статті та уваги.

Перший том цього видання присвячений народній творчості; він під назвою «Жіночі народні пісні» вийшов за редакцією Продановича. В ньому є 418 пісень.

* Твори Туковича. З нагоди 10-х роковин смерті Дмитра Туковича Комітет Південно-Славської Соціалістичної Партії й центральної робітничої Спільки. Перший том його творів. У ньому вміщено частину його статтів, промов і доповідей та спогади про війни 1912 року й світову, а також життєпис Туковича, складений Дивохом.

* Твори Шремака. У виданні Джуржевича в Білгороді вийшов перший том повного посмертного зібрання творів Стефана Шремака, найулюбленішого й найпопулярнішого письменника Півд. Славії.

ТУРЦІЯ. БОЛГАРІЯ

* 75-річний ювілей поета. В лютому в Костянтинополі святковано було при участі уряду 75-річчя визначнішого турецького поета драматурга Абдул-Гака-Гаміда, першого турецького модерніста. Він написав 81 твір, усе віршами. Більшість із цих творів написано для театру.

* У болгарському перекладі вийшла італійська книга І. Графенауера «Нова Слов'янська література» з передмовою Н. Бобчева й увагами М. Мурко (видання «Слов'янського товариства» в Софії).

* Не-щодавно в Софії у виданні Філіпа Чинева вийшла «Антологія болгарської поезії» Мілева. В книзі вміщено коротку передмову — нарис розвитку сучасної болгарської поезії й твори П. Р. Славейкова, Хр. Ботева, Ст. Михайловського, К. Христова, Пенчо Славейкова, П. К. Яворова, Д. Бояджієва, Т. Кунева, Т. Траянова, Е. П. Дмитрова, Д. Дебелянова, Л. Сто-

янова, Н. Лілієва, Хр. Ясонова, Н. Райнова Ів. Христова, Хр. Смитненського.

* Ювілей письменника. Не-щодавно святковано 30-річний ювілей літературної діяльності Антона Страшимірова. Він був перший письменник у болгарській художній літературі, що виводив у своїх творах людей із нижчих кол суспільства. Найкраще з його творів — це характеристика болгарського народу.

НОВІ ВИДАННЯ

* «Загальний річник Болгарії», (1924—1925) складений і виданий спількою журналістів. «Річник» являє собою справжню енциклопедію з усіх питань життя Болгарії; в ній є повні відомості про народню освіту, про літературу та мистецтво, університети й академії, музеї й бібліотеки, журналістику, театр і т. ин.

ІТАЛІЯ. ІСПАНІЯ

* Смерть композитора. Повертаючись до Європи наприкінці лютого помер видатний композитор і органіст Енріко Босі, автор опер «Пакіта», «Мандрівник» і «Ангел ночі», але найбільше відомий Босі в сфері ораторій.

* Цінні знахідки у Ватиканському архіві. В угорському музеєві в Римі знайдено надзвичайно цінний, недо-сліджений до цього часу архів. Серед інших документів там знайдено: лист угорського короля Людовика II до папи, кореспонденція

Франца Ракоші, листи угорського короля Матвія та інші документи. Найцікавіші матеріали буде випущено окремими виданнями.

* 400-річний ювілей Палестріна. В Римі розпочато приготування до святкування 400-х роковин зо дня народження найвидатнішого католицького композитора Палестріна, що відбудуться одночасно з «Anno Santa». В програмі святкування стоїть виконання творів Палестріна, реквієми Моцарта й Верді, ораторія Перози та інструментальні твори Бетховена. Окрім того, буде відкрита спеціальна виставка імени композитора. Святкування 200-річчя смерті Александро Скорлаті буде переведено одночасно зі святкуванням Палестріна.

* Смерть композитора. В дорозі з Америки до Європи помер визначний італійський композитор Єнріко Босі. До найвидатніших його творів належать ораторії: «Підвищена пісня» та «Втрачений рай».

НОВІ ВИДАННЯ

* Переклад творів Адама Міцкевича. Не-щодавно вийшла з друку антологія Адама Міцкевича в перекладі Аврелія Пальмієрі. В кінці вміщено вибрані вірші, листи, лекції в Collège de France, а також життєпис Міцкевича в світлі політичної, філософської та релігійної боротьби його доби.

Переклади зроблено безпосередньо з польської мови.

В майбутньому Пальмієрі гадає видати свою працю про містицизм Міцкевича.

* Інтернаціональний конгрес письменників. Товариство еспанських письменників вжило заходів до скликання 16—18 травня цього року в Барселі міжнародного конгресу письменників. Письменицькі організації всього світу будуть запрошені до участі на з'їзді.

В. Д-ч.

ШВЕЦІЯ

* Архів портретів. Влітку цього року буде остаточно систематизовано й відкрито для глядачів Стокгольмська колекція фотографічних знімків з портретів XVI—XIX століть.

* Премія імени К. Варбурга. Вдова історика літератури Карла Варбурга пожертвувала 100.000 корон на встановлення премії його імени. Премії—відсотки з цього капіталу—видаватиме комісія професорів працівникам науки, дослідникам та видавцям історично-літературних праць.

* Новий роман Сельми Лагерльоф. Вийшов новий роман відомої письменниці—«Перстень генерала Льовенскюльда» з часів короля Карла XII.

* Двохсотлітній театр. Шведський історик мистецтва д-р Бейжер одержав дозвіл дослідити колишню літню резиденцію королів в Дротнінгольмі, занедбану з кінця сімнадцятого століття, і виявив дещо на диво цікаве. В будинку, якого не одмикали майже двісті років, Бейжер знайшов театр у такому вигляді, ніби вистава тільки вчора відбулася, з шафами, що повні убрання того часу, зо всіма декораціями, машинами, що потрібні були в операх і балетах для літання, зникання, перетворення й т. ін. До цього часу все це було відомо лише з моделей та оцтмпів. Відкриття д-ра Бейдера дуже цікаве для сценографії.

З. Д.

ПОЛЬЩА

НОВІ ВИДАННЯ

* У Варшаві у виданні Гебетнера й Вольфа вийшов твір В. Реймонта «1794 рік. «Nil desperandum» і «Вампір» та оповідання З. Клециньського «Білі ночі».

* У Львові у виданні Wydawnictwo Zakładu Narodowego Imienia Ossolinskich вийшли праці Ф. Буяка—«З давнього й недавнього минулого. Суспільно-історичні розвідки» та його-ж «Історичні та соціальні розвідки».

* «Biblioteka narodowa» видала кілька нових випусків, з них найцікавіші: Адам Міцкевич—«Естетично-критичні листи» про

романтичну поезію, про Гете й Байрона, про варшавських критиків та рецензентів, про Пушкіна та инш.; Трембецький—«Sofiówka», вибрані вірші та байки з критичним нарисом В. Янковського. «Євгеній Онегін», в перекладі В. Ледницького, знавця Пушкіна.

* Не-щодавно вийшов III-й і останній том праці Вацлава Собеського «Dzieje Polski».

Перший том містить історію 1864—1914 р.р., доби, що за неї формувались течії, які під час світової війни створили ґрунт для різних орієнтацій; вийшов цей том під назвою «Півстоліття без повстання». Другий том

містить нарис історії війни і подій, що призвели до утворення сучасної польської держави й перших років республіки.

* У виданні Гебетнер і Вольф (Варшава) вийшла книга Ф. Буряка «Географічно-історичні досліді».

ГОЛАНДІЯ

* Постійний театр у Голандській Індії. Антрепренер Генрі Брондгест засновує перший постійний театр. Спектаклі будуть даватись по всій колонії, але центром його діяльності буде Батавія. Спектаклі почнуться 31-го вересня поточного року.

А М Е Р И К А

* Вірші Шевченка англійською мовою. В журналі «Народня Воля» за 10 березня надруковано в перекладі англійською мовою вірші Тар. Шевченка: «Заповіт», «Гамалія».

* Премії за наукові досліді. Премії Ела-Сакс-Плоц за наукові досліді минулого року (перший рік установлення премій) ухвалено видати 8 особам. Серед них є два Європейських учених—д-р Безредек із Пастеровського Інституту в Парижі і Берлінський д-р Абелін.

* В Американській Філії «Гарту». На останньому засіданні нью-йоркських членів «Гарту» обговорювалось питання про устроювання гартованських вечірок в околиці Нью-Йорку, питання літературного Альманаха і питання ширших художніх вистав.

Рішено робити приготування до гартованських виступів й по-за Нью-Йорком. Це поки що буде робитись в той спосіб, що по кількох товаришів з Нью-Йорку будуть час від часу заїздити в околиці і там устроювати такі вечірки, які устроюються «Гартом» скоро в Нью-Йорку. Почнеться це так скоро, як можна буде наладити порозуміння з околицями в цій справі. До цих околиць зачисляється й такі місцевості, як Філадельфія і Бостон.

Рішено робити приготування до видання літературного Альманаха з творчости американських гартованців.

* У виданні «Biblioteka polska» у Варшаві молодим істориком Янушем Івашкевичем виданий щоденник Йоафіма Лелевеля (1830—1831): «Joachim Level: Pametnic z roku 1830—31. Przedmowa i przypisami opatpyz Janusz Iwaszkiewicz».

Д А Н І Я

* Вийшла нова книга Георга Брандеса «Легенда про Ісуса», де Брандес доводить, що Ісус—легендарна особа і не існував ніколи. Книга виклакала полеміку. Церковні історики Данії зняли завзятий протест проти такого погляду.

Цікава й небувала новина для місцевих і доколичних робітників має бути художнє підприємство, що приготується гартованцями. Буде воно складатися з кількох, а може й кільканайцятьох художніх сценічних творів, цілком оригінальних, ніде ще не бачених. Почалася вже праця над опрацюванням цих творів.

* Серед Українського театрального мистецтва. Артист й драматург Олег Азовський написав і приготує до вистави в Нью-Йорку три одноактівки, які являються новими в театральнім мистецтві не тільки змістом, але й формою. Рівночасно він розробляє живі ілюстрації до кількох народніх дум, що тоже має бути виставлене на сцені.

* В. Шопінський, член «Гарту» в Злучених Державах, написав п'єсу для дітей п. н. «Малий Тарас». П'єса складається з трьох дій; розроблена на сюжеті з дитячого життя нашого Тараса Шевченка.

* Український хор ім. Леонтовича в Нью-Йорку. Український хор ім. Леонтовича в Нью-Йорку нарешті дістав за диригента Михайла Гайворонського, композитора і бувшого професора Вищого Музичного Інституту ім. Лисенка у Львові. Перші проби показали, що в особі згаданого професора хор дістав те, чого йому бракувало.

V A R I A

* Будинок Ілліча. В день річниці народження Леніна в Курську відкрито «будинок Ілліча». Гарна театральна зала, низка аудиторій і кімнат для заняття ставлять цей будинок за найкращий на все місто. Будинок споруджено на кошти

майже виключно курських робітників та місцевих профорганізацій.

* Експедиція до Якутської країни. Російська Академія Наук організовує велику експедицію до Якутської країни під керівництвом проф. Ольденбурга

й до Хівінських гір під керівництвом проф. Версмана.

* Цікава знахідка. В околицях міста Алма Ата в Середній Азії знайдено в пісках кістяк мастодонта.

* Знищення археологічної нахідки. Кубанський Науковий Музей одержав відомість, що в ст-ці Калужській, підчас копальних робіт для збудування нафтових споруджень, було знайдено скам'янілий кістяк, великої передісторичної тварини. Кістяк, «як непотрібний», був обернутий в бурок. Один в'язок, випадково, запроваджено до музею.

* Давність археології. Англійські археологи здибали підчас розкопок, на місті старовинної Ніневії (Асирія), колекцію річей, які походять з різних епох старовини, як, наприклад: уламок статуї XXII ст. до нашої ери, дощечки з написами, які належать до XXI ст., межвий знак — XVI ст. Із написів, які розтлумачив англійський вчений Вулей, видно, що ця збірка належала вавилонському жерцеві Набу-Сум-Іддинові. Жрець, що проживав в VI стол. до нашої ери, є предтеча наших сучасних колекціонерів і 25 стол. тому поклав початок археології.

* Розкопки на березі Ельби. Археолог Карло Шухардт зробив розкопки на березі Ельби між Хохбеком і Ленцем. В околицях Хохбека на південь от Люхова знайдено руїни оселі за часів лангобардів, доби переселення народів. Оселя існувала до часів каролінгів. Знайдено могилу Лонгобардських лицарів. На думку Шухардта, мова йде про відоме місто Шельца, що йому, як і Магдебургу та Бардовіку, Карло Великий надав право торгівлі з Вендами.

На південь од Хохбека в лісі знайдено округлий вал, що його вважають за слов'янський.

* Знайдення статуї Реї Сильвії. Нещодавно випадково знайдено статую-пам'ятник весталки Реї Сильвії, доньки короля Альбалонга, що належить до найдавніших пам'яток мистецтва.

* Розкопки в околицях Відня. В околицях Відня за останніх часів було зроблено багато передісторичних знахідок, що мають велике наукове значіння. При розкопках, розпочатих директором Музею Природознавства д-ром Байером у кількох місцях на березі Дунаю, знайдено стародавні будівлі. Знайдено багато кераміки. Байер гадає, що за р. 1000—500 до Р. Х. тут були оселі рибалок.

* Розкопки в Триполі (Африка). Наприкінці березня поблизу храму Юпітера в Сабрата знайдено було християнську базиліку й багато могил, що належать до III століття по Р. Хр.

Розкопки в Лептис Магна (головним чином, в імператорському палаці), що тепер переводяться, дають багато цінних здобутків.

* Доісторичні знахідки. Підчас розкопок, що було нещодавно зроблено поблизу Трієста, знайдено зуби слонів, черепи гієн, кістки леопардів, гігантського птаха та печерових ведмедів. На думку вчених, тварини ці жили 30.000 років тому. Розкопки продовжуються.

* Найдений череп. У Брокенхіл (Родезія, в Півд. Африці) знайдено людський череп; гадають, що людина, якій належить цей череп, жила тому 200.000 років. Він зовсім скам'янів і темнів. Виразно помітна стиснена його форма й великі щелепи.

* Знайдення старовинних монет у Венгрії. Наприкінці березня в повіті Толна-Шигет підчас оранки на невеликій глибині знайдено глиняний глек: у ньому було 18 золотих і 32 срібних монети. Монети належать до XVI століття.

* Розкопки в Неаполітанській затоці. Підчас роботи на дні затоки було знайдено руїни будівель часів Римської імперії. Було розпочато розкопки й підчас їх знайдено багато цоколів колони, мозаїки, уламків статуй із вирізаними найменнями римських імператорів до Олександра Севера (III стол. по Р. Хр.). На продовження розкопок Міністерство Освіти асигнувало кошти.

* Барельєф Донатело. В англійському журналі «Burlington Magazine» повідомляють про те, що один із барельєфів визнано за роботу славетного італійського скульптора Донатело (1386—1466 р.р.). Мармуровий барельєф являє постать Христа в славі серед янголів в хмарах; на ньому є дата 1420 року.

На думку вчених, барельєф належить до пізніших праць скульптора і його можна прирівняти до другої невеликої праці Донатело «Мадона в хмарах» (у Бостонському музеєві).

* Нова Комета. Асистент Краковської обсерваторії Оркіш спостеріг у співзір'ї Пегаса нову комету 9-ої величини. Відкриття це підтверджують й інші закордонні обсерваторії. Нову комету названо «Оркіш».

Бібліографія.

А. Гуревич. Возникновение и развитие Коммунистического Интернационала. Стр. 223. Ц. 75 коп. Гос. Изд. Украины 1925.

Комуністичний Інтернаціонал існує всього сім років. Однак за цей короткий час перейшло стільки важливих подій в міжнародному робітничому русі, а сама робота Комуністичного Інтернаціоналу і перейдені ним за ці роки фази розвитку настільки складні та багаті найрізноманітнішим матеріалом, що вже тепер — в школах і по за школою — відчувається (всіма тими, що вивчають міжнародний робітничий рух) потребу в історії Комуністичного Інтернаціоналу, — бо розшукувати потрібні відомості в числах журналу «Комуністичний Інтернаціонал», в стенографічних відчитих, справочниках, то-що — робиться де-далі важче.

Звичайно, одразу такої історії не написати: це справа майбутнього. Але вже й тепер можна подати систематичний виклад найголовніших подій, фактів, документів з історії Комінтерна. А. Гуревич і робить це у своїй книжечці. Коротко, не заглиблюючись в аналіз тих історичних причин, що викликали до життя новий, Комуністичний Інтернаціонал, він все-ж досить докладно переказує (в першому розділі — «Исторические корни третьего Интернационала») всі ті події, що вели до створення III-го Інтернаціоналу, побіжно, схематично освітлюючи їх. В дальших розділах подано коротку характеристику перебігу засідань і ухвал першого, другого, третього, четвертого й п'ятого конгресів Комінтерну, а також коротенькі характеристики стану міжнародного робітничого руху в періоди між Конгресами.

Книжка дає змогу досить легко орієнтуватися в революційних подіях останніх років, віднайти потрібну дату, факт, дізнатись про зміст рішення Комінтерну (або еволюцію рішень) в тій чи іншій справі. А це і все, чого можна вимагати сьогодні від книжки, що має переважно справочний характер.

Слідом за автором можна сказати, що книжка «може бути корисною в школах», де студіюється міжнародний робітничий рух.

П. Христюк.

Леонид Авербах. Юнацький рух і Ленін. Біб. «Ленінський призов» за загальною редакцією Е. Квірінга. Черв. Шлях. стор. 44. Ціна 13 коп.

Книжка т. Авербаха є дуже цінна спроба звести в одно ціле думки й погляди В. І. Леніна на юнацький рух.

Я вважаю, що підхід автора до порушених ним питань цілком вірний. Авербах підходить до міркувань Ленінових у дусі ленінізму, щоб-то шукає в Леніна не абстрактних рецептів, що годяться за всяких умовин, а конкретного розв'язання питань юнацького руху робітничої класи в цілому, від рівня революційного розвитку, характеру пануючої робітничої партії, то-що.

Найяскравіше такий підхід викривається в питанні про взаємини організації молоді й робітничих партій.

Книжка т. Авербаха є спроба самоперевірити й визначити шлях за компасом ленінізму.

Не можна не відзначити, що книжку значно краще продумано, ані-ж літературно пророблено. Місцями її характер надто конспективний. Автор поглянув на питання своїми власними очима, але не завжди очима того читача, для якого пише. Добре було-б, коли-б т. Авербах до наступних видань своєї книжки — а такі видання напевне будуть потрібні, переробив її текст, розгорнув окремі конспективні засади, взагалі зробив книжку доступнішою і менше підготовленому молодому читачеві (з передмови до книжки т. Троцького).

Книжка має такі основні розділи: I. Юнацький рух буржуазії й пролетаріату. II. Суть юнацького руху й місце його в системі класових організацій пролетаріату. III. Комуністична мораль і виховання професійного революціонера. Книжка дуже корисна для вивчення комсомольському активу. Переклад гарний.

Г. Овчаров.

Н. Бухарін. Політвиховання молоді та Ленінізм. Комсомольська бібліотека. Черв. Шлях. стор. 39. Ціна 20 коп.

Брошура складається з доповіді т. Бухаріна на VI Всесоюзному з'їзді РЛКСМ, та з його привітальної промови на тому-ж з'їзді.

Т. Бухарін поставив своїм завданням загострити увагу комсомольської організації, на тому, що особливо характерно в Ленінській науці, попередити комсомол від ухили виховавчої роботи в своїх колах і серед молоді, в бік голої теорії, відірваної від практичного життя. Поставивши перед спілкою завдання ув'язання в своїй виховавчій і практичній роботі теорії з практикою на численних прикладах, аналізуючи як це міг робити т. Ленін, підкреслюючи цим особливості Ленінського методу, т. Бухарін підкреслив і виділив на попередній план виховавчої комсомольської роботи низку питань, навіть таких, які на поверховий погляд уцім-то й не досить важливі, загострив на них думку комсомольського активу й показав, як можна й треба їх розв'язувати на підставі Ленінської науки.

Промова дуже корисна тим, що в цілому дає загальну постановку вивчення Ленінізму та прикладання його до певної практики, в даному разі до справи виховання молоді.

Книжка повинна бути відома молоді, актив повинен пильно вивчити її.

Г. Овчаров.

„Радянська Спілка“ Сільсько-господарський і кооперативний календар-порадник на 1925, 1926, 1927, 1928 рр. Склад Дмитро Бороново. Всеукраїнське Кооперативне Видавниче Т-во «Книгоспілка». Харків—Київ. 1924 р.

Перед тим, як давати оцінку книгоспілчанському календареві «Радянська Спілка», спробуємо коротко визначити основні вимоги читача до подібного видання.

На нашу думку, календар-порадник має читачеві подавати—свіжі, перевірені й вичерпні загально-календарні відомості, а також відомості з тієї або іншої галузі життя, господарства та науки, що її береться освітлити даний календар.

Справочні відомості ці мають бути свіжі й докладні, довідні-ж матеріали та статті мають коротко, але-ж у цілому освітлювати зачеплене питання, не вдаючися в дрібниці й не обмежуючися, в той же час, висвітленням одної якоїсь галузі даного питання.

Зрозуміла річ, що подані в календарі відомості мають спиратися на цифрові дані, які, для більшої наочності та зрозумілості, можна навести в формі графічній. Та й взагалі на ілюстративну частину календаря слід звернути найбільше уваги, маючи на меті обслуговувати селянського читача.

Такі, на нашу думку, загальні вимоги до календаря-порадника, що-ж до такого видання, розрахованого на селянську аудиторію, то до цих вимог треба додати ще й вимоги стислості та зрозумілості викладу, відсутності будь-яких питань у постановці питань і в поданні порад.

Виходячи з таких основних передумов, беремося розглядати складеного Д. Бороново календаря.

Перше, що звертає на себе увагу—це проектування календаря аж на чотири роки. Не розгортаючи навіть «Радянської Спілки», можна було-б, беручи на увагу темп нашого революційного життя, передбачити, що подані в календарі відомості швидко застаріються, або-ж, що складачі, уникаючи такого явища, обмежаться поданням голих справочних формул, не заповнених реальним змістом.

Отже, складач календарю вибрав друге, менше лихо й обмежив до краю такі основні відділи календарю, як «Загальні Календарні відомості», «Державний устрій та органи Управління» і «Справочний Відділ», позбавивши тим самим календар основного, спеціально-календарного матеріалу.

Але-ж перейдемо до докладнішого розгляду вміщеного в календарі матеріалу в порядкуві його розділів.

Відділ «Загальні календарні відомості» не являє собою чогось суцільного—подано тут список неробочих днів, таблицю великодних свят—«пасхалію», короткі агрономічно-календарні відомості, обкраяні тим, що такі дані, як, прим., про довготу дня, вилучено з цього відділу й перенесено до видрукованого далі календаря сільсько-господарських робіт. Подано в цьому першому відділі й короткі відомості про історію старого й нового стилів, замовчено, однак, про так званий «господарчий рік» з 1-го жовтня до 1-го жовтня, що так закріпився в нашій економіці, й закінчено відділ даними про наукові та народні прикмети погоди та врожаю.

Другий відділ — «Календар сільсько-господарчих робіт», який поділяється ще й на підрозділи — календар загального господарства та рільництва, календар скотарства, птахівництва, садівництва, бджільництва та інш., складено досить уважно й вичерпно й слід лише пожалкувати, що до цього відділу, що коротенько розглядає ту або-ж іншу сезонну роботу, не додано поради, що хоч-би коротенькі подавав читачеві вказівки до дальшого глибшого ознайомлення з даною справою.

Третій відділ — «Державний устрій та органи Управління» — подає витяги з радянської конституції та й край. Далі вже йдуть матеріали, що їх не можна вважати за календарно-справочні — викладено на 1½ сторінках примітивну статейку про «Занепад капіталізму й диктатуру пролетаріату», вміщено жалібну «Іллічеву» сторінку, написану в історичних тонах, біографічні відомості про «людей революції й нового будівництва» — т. т. Леніна, Троцького (про цього «вождя», справжню роль якого в розвитку нашої революції ясно було освітлено в статтях т. т. Зінов'єва, Каменева, Сталіна та інших, друкованих підчас останньої дискусії) Нічим іншим, як неухважно не пояснюємо ми те, що замовчало про т. т. Лібкнехта, Розу Люксембург, Зінов'єва, а з українських революціонерів хоч-би про Тараса Шевченка й про «першого хороброго» т. Гната Михайличенка.

Закінчується Відділ уступом «Комуністична Партія», в якому автор, намагаючися в кількох рядках викласти й сутність партійних угруповань і ідеологію комуністичної партії, тактику її та кінцевий ідеал комуністичного устрою, тут він не пішов далі солоденьких фраз.

Четвертий розділ «По всьому світу» — кілька рядків з цифровими даними про СРСР та сухенький перелік держав п'яти частин світу — ось і весь матеріал цього розділу, вміщений — до речі сказати — на одній сторінці.

П'ятий розділ — «Україна», уважності до складання якого треба вимагати рішуче, скомпановано надто недбало — надаремно сподіватимеся читач здобути з цього відділу хочби коротеньке та суцільне уявлення про організацію життя та господарства на Радянській Україні. Підрозділи — територія та адміністративний поділ (зрозуміла річ, що про трьохступеневу систему управління немає ані згадки й виходить, що й р. 1920 «Радянська Спілка» підносить своєму читачеві анахронічні відомості про 9-ть українських губерній, 53 округи та 706 районів і т. и. населення України (годі шукати в цьому підрозділі хочби примітивної класової аналізи населення України), соціальний склад села, зріст населення та підрозділ народня освіта на Україні, що невідомо з яких причин залучено його до розділу «територія й населення» — оце й увесь матеріал першої половини відділу «Україна». Весь цей матеріал звужено до краю, до того-ж занадто мало підпертий він цифровими відомостями.

Далі йдуть — статейка Д. Довженка «Про селянські будинки» й замітки — сільське господарство України, Промисловість України, в якій автор оперує цифровими відомостями, переважно дореволюційного часу, полишаючи на боці сучасний стан та тенденції народного господарства, і закінчується відділ заміткою про кредитову справу на Україні, в якій проминув автор «Промбанк», що друге займає на Україні місце розміром свого балансу, дисконтові позичкових операцій і вкладів та біжучих рахунків, а також не подав зовсім цифрових відомостей про зріст кредитової справи на Україні.

Отже, як бачимо, читач надаремно шукатиме в календарі хоч-би елементарних відомостей про організацію та стан таких оснiвних галузів радянського життя, як червоної армії, народного здоров'я, соціальної охорони, транспорту, праці, торгівлі та про фінансово-бюджетові справи.

Немає, так само, ані згуку про комнезани, селінтерн, про радянські громадські організації — ТАПУК, Доброхем, МИДР та інш.

Значно дбайливіше та повніше розроблено відділ «сільське господарство», поділений на дві частини — інформаційну, де подається відомості про будову й працю Наркомзему та місцевих органів його, про землеустрій, колективізацію та значіння обліку в господарстві.

Відділ цей, як ми вже зазначали вище, складено найкраще і шкодить йому лише те, що, як це вже раніше підкреслили, фахова агрономічна критика, розділ складено, що не казати з випадкового та компілятивного матеріалу і що не подано в ньому показників книжок для систематичного вже ознайомлення з питаннями уривчасто зачепленими в «Радянській Спілці».

Коротко, з нахилом до сільської практики й досить вичерпно подано матеріал розділу «Електрифікація».

Восьмий розділ «Кооперація» так само треба віднести до найкраще складених розділів. У 9-ьох статтях подає він оснiвні хоч, проте, й не зовсім повні відомості про

мету й організацію кооперації в комуністичному суспільстві та про стан її на Радянській Україні. Подано в цьому-ж розділі й деякі практично-організаційні поради що до налагодження кооперативної справи.

До краю невдало й випадково складено IX розділ—«Куточок сільської молоді», де читач побачить і «пам'ятку організатора» і «десять заповідів сількора» та інший загальний матеріал, тільки не відомості про ЛКСМУ та про завдання й роботу його на селі.

Десятим розділом «Справочний Відділ», з відомостями про поштову таксу, залізничний тариф, вагу й міру, закінчується календар «Радянська Спілка».

Висновок наш після детального розгляду цього календаря—негативний; замість настольного й сучасного порадища подано читачеві матеріал випадковий, нецікавий, зовсім неілюстрований і куценький і вже зараз у де-чому престарілий, що в цілому не буде корисний ані селянинові, ані тим більше робітникові, хіба що читач використовуватиме лише матеріал доладноскладованих сільсько-господарського та кооперативного розділів.

Наприкінці зазначимо, що ледви чи доводиться закидати самому тільки складачеві неадаптованість календаря «Радянська Спілка». Видно з усього, що складач усіх приклав зусиль, щоб як найкраще виконати своє завдання і в цьому він найкращих досягав успіхів, коли сідав на свого «конька»—питання сільсько-господарські та кооперативного обслуговування сільського господарства.

Отже, на нашу думку, зусилля складача загально було абсурдним і шкідливим наміром видавництва, що з невідомих міркувань доручило складати сільський календар, розрахований аж на чотири революційні роки, поставившись до цієї справи скупко й недбайливо—не давши ані потрібного місця, ані потрібних ілюстрацій.

С. Дз—но.

М. Е. Борисенко й А. Й. Бать. «Електрика на селі». Вид. Книгоспілки. Харків, 1925 р. Тираж 5.000, ц. 50 коп.

«Завойовання влади робітниками й селянами поставило перед нами на чергу справу як найскорше й вигідніше змінити всі підвалини нашої сільсько-господарської країни. Так починається передня стаття цієї книжки, а далі—«електрифікація справді зміцнить спілку робітників і селян, а їхні спільні зусилля допоможуть вивести нашу Республіку на широкий шлях колективної праці».

Такі завдання поставило життя на чергу, видання зазначеної вище книжки є один із факторів, які допомагають переведенню цього завдання в життя. В книжці популярною формою, коротенько з'ясовано, що таке електрика та як її добувати, розказано про електричні станції різних типів та різної сили і способів впорядження їх. Тут-же зроблено практичні вказівки для селянства чи для ініціатора в цій справі взагалі що до складання попередніх проектів і кошторисів на електрифікацію села або декількох сел.

Про те, як використати течію річки, водяні млини, турбіни, торфовища та інші природні умови для впорядження електростанцій. Тут додано багато таблиць-розрахунків, скільки коштує електрична лінія передача на 1 верству при різній товщині провoda і різному напруженню току. Зокрема виділено питання про електричне освітлення, про електричні двигуни та з'ясовано їхню зручність у сільському господарстві. Автори докладно зупинилися над тим, як саме і де можна використати електричного двигуна в сільському господарстві: при бранці, при молотьбі, при обробці харчових продуктів (млини вальцові, дискові, торпові, з розрахунком приблизної вартості енергії в квт-г. на кожні 100 пуд. млива), макухокришильні, корінерізкі, терниці з валками (для вівса), терниці з дисками, барабанні та дискові січкарні для різки по корму.

До кожного з цих способів використати електричну енергію в книжці додано відповідні таблиці, що з'ясовують, скільки виробляє електроприладдя продукту за годину і яка для цього має бути могутність мотору.

Далі докладно з'ясовано питання про вживання електрики для зберігання і переміщення продуктів (сушіння та очистка сіна електрикою, зберігання моркви, ріпи, картоплі, огурини і т. и.).

Тут-же наведено розрахунки на електромашини для очистки зернового хліба, трієри, віялки, машини для обробки картоплі і т. и.

Нарешті, окремий розділ у книжці займає питання про електрику в хатньому господарстві, окремий розділ про електрифікацію в комунальному господарстві, про

вживання електрики в майбутньому та як організувати на селі кооперативне т-во на електрифікацію сільського господарства.

У книжці є додатки, зразки заяв, анкет, статутів і навіть порівняльна таблиця українських та метричних мір, список літератури на порушене питання і зразкові ціни на електричні матеріали.

Книжку написано гарною, цілком приступною для селянства мовою і складено з ухилом цілком практичного переведення електрифікації в життя, а не з ухилом тільки гарних побажань.

Книжку можна рекомендувати селянській інтелігенції і всім селянським та районним сільсько-господарським та іншим кооперативним спілкам та товариствам, а також колгоспам.

Ціна книжки надзвичайно дешева.

П. Ос.

Нелегальні відозви з нагоди Шевченківських роковин. Київ. Центр. іст. Архів ім. В. Б. Антоновича ДВУ. 1925 р. 64 с.

Невеличка збірка шевченківських відозв має на меті подати картину революційного значіння Шевченка, переважно напередодні революції 1917 року. До збірки подав передмову її редактор О. Гермайзе. Гермайзе доводить, що протест Шевченків проти кріпацтва в своїй позитивній частині, цілком збудований на класових почуваннях українського селянина, не був виключно селянський, а його могли приймати й приймали такі і ліберальні групи тодішнього поміщицтва, інтелігенції з літераторів, та вчених то-що. Такі настрої серед представників середньої класи зароджувалися під впливом нової доби – економічного, хоча й повільного перелому. Частина дворянства, його ліберальні групи, відчуваючи соціальним інстинктом крах старого й народження нового, гостро ставилося, зазначає Гермайзе, до кріпацтва, стоючи на ґрунті економічного, а часто й політичного лібералізму. Гасло негайного знесення кріпацтва в однаковій мірі було зв'язано з бунтарством селянина лібералізмом культурного поміщика – вільнодумця і опозиціонера свого часу, нарешті з поступовою та демократичною буржуазією, що допіру тоді народжувалась. Як яскравий доказ того, як поетичний протест Шевченка проти кріпацтва й надлюдського деспотизму в Росії мусів зустрічати прихильність до себе й співчуття в рядах ліберальної буржуазії свого часу, Гермайзе наводить дуже цікавий уривок зі статті Чалого про відвідання Шевченком городищенської цукроварні Яхненка та Симиренка. Шевченка вразив контраст між відношенням поміщиків до кріпаків і власників цукроварень до робочих. Ідеології класової боротьби селянства в самому селянстві по-за якимсь анархічним бунтарством, на думку Гермайзе, Шевченко знайти не міг. Скоріше він тим більш скоро кинувся до засвоєння ліберально-демократичної настроєності частини панства та інтелігенції, де було між лібералізмом також досить відгуків ламентатій автора «Історії Руссов», мрійного слов'янофільства, думок «Книги биття» і т. и. Не краще було з націоналізмом Шевченка. Він також блукав поки що між двома формами ідеї національної боротьби та національного відродження. Для селянських мас, каже Гермайзе, національна боротьба не відчувалась, як така, без цієї боротьби, немислима була боротьба соціальна, і про відокремлення національних форм боротьби від її соціального змісту не могло з'явитися й думки. Але романтичну ідею національного відродження можна помітити в дрібному, хуторянського типу поміщицтві, професійній інтелігенції – серед вчених, педагогів, літераторів. Для них ідея національного відродження – це ідея політичного і соціального безсилля, оповитого мрійливим бажанням забути в замилюванні колишнім та рештками його в сучасному. І тому цілком природно, що спадщина Шевченка, як певна ідеологія, мусіла неминуче зазнати одночасового визнання з боку різних соціальних груп, різних громадських течій. Гермайзе нагадує, які яскраві докази цьому зібрано в студії Драгоманова «Шевченко, українофілі і соціалізм». Подібне використання є і в книжці Ю. Охримовича «Шевченко, національно-політичні думки в XIX ст.», Київ, 1918 р. (про ідеал політичної самостійності у Шевченка; «Шевченко – пророк політичного визволення»). Ще більш оригінально скористання Шевченка з політичною метою у прокламації 1863 р. під заголовком «Голос Шевченка з Сибіру». Ця відозва вийшла з рядів польського національного руху й використовує поезію Шевченка з бажання одержати підтримку своєму рухові в українському селянстві (опубліковано відозву в Історично-революційній бібліотеці Державного В-ва в Києві – 1920 р. В. Міяковським).

Революційна сила Шевченківської поезії пояснює, чому «Кобзар» відіграє таку велику агітаційну роль. Шевченкова поезія стала символом революційної боротьби на Україні й національного визволення. Чим ближче до революції 1917 року, каже Гермайзе, тим частіш зустрічаємо ми згадки про Шевченка, як про революційний чинник. Книжка, про яку ми зараз трактуємо, містить у собі кілька цікавих барвистих документів з архівів жандарських управлінь та охоранок. Кожний з документів свідчить про журбування влади з приводу наближення ювілейних роковин поетової смерти чи народження.

Ось, наприклад, докладна записка начальника Київського Охрального відділу добре відомого зі справи про вбивство в міському театрі Столипіна підполковника Кулябки.

Записку наведено цілком, і, щиро кажучи, вона интересна від першого слова до останнього. Жалкуємо, що розмір рецензії не дозволяє подати навіть невеликої частини тих місць, які так і просяться до виписки, і безумовно будуть цитуватися в історії творів Шевченка Кулябко, зазначивши досить авторитетно, що Шевченко «как поэт—величина самая умеренная», нагадує про велику небезпеку від того, що «торжество закладки» пам'ятника Шевченку мають закликати «лиц, занимающих официальное положение». Попало й Академії Наук, яка «столь усердно до сих пор распространяла записку об украинском языке, составленную педагогом и вождем украинофилов М. Грушевским и направленную безусловно во вред государству». Свято розглядається Кулябком як «противогосударственная манифестация», «вакханалия отбросов малороссийского рода».

Наслідком рішучості Кулябка було заборонено приїзд з-за кордону українських делегацій на ювілей 50-х роковин 1911 року.

Далі зазначаємо наведену Гермайзе відозву «підпольного» українства, потайного. Це перш за все «Київське Інформаційне бюро українського студентства». Інф. бюро було закладено у 1909 р. у Львові. Виразного політичного програму тут не знаходимо (визнання автономії України, поступовість, визнання прав національних меншостей на Україні), однак на практиці тут бачимо коаліцію студентських фракцій (бюро кожної громади посилає свого представника до міського інф. бюро). Найбільш яскравою була відозва бюро—з 1914 року, а за нею й 1917 (у книжці подано знімки з них). Остання відозва вражає загостреним моментом національного почуття, і чувається в ній якась політична безпорадність: Свято Шевченківське 1917 року було «німим».

Збірка Шевченківських прокламацій, на думку Гермайзе, свідчить про ту підготовчу роботу, яку робили потайні організації у Києві переважно протягом останніх трьох років перед революцією. З років передніх подано лише одну прокламацію—1902 р. (Характерний тут мотив віри в перемогу революції).

Збірку Шевченківських відозв виповнено іст.-архівним семінаром при Київ. Центр. Архіві ім. В. Б. Антоновича. Всі відозви узято з іст.-революційного архіву, крім одної статті, що є у власній збірці акад. С. Єфремова.

Подібні матеріали, безумовно, переховуються й по інших архівах, і розшук їх та видання полегшить уявити картину того, яку роль відігравали шевченківські дні у розвитку революційної думки не лише на Україні.

Ів. єрофіїв.

Ю. А. Яворський. Матеріали по галицко-русской библиографіи. Библиографический списокъ публикацій, вышедшихъ въ Галичинѣ на русскомъ языкѣ въ послѣвоенный періодъ 1918—1923 г. г. Львовъ 1924. Издательство «Живое Слово». Типографія Ставроп. Инст., 35 стр.

За цілковитої майже відсутності в нас видань, що виходять у Польщі, названа книжка має значний суспільний інтерес, бо досить докладно характеризує духовні інтереси «московської» інтелігенції Галичини.

Автор покажчика—відомий консерватор, видатний москвофіл, член тієї самої галицької партії, яка користувалася особливою увагою з боку царського уряду та одержувала його підпомогу.

Від своїх співпартійців, які немилосердно перекидують московську мову при всякій спробі говорити або писати по-російському, Ю. А. Яворський відрізняється тим, що дійсно досконало володіє московською мовою, не зважаючи на своє українське походження.

В передмові до покажчика Ю. А. Яворський, переконаний монархіст, висловлює уболівання з приводу переслідувань з боку австрійської влади в р.р. 1914—1918.—

«Въ течение военного времени съ половины 1914 г.,— пише він,— за исключениемъ только кратковременнаго свѣтлаго промежутка русской оккупации (Ще в часах Бобринського і компанії!?) не появилось въ Галицкой Руси буквально ни одной русской газеты или книги, ни одной русской печатной строки вообще!».

Після цієї, перейнятої щирим благоговінням до царської влади, рецитації Ю. А. Яворський характеризує відродження російського друку в Галичині з р. 1918-го.

Врешті про «відродження» тут можна говорити лише в надто умовнім розумінні.

Не зважаючи на те, що бібліограф умістив у своєму покажчику рішуче все, включаючи й відозви, молитовники,—йому вдалося зареєструвати всього лише 105 чисел. І це за шість років, то й до того серед перерахованих книжок—немало відбиток.

Р. 1918—19 маємо всього лише дві назви; те-ж—в 1920 р.; в 1923 р. вже 39 назв. Числа—навіть для маленької Галичини—цілком нікчемні.

Видане являє собою літературний матеріал, статті та відозви на політичні теми, історичний матеріал, календарні та інші дрібниці. З відчаєм переглядаючи зміст таких газет, як «Русь», «Прикарпатская Русь», «Воля народа», в уміщенім тут матеріалі зневірений читач марно шукав-би чого-небудь видатного. Ні до, ні, тим більше, після революції галицькі москвофіли, ці незаконні діти української Галичини, не внесли ані жадного внеску в літературу, не висунули «імен» і не увійшли яко повноправний член навіть у сім'ю цілком другорядних російських письменників.

Те, що ми знаходимо в Галицьких москвофільських виданнях цікавого, належить не їм. Передруки з Блока, А. Ахматової та инш., а також з російських класиків (Достоевський і др.) цікаві хіба лише яко факт, що ілюструє поширення утворів того або иншого письменника за кордоном.

В «Зборникъ совр. рус. поэзии». «Совр. библиот.», вып. 3. 1922 (№ 55) зустрічаємо імення К. Балмонта, А. Блока. С. Есеніна, Н. Клюева. «Двенадцать» Блока є в окремім виданні: Гастев, Пильняк, К. Федін та инші сучасні пролетарські та «попутницькі» письменники, твори яких уміщає «Жизнь», не можуть стояти врівень з доморошеними Гануляком і иншими галицькими знаменитостями.

Наукова продукція галицьких москвофілів, як це видно з покажчика, обмежується лише на письменстві та народній поезії.

Найвидатнішими є праці самого Ю. А. Яворського, як ось «Новые данные для истории старинной малорусской пѣсни и вирши», I—XII. 1921, стр. 31 (№ 25) 8^о, XIII—XIX, стр. 13—3 нenum. 8^о (№ 65). Але й це не вивищується над сумлінне подання нового матеріалу.

З инших публікацій назовемо: «Ночь передъ Новымъ Рокомъ» (Маланкинъ вечеръ) Сценичний образокъ в 3 водслонахъ» 1921 (друге вид.), стр. 16 (№ 13), «Щедровки. Збравъ зъ устъ народа въ Ходоровщинѣ». Нар. б. № 7, 1921, стр. 24, 16^о (№ 15), «Легенды. Зъ устъ народа збравъ... Н. Б. № 12, 1921, стр. 24, 12^о (№ 16)—С. М. Калининъ; «Лемковскій співаникъ». Вып. I. 1921, стр. 32, (№ 17). Качора «Коляда и пѣсни на Рождество Христово» съ додаткомъ пѣсней къ св. Василию (на Н. Г.) и на Богоявление Господне, съ Тропарями, Кондаками и съ пѣсню на Стрѣт. Госп. и проч., 1923, стр. 110 (№ 81).

В цих і може ще в де-яких виданнях можна сподіватися чогось придатного для етнографа, яко сировий матеріал.

Не можемо судити про політичні статті, але знаючи психологію, яка панує серед галицьких москвофілів, здогадуємося, що більшість її має той самий ухил, що відозва: «Поклонъ жертвамъ большевицкого раю» (З приводу голоду). (Див. № 50, видано р. 1922). Єдиний скільки небудь цікавий матеріал можна сподіватись знайти в історичних публікаціях, як ось: «Ваврик В. Р.—Карпатороссы въ Корниловскомъ походѣ и Добровольческой Арміи. 1923 (№ 68)! Вальницькій К. М.—Отъ Версаля до Генуи. 1923 (№ 69); Соколовичъ Глѣбъ (Добрянскій В. М.)—Кровавые годы. Картины ужаса, насилия и произвола австро-венгерской арміи надъ русскимъ народомъ Прикарпатъ въ 1914—1917 г.г. 1923 (№ 97); «Годы Великой войны въ жизни рус. Прикарпатъ; Матеріалы по истории. Вып. I. Б. Мельникова (Стефановича) 1919 (№ 4), і може ще де-що дрібніше.

Після де-якого очищення від зрозумілої тенденційности подібні матеріали можуть прислужитися історикам.

Така в загальних рисах продукція галицьких москвофілів.

До прийняття революційної ідеології їм не дорости. І не читаючи вичислених у покажчику видань, можемо скласти собі досить суцільне вражіння від москвофільської культури, що відмирає випещеної з благословення престолу, культури наскрізь міщанської та реакційної.

Престолу більше немає,—а галицьке суспільство москвофільське все ще житиє робінзоновим життям, по інерції щось робить та думає, зідхає про минуле, тішитися з старого «руського» правопису, підтримує політику денационалізації свого власного народу, зметену з лиця земного Українською соціальною революцією.

Колись—це може, з певної точки погляду, мало підстави (орієнтація на царську імперію), але тепер—видається чимсь чудернацьким, анекдотичним, дивовижним анахронізмом.

Криза сталася, смертельний кінець є неминучий.

З наукового погляду показчик цілком задовольняє правопис, оригіналу додержано, дається короткий зміст (підзаголовки) видань, є поіменний показчик; праця—сумлінна.

Н. Копержинський.

Юліян Маковський. «Prawo Międzynarodowe» 1922.

Політика польської держави, відновленої понад сто років тому після її поділу, викликає розчарування й подив у наївних людей, а в жертв цієї політики—національних меншостей і обурення.

Дратує така політика й сусідів, яким «великодержавна» Польща наступає на мозолі ато на груді й горло. Багатьох дивує, чому польський «народ», що по-над сто років жив під чужими утисками, здобувши нарешті «національну свободу», пригнічує в своїй державі інші національності, національні меншості українців, білорусів та ін. Дивуватися тут немає чому: в польській буржуазній державі командує польська буржуазія; політика Речі Посполитої це—її політика; остання обумовлюється класовою роллю буржуазії. Чужородців на кресах душить блок великої буржуазії (в значній мірі—поміщицької) в спілці з дрібною буржуазією, що економічно й політично залежить від першої. Це явище спостерігається по всіх буржуазних державах на певному ступні їхнього економічного розвитку. Польща—не виняток. Її буржуазія наступає не лише в своїй державі на робітників та чужородне селянство, вона наступає, під впливом економічних та політичних суперечностей, і зовні на сусідів. Захоплення нових земель обіцяє нові бариші, поширення меж «вітчизни», живить отруєну душу польського міщанина, на якого спирається влада польської буржуазії. Отож і обурюються сусіди, приміром Литва, що в неї польські генерали під оплески та «ура» всієї міщанської Польщі відшматували частину литовської землі (Вільно). Здається, урядові польські кола мусили-б пам'ятати непримний факт розділу живого тіла Польщі сусідніми державами: Австрією, Прусією та царською Росією. Та ба, вони це забули. Класові інтереси одних та запаморочена ідеологія других переважають собою розсудливість, що наказує Польщі, для самоохорони, провадити розумну політику що до не-поляків, у себе дома й зовні. Практика зовнішньої політики в польської буржуазії нам добре відома, та ще необхідно знати її теорію. Остання містить в собі принципи, що в стислому, узагальненому та систематизованому вигляді дають нам розуміння не лише сьогодишньої, а й подальшої практики. По-за всім теорія ніби то конденсує, згущає ідеологію і в такому вигляді вона (ідеологія) унаочнюється для нас. Коротко кажучи, яка саме ідеологія польської буржуазії в сфері зовнішніх зносин, міжнародної політики? Які її ідеали в цій царині? Іншими словами, яка теорія міжнародних зносин, як розуміє польська буржуазія форму міжнародних зносин, або ще інакше,—міжнародне право?

Щоб дізнатися про погляди урядової Польщі в даній галузі, треба звернутися до її науки. Польська література небагата на оригінальні, ц.-т. неперекладені, праці. Єдина ґрунтовна праця про міжнародне право написана підчас «розквіту» ново-польської державности 1918—22 р.р.,—це—книжка Юліяна Маковського: «Prawo Międzynarodowe». Warszawa, 1922. («Міжнародне право» Варшава, 1922. Перше видання книги вийшло 1918 року). І треба віддати справедливість П. Маковському: міщанський, клерикальний та шовіністичний дух урядової Польщі виступає в нього, Маковського, як найяскравіше. Устами вченого письменника промовляє заступлена ним класа. Послухаємо.

За перший іспит у зовнішній політиці для відродженої Польщі мусить бути її відношення до своїх сусідів, а надто до слабших за неї. І що-ж? Польський уряд не обмежився насильством над слабою Литвою. На наших очах частина буржуазія відірвала за допомогою своїх та чужих (французьких) багнетів частину німецької Силезії від Німеччини, що була знесилена Версальською «мирною» угодою. Є чимало інших прикладів, що показують, як офіційна, ц. т. буржуазна Польща складає іспита в знанні метод захватної політики. Поляки тут наслідують своїх «великих» патронів,

«великі» держави, а польський вчений обстоює політику цих держав, виправдуючи її «науково». От, прикладом, кажучи про взаємини між Китаєм та капіталістичними державами (Англією, Францією, Сполученими Штатами), польський вчений, представник нації, яка щойно належала до числа пригнічених, свідомо ігнорує загальновідомий факт економічного й політичного пригнічення Китаю. Адже, імперіялістичні держави примусово обмежили Китай в правах суб'єкта міжнародних зносин. п. Маковський із апломбом вирікає: «різниця між європейською цивілізацією та китайською остільки велика, що, можливо, Китай ніколи не стане щиро й без примусу (курсив наш) членом міжнародного суспільства. А що манчжурська династія склала корону, й 12 лютого 1912 року було встановлено республіканський лад, так це мабуть не матиме ніякого значіння» (стор. 51). Це кажеється тоді, як революційний та й помірковано-буржуазний Китай протягом багатьох років домагається, щоб його зрівняли правами з іншими державами, коли Китай на очах у всього світа бореться проти нерівноправних угод.

Клерикальні настрої польського міщанства знаходять відгук у т. Маковського в розділі, що присвячений римському папі, т. з., «святотому престолу». Як вірний син католицької церкви, вчений міжнародник із співчуттям цитує думку Рів'є, що «норми міжнародного права не можуть суперечити законам християнської етики та моралі» (стор. 59). І з особливою любов'ю він уґрунтовує папини домагання в міжнародній сфері, бо папа становить собою «величезну моральну силу всього світу» (стор. 367—278). Не обминає також п. М. питання про непогіршімість святого отця, яку п. М. не заперечує.

Надзвичайно курйозні поради, що їх дає п. М., очевидно, новоспеченим польським дипломатам. «Почуття права й справедливості настільки розвинені в цивілізованих народах, що дипломат, який одверто проповідував-би неповагу до права народів (ц.-т. міжнародного права К.) надто пошкодив-би собі в громадській opinio й викликав-би заслужену підозрілість та недовіря»,—навчає п. М. (ст. 248). В інтересах слабших народів, що не мають значної військової сили, необхідно, щоб постанови міжнародного права безупинно проходили в життя. Проте, дипломатія великих держав в цій справі не без гріха». скаржитись захисник польської державності, яка не раз виявляла своє справжнє обличчя у відношенні хоч-би до литовців (захоплення Вільни) білорусів, українців (захоплення частини Білорусії та Східної Галичини).

Гідні уваги міркування дрібного міщанина про ролі друку та біржі в міжнародному житті. Подавши принципові засади, автор праці про міжнародне право радить польським дипломатам використати закордонну пресу для своєї мети, звернувши увагу «на бульварні газети. бо вони мають великий тираж і формально незалежні». Ці газети можна підкупити. Віддавши належне опозиційним газетам середини минулого століття (до них автор зараховує, напр., Times, Journal des Débats), що матеріально дійсно були незалежні від уряду, обстоювали на своє переконання певну соціальну чи політичну ідею, п. М. шкодує: «Під антиморальними впливами фінансової зграї та, дякуючи підкупам, що дуже поширені серед визначних державних діячів, західно-європейська преса зробилась надто меркантильна; хто більше дасть, той може купити перо впливового публіциста й переконання великої газети» (курсив наш). От як малює буржуазний письменник свою, буржуазну пресу! А який відділя висновок? Дипломатія, навіть боліючи душею, що занепадають великі традиції в пресі, мусить, проте, в інтересах держави приналежуватися в змінних умовах і добувати цю зброю (ц.-т. пресу. К.) можливими засобами, ц.-т. підкупом, каже п. М. і посилається на Бісмарка, який утворив т. з. рентильний фонд для підкуплювання німецьких та закордонних впливових газет (стор. 249). П. Маковський визнає, що справа підкуплювання буржуазної преси надто спростила: раніше, мовляв, міністрові необхідно було мати справу з кожною окремою газетою, а тепер до його послуг... синдикати продажних газет, що охоплюють цілі групи органів друку по різних країнах ба навіть частинах світу.

Одвертість обуреного п. М. не обмежується пресою. Йому відомо про діяльність банкірів, фінансистів на біржах Лондону, Парижу, Нью-Йорку, він знає (стор. 251), що трести, синдикати капіталістів мають великий вплив на політику, що існують таємні трести фабрикантів (військової амуніції, заводів, що виробляють зброю, гармати та инш.), які викликали світову війну (стор. 8 дод.). Здається, що ось-ось п. Маковський оголосить себе за революціонера і закликатиме до боротьби з капіталістами та буржуазною пресою. Ба ні! Дрібний крамар паплюжить на всі заставки великого універсального магазину, великий всежерущий капітал, але мовкне, як тільки нагадають, що він, дрібний господарчик, хоче «повалити теперешній лад». Ще й більш від

того, великий капітал добре вміє впливати, навіть ідейно, на дрібну буржуазію. «Учений» письменник—не виняток. От що говорить він про Лігу Націй. яку терпить і зневажає великий капітал. З де-якого часу—розповідає п. Маковський—серед західно-європейського суспільства надзвичайно поширюється, під впливом де-яких мислителів «соціалістів» та лібералів, той рух, що з великою завзятістю прикриваючися гуманітарними та антимілітаристичними ідеями, боровся проти найкращого, найчистішого вияву арійського духу в цивілізованих народах—любов до вітчизни, народній егоїзм, націоналістичні прагнення. Цей рух зосереджувався переважно в пацифістських суспільствах, міжпарламентській унії, різних лігах прав людини, громадянина і т. п. Члени цих спілок поділяються на дві нерівні частини: значна менша частина—керівники висувають гасла, що нічого спільного не мають з гаслами рівності й братерства, народів і задурюють ними голови великій більшості членів спілки, які працюють по щирості, але просякнені доктринерством та псевдогуманітарним фанатизмом, без жадного внутрішнього змісту». (Додаток стор. 4). Виявляючи таку неповагу до Ліги Націй, п. М. має рацію обурюватися на неї: там керують сильні світу. Хижак малого калібру так характеризує великих акул: розглядаючи в перспективі минулих двох років ці «принципи» умови про Лігу Націй, виникає гірка іронія. На думку «Великої четвірки» (the big four)—автор має на увазі Ллойд-Джорджа, Клемансо, Вільсона та Саландра—одверті міжнародні зносини полягають в тім, що на мирній конференції, де вирішується доля цілих груп населення, прикладом питання про Силезію, всі постанови ухвалювались на таємних нарадах, без відомо представників заінтересованого населення. Повноважні представники менших держав змушені були підписувати мирну угоду, не знавши точно її змісту. Тепер доля європейських народів вирішується на приватних таємних з'їздах прем'єрів Англії, Франції, Італії та Японії... або в тиші розкішних помешкань секретаріату Ліги. Не краще стоїть справа з повагою до ухвалених трактатів, Англія, оголосивши 1914 року війну німцям за порушення Лондонського трактату, не вагаючися, через шість років зробила з Версальської угоди «шматок паперу», порушуючи її постанови за рахунок Франції та Польщі. А Ллойд-Джордж, що сім років тому так красномовно запламив в палаті громад «*fidem germanicam*», тепер зрікає власноручного підпису під постановами Версальського трактату про Данциг та Гірну Силезію. Коли самі автори угоди про Лігу Народів так безцеремонно поведуться зі своїми постановами, так мало надій, щоб Ліга виконала бодай частину своїх завдань. Тим більше, що 26 пунктів умови уявляють собою, власне кажучи, гарний фасад без реального змісту. Ми могли-б приєднатися до характеристики про Лігу Націй, поданої п. Маковським, якби причина незадоволення Лігою Націй у п. М. не була власна і до того-ж досить прозаїчна. Виявляється, що персональний склад Ліги Націй не задовольняє Польщу. Не подобається п. М. генеральний секретар, англієць сер Джемс Ерик Дреммонд. Виявляється, що сер Дреммонд скомплектував персональний склад секретаріату таким чином, що більшість урядовців ставлять англійці, євреї (!), більшовики (!), неприхильні що до Франції представники нейтральних держав; зате немає жадного поляка, не дивлячись на всі заходи польського уряду. Ось воно що! Протеже Ллойд-Джорджа, сер Дреммонд, вибирає собі помічників серед.. більшовиків. Більшовики командують в Лізі Націй. Так мститься п. Маковський на сері Дреммонді за те, що він не взяв до своїх канцелярій польських папирних та маминих синків. А євреї! Точнісінько як у «Новому Времені». Нічого дивного, робить висновок п. Мковський, що при такому складі секретаріату він є установа, де з'осереджена діяльність всіх ворожих нам (ц.-т. полякам) міжнародних організацій. Це з найбільшою силою виявилось в справі литовській, данцигській та національних меншостей (курсив наш). Це ніби-то національні меншості, за допомогою Ліги Націй, пригнічують польську більшість? чи що?

Класові інтереси урядової Польщі найяскравіше виявились в останній частині книжки вченого письменника. Він, бачите, дуже незадоволений з міжнародної організації труда, ц.-т. Міжнародного Бюро Труда при Лізі Націй, з Адміністративної Ради та Генеральної Конференції. За постановою, ці органи складаються з однакової кількості представників від працедавців, робітників та уряду (прикл. 2, 2 та 2). Легко зрозуміти, що представники фабрикантів разом з представниками буржуазних урядів переважають собою голоси робітників. Та проте п. М. незадоволений, бо-ж такий порядок «без жадного вагання (!) переносить протиріччя й класову боротьбу з сфери внутрішніх взаємин на міжнародну арену, ставлячи міжнародну солідарність робітників та працедавців над свідомість національної єдності». «Очевидно—робіть висновок п. М.—такі постанови позбавляють конференцію будь-яких гарантій безсто-

ронности. Це сприяє тому, що майже всі держави ставляться до її постанов недовіркою й стримано. А ще до того виконавчий орган міжнародної організації труда—Міжнародне Бюро Труда має тенденцію надто сквапливо розв'язувати складні соціальні питання і через це все більше губить свій авторитет і значіння. Це про надто аж помірковане Бюро, яким керує досить відомий п. Альбер Тома. Ці міркування закінчуються порадою Польщі не приставати на пропозицію конференції Труда про введення 8-годинного робочого дня. «Вашингтонську конвенцію (про 8-годинний робочий день) підписали тільки де-які країни, прикладом, Греція, Румунія,—доводить п. М.—що мають дуже невелику свою промисловість. А великі промислові країни, як от Сполучені Штати, Англія, Швейцарія, відмовилися підписати. Німеччина покинула Вашингтонську конференцію з незначної причини і завела фактично в себе 9-годинний робочий день. В Росії працюють примусово 14 годин на добу (курсив наш. К.). Японії сама конвенція дала великі пільги і т. и. В таких умовах підписання цієї умови було б для Польщі смертним вироком, саме для її промисловості, а надто тепер, коли руїна державного господарства вимагає від країни максимальної напруженості в праці, а не легалізованого байдкування (там-же, стор. 21).

Резюмуймо. Річ Посполита польського міщанства сама собі вирікає смертний присуд. Бракує тільки виконавця. Кінець-кінцем, рано чи пізно, ним буде польська робітничка класа, що сама вирішить: чи працювати 8 годин, або скільки бажає... п. Маковський та обстоювані ним промисловці.

Космополіт.

Формалізм чи суб'єктивний естетизм. З приводу книги «Томашевский. Теория литературы. Госиздат. Ленинград. 1925 г.», як спроби підсумку досягнень літ. «формалізму».

Ще не так давно філологічна наука або майже зовсім не інтересувалася питаннями що до вивчення техніки і композиції літератури, або дивилась на такі спроби, як на щось ненаукове. За останні часи таке становище принципово змінилось: і на Заході, і в Росії, і на Україні ми помічаємо тепер надзвичайне зацікавлення різними питаннями поетики. Як відомо, за часів Революції в Росії, напр., утворився «Опояз»¹⁾ тоб-то товариство, що присвятило свою увагу вивченню виключно питань поетики. Діячі «Опоязу» надали обміркованню цих проблем характеру незвичної досі цікавості, а іноді й трохи надто полемічного запалу. Але, може бути, завдяки цьому встановилася немов би «мода» на ці питання, що охопила не тільки фахівців—наукових дослідників; деякі більш-менш широкі громадські кола також підлягли цьому впливові. Можна сказати, що у багатьох випадках помітно, як відношення читача до художньої літератури залежить від цього впливу. «Формалізм», як названо цю течію виключного інтересу до вивчення літер. майстерства, змагається завоювати собі перше місце в справах літер. досліду, звертаючись іноді ніби-то до суду широких громадських кол (див. напр. відому полеміку поміж Ейхенбаумом і марксистами на ст. «Печать и Революция» № 4 1924 р.). Також інтересно те, що впливу «формалізму» підлягають, наприклад, діячі «Лефу» (див. ст. Цейтліна, № 3 1923 р., де він критикує сучасну практику марксистських літературних дослідів у Фриче Львова-Рогачевського й інших як раз за те, що вони нехтують вивчати усе «специфічне» у літературному мистецтві, зводячи кожного письменника просто до «наслідків» повної історичної доби).

З другого боку інші дослідники змагалися показати, що «формалізм», як «єдиний об'єктивний метод» літературного досліду, не суперечить марксистові (див., наприклад, Меженко «На шляхах до нової теорії». Червон. Шлях. 1923 р. ч. 2).

Коли пригадати усі ці палкі спори з приводу «формалізму», усі ці змагання зробити інтерес до вивчення техніки і композиції літер. творів найважливішим у літературному досліді,—треба визнати, що «формалізм» є одна з найміцніших сучасних течій, яка крім того ще не дійшла до остаточного «самоозначення». От чому з'явлення книги Томашевського не є явище випадкове. На цю книгу треба дивитись, як на першу спробу підсумувати в стислому начерку досягнення попередніх дослідників. Колишніх і сучасних діячів «Опоязу»—Шкловського, Жермунського, Тинянова і інших. Велике значіння цієї спроби і обумовлений цим значінням майбутній вплив на дослідників і читачів художньої літератури—залежать ще й від того, що це взагалі перша спроба цілкового короткого нариса поетики, бо праці Веселовського, Потебні, Овсянико-Куликовського і навіть «Вопросы теории и психологии творчества» Лезина і Харцієва не мали на меті дати щось закінчене.

1) «Опояз»—общество изучения поэтического языка.

Все вище наведене дає право гадати, що така спроба начерку поетики у дусі «Формалізму» впливатиме і на українських дослідників, викликаючи те чи інше відношення до себе, бо, як ми бачили, праці попередників Томашевського завжди викликали дуже великий інтерес на Україні, наслідком чого й були відповідні статті Меженка, Коряка й інших у («Червон. Шляху», «Мистецтві», то-що). Коли бачити в усіх варіантах формалізму одну спільну й характерну рису—підкреслений інтерес до вивчення літер. майстерства,—книга Томашевського змагається дати послідовний огляд проблем теорії літератури у дусі формалізму.

«Формалізм» книги ми помічаємо вже на перших сторінках, рівночасно помічаємо й відповідні хиби його—певний нахил до трохи вузької «технічності» і до так зван. суб'єктивного естетизму. Автор одразу-ж, намагаючись змалювати певну перспективу своєї праці, каже: «... задачею поезики (інакше теорії літератури или словесности) является изучение способов построения литературных произведений» (стор. 3). Але це видима річ,—вузько, бо ми добре почуваємо, що тут є ще якісь проблеми, які не мають такої вузької технічної рації: напрк., проблеми сутності літератури, як гатунку мистецтва, його відношення до життя і науки, тобто його життєвого значіння і кінець-кінцем такі проблеми, як проблема взаємовідношень поміж художньою літературою і мовою, бо лінгвістика дивилась і дивиться на цю проблему, як на одну з найскладніших¹⁾.

Ці проблеми не цікавлять Томашевського, принаймні він їх методологічно не зазначає, проте уникнути їх не може, бо він, як і кожна людина має свої власні погляди на мистецтво і його життєве значіння і ці погляди у відповідних місцях несподівано виявляються.

Так, наприклад, говорячи про «мотивировку» у будові літературного твору, Томашевський розрізняє три її гатунки: 1) художню, 2) реалістичну, 3) композиційну. Це поділення підказано авторові певним парадоксом. Томашевський гадає, що літературний твір є взагалі щось «нереальне» і тільки зрідка намагається досягти ілюзії реальності (див. стор. 149).

Є дві крайності у поглядах на мистецтво: одні бачать у мистецтві надто багато спільного з реальною дійсністю, інші надто небагато. Проте в усіх царинах своєї творчості людина не може уникнути життя, бо й сама людська творчість є життя і тому підлягає усім його законам: у житті усе слугує життю. Іноді, коли дивляться на мистецтво, як на якусь ілюзію—це тільки тому, що хочуть зберегти його незалежність у шуканні істини, його «об'єктивізм». Але «об'єктивізм» у мистецтві, як і в науці, зводиться просто до вірного погляду на дійсність. В усякім разі треба підкреслити, що погляд на мистецтво, як на «ілюзію», є погляд суб'єктивного естетизму, який, як відомо, гадає, що мистецький твір утворюється і сприймається «абсолютно вільно»: він не має нічого спільного з реальною дійсністю, з «об'єктом» нашого життєвого досвіду, а залежить цілковито від «суб'єкту», що утворює чи сприймає його. Отже ми бачимо, що Томашевський має більш-менш певний погляд на мистецтво, але він тільки не хоче його мотивувати.

Взагалі Томашевський звільнює себе від дуже суворої теоретичної аналізи, бо, як раз торкаючись приципових питань, що до сутності й значіння літератури, він каже, що: «... в науках, подобных поэтики, нет нужды стремиться строго юридически разграничить научные области, нет необходимости подыскивать математических или естественно-научных определений». Звичайно, з цим ніяк не можна погодитись, бо це-ж тільки виправдування своєї власної самоволі: теоретик не може одкинути од себе ніякої теоретичної проблеми. Єдине, що тут законне й можливе—усвідомлення тимчасової наукової знемоги розв'язати до кінця це питання, але все-ж таки не відмова од чергових спроб. Адже-ж такий приблизно стан річей ми помічаємо у теорії права, пізнання, то-що, проте ні один теоретик тут не зробив такої заяви, хоч ці науки—також не природничі.

Трохи нижче ми бачимо, що Томашевський всеж-таки дає деяке означення поняття літератури, означення, що його замислено у дусі суворого «Формалізму», але він не може його досить докладно мотивувати. У своїх спробах мотивувати він знов підмінює, кінець кінцем, «формалізм» на суб'єктивний естетизм. «Литература есть самозакрепощенная фиксированная речь...»,—каже Томашевський (ст. 4).

¹⁾ Раніш Гумбольдт, Гербер («Die sprache als Kunst»), Потебня, тепер Croce, Tobler, Bally, Sechehay (почасти) говорили про те, що у мові можна бачити елементи мистецтва. Взагалі питання про взаємовідношення поміж мовою й поезією поруч з питанням про взаємовідношення поміж мовою й поезією поруч з питанням про взаємовідношення поміж мовою й думкою—це найважливіші питання у сучасній лінгвістиці.

Дійсно—це формальне означення, але, як усяке суто формальне означення, воно легко може бути беззмістовним, коли його не розгорнути. Але, розгортаючи його, Томашевський не тільки не дає нічого конкретного—навпаки, несвідомо він доводить його іноді до абсурду і, бажаючи вложити певний зміст в це означення, знов позичає цього зміста у суб'єктивного естетизму. До свого розуміння поняття художньої літератури Томашевський доходить шляхом не зовсім виразного розмежування¹⁾ поміж мовою літературною та звичайною життєвою розмовою. Тоді як звичайна життєва розмова випадкова, нестала, розпливчата,—літературна мова—«фіксована»—каже Томашевський—ось чому літературний твір, за Томашевським, можна схарактеризувати двома ознаками: «1) незалежністю от случайных бытовых условий произнесения, 2) закреплённой неизменностью текста». (Ст. 4).

Але легко побачити, що незалежність від умов висловлювання і «закреплённую неизменность текста» мають і лірична поезія і математичний трактат. З другого боку, вищенаведені дві ознаки далеко небезумовні, неабсолютні. Літературний твір зовсім не абсолютно залежить від умов свого життя, як про це каже навіть і сам Томашевський. Але тоді його не можна цією стороною протиставити звичайній життєвій розмові. Літературний твір сам по собі, як «закреплённый текст», є тільки сума книжкових знаків, що мають рацію лише у певних умовах: 1) знання даної мови, 2) відносно адекватної авторові культурі чатача, 3) відповідного його настрою.

Коли книгу читатиме малокультурний читач, або читач, що його виховання, світогляд, психологія зовсім або почасти чужі відповідним автором, він її або цілком не зрозуміє, або зрозуміє не так, як треба. З другого боку,—подібно до того, як не всі люди і не завжди здатні відповідно сприймати музику (брак муз. слуху),—не всі люди і не завжди однаково здатні відповідно сприймати літературу. Умови виголошування, як такого, мають також велике значіння, напр., у ліриці де значна частина ефекту залежить від відповідного сприйняття самих звуків (див. відповідні твердження Sievers'a або «Сабанеев. Музыка речи»). Крім того, виголошування має значіння ще й в іншому розумінні, бо сприйняття книжкової, графічної мови можливе лише на основі спомину, на основі досліду асоціювання відповідних графічних знаків з тими звуками, словами, реченнями, що ми їх самі колись артикулювали. У цьому розумінні графічна мова є щось похідне од звукової форми, її, так мовити-б, наслідок. Хиби у культурі мови пояснюється між іншим ще й тим, що графічна мова, спрощуючи нормальний хід процесу мови, думки, знищує до деякої міри елементи почуття, які колись асоціювалися зі звуками, як такими. Звідціль всі ці змагання символізму і футуризму якось відновити соковитість художньої літературної мови, тоб-то значить наблизити її емоційною калейдоскопічністю до розмови, до балакання.

Томашевський не заперечує цих труднощів, але як раз у даному місці він і каже, що у поезії можна не давати точних означень...

Почуваючи себе непевним, Томашевський вказує ще одну прикмету художньої літератури—відсутність певної зовнішньої мети. Цікаво те, що тут Томашевський говорить не стільки у дусі Marty, про те, що літературна мова не є *Mitteilungsmittel*, скільки знов таки у дусі примітивного суб'єктивного естетизму, проте, що ефект «поетичности» пояснюється «інтересом», який збуджує у читача літературний твір. Чи-ж можна тепер забувати про те, що «інтерес» є цілком суб'єктивне переживання? Адже-ж математик іноді знає дуже яскравого інтересу, великої цікавості, коли він читає важливий математичний трактат. З другого боку, малокультурний читач нехтує справжньою художньою літературою і захоплюється Натом Пінкертоном... Є таке мистецтво, що керується тільки «інтересом читача», але це-ж мистецтво «кабаре»... Крім того, з логічного погляду означіння самого поняття літератури у Томашевського не можна визнати, бо перші дві ознаки узято з природи об'єкту, останню з природи суб'єкту.

В інших місцях Томашевський наводить твердження, що дуже нагадують відповідні у De-Saussure, Marty, Croce, Tobler'a, але у своїх трохи примітивних поясненнях

1) Цей погляд на мову підказано Томашевському може бути, F. de Saussure'ом *Cours de linguistique generale*, p. p. Charles Bally et Albert Sechehay. II édit. Paris. Payot. 1923, що розрізняє: *langage* (індивідуальну мову), *langue* (мову певного громадського кола) і *parole* (балакання). З тими чи іншими змінами цього погляду додержуються майже усі інші французькі й німецькі лінгвісти. З другого боку, мотивуючи своє означення, Томашевський висловлює думки, що ними він наближається до відомого погляду Marty. *Untersuchungen zur grundlegung der allgemeinen grammatik und sprachphilosophie*, I. 1908, який гадає, що мову треба розглядати залежно від її функції. Порівняйте, як проф. Сакулін («Искусство» № 1, 1923 г.) в своїй статті зазначає, що вищенаведене твердження Marty є основа відповідних поглядів діячів «Опозазу». Жирмунський («Композ. лірич. стих.»), також підкреслює, що розрізання мов залежно від функції—прийнято Московськ. Лінг. Гурт.

Томашевський, як ми бачимо,—тут під впливом певної наукової традиції, але на жаль він зовсім не окритично відноситься до цієї традиції.

він спотворює їх знов таки у душі суб'єктивного естетизму. Наприклад, він каже, що літературна мова характеризується «установкой на выражения», але потім пояснює, що це є добирання відповідних слів та зворотів мови, їй, так мовити, «добірність». Хіба-ж наукова мова не добирає слів та зворотів? Річ тут тільки у різниці принципів добору, але не в нім самім. Томашевський робить тут дуже характерну помилку: він протиставить цією стороною літературну мову розмові, але цілком зрозуміло, що од розмови у такому розумінні відрізняється одночасно і художня мова, і наукова, і взагалі усяка стала, певна мова, як про це й каже сучасна¹⁾ французька й німецька лінгвістика. Мабуть тут Томашевський знов має на оці «добірність» мови у художній літературі, але ця особливість у художній мові є ознака певної історичної доби—наприм., мистецтво французького салону XVIII в., тоб-то знов тут у Томашевського виявляються мотиви суб'єктивного естетизму.

У другому місці, кажучи про тропи, Томашевський виявляє навіть зовсім неспроможний релятивізм, щоб довести, що тропи є «прием изменения основного значения слова», в яким руйнується оснiвне значіння слова і набирають міцї другорядні його ознаки.—Томашевський каже (ст. 28—30), що слово взагалі залежить од певного контексту цілком (курсив мій Б. М.). Воно остільки не має самостійного значіння, що його можна навіть замінити усяким іншим і розуміння фрази від того не потерпить (курсив). Доводить це Томашевський прикладами напівформальних слів, див. його зразок—французьке слово, що дійсно має дуже широке значіння і це майже цілком залежить від того речення, де ми його бачимо. Томашевський не абсолютно залежить від даного контексту: 1) воно тільки набуває певного значіння у ньому, не втрачаючи до кінця більш-менш звичайного; 2) не всі слова однакові цією стороною, бо одні мають взагалі дуже широке значіння, інші порівняно вузьке, одні більш самостійні, інші менш. Коли-б це було не так, не можна було-б утворити навіть і того контексту, що серед нього слово набуває певного значіння, бо за Томашевським ані одне слово, окремо взяте, не має жадного значіння.. Томашевський мабуть зовсім не усвідомлює, що він тут каже: «Таким образом можно заставить слово обозначать то, чего оно в своем потенциальном значении не имеет, иначе говоря—изменяя основное значение слова». Значить, коли достоменно це розуміти, напрк., слово «стіл» може іноді значити й «кінь»?

Томашевський не помічає, що у поезії слово майже ніколи не втрача свого оснiвного значіння. Коли, напр., Леся Українка каже:

Багато ще промчитьсЯ

Злих хуртовин над головою в мене...

звичайно, оснiвне значіння слова «хуртовина» одсунуто на другий план. Але міць поетичного образу як раз і полягає в тім, що деякі відгуки звичайного, конкретного значіння слів напівсвідомо залишаються в нас. У даному разі утворюється ніби-то невиразне, несвідоме відчуття хуртовин, що проносяться над головою. Помилка Томашевського в тім, що він взагалі не помічає у метафорі сути процесу порівняння, який становить її основу. Ми у метафорі ніколи не маємо простого порівняння двох різних предметів, але—рівняння двох відношень поміж чотирма явищами. Наприклад, у даному разі: життєві пригоди, що їх людина зазнає протягом свого життя, мають таке відношення до самого цього життя, яке хуртовини, що проносяться що-року по-над землею, мають до цієї останньої. Коли ми зазначимо:

життєві пригоди	— А
життя людини	— В
хуртовини	— С
земля	— Д

ми матимемо: $\frac{A}{B} = \frac{C}{D}$, значить не $A = B$, як гадають ті, хто просто рівняє хуртовини до життєвих пригод, але відношення $\frac{A}{B} = \frac{C}{D}$,— ось чому не можна говорити ані про повне рівняння хуртовин життєвим пригодам, ані про абсолютні різниці поміж ними (у даному разі): суть тут тільки у рівнанні відповідних співвідношень поміж ними.

Але найбільш яскраві зразки суб'єктивного естетизму і релятивізму ми бачимо у розділах що-до «тематик». Тут знов ми читаємо про те, як письменник завжди «выбирает тему», керуючись «інтересом» свого читача, а до того всі його зусилля, всі засоби його майстерства мають не меті збудити цей «інтерес» і фіксувати його. Отак, напр., Томашевський не визнає звичайного погляду на «героя» літературного

1) Наприклад, De-Saussure протиставить parole (балакання)—langue (усяка стала мова певного громадського кола).

твору, як на типовий образ, бо це суперечило б його теорії про ілюзорність мистецтва. Для нього «герой» тільки «способ нанизывания отдельных эпизодов» ст. 155—8. Дійсно історія, напр., роману вказує виразно, що він походить від збірок окремих новел (див., напр., Декамерон Бокачіо, «Кентерберійські оповідання» Чосера, то-що) ці новели, як каже і Томашевський у відповідному місці, увійдуть у роман, як його частини, знищуючи свої «початки» і «кінцівки», що обумовлюють їх самостійність. В романі пригод (наприкл., романи Лесажа, «Дон Кихот») ми бачимо, що окремі новели стають вже епізодами з життя його «героя», який буває спочатку тільки спільним для усіх новел персонажем (курсив). Але справжній роман утворюється лише тоді, коли ці епізоди вже втрачають суто фобулярну рацію пригод якогось «героя», а стають вже засобом змалювати його психологічну характеристику. Вказують як на один з перших таких романів, на німецький роман *Simplicissimus* (в нім оповідається пригоди салдата 30-ної війни). Тут автор не тільки просто оповідає про пригоди свого «героя», як про взагалі інтересні пригоди, але змагається показати, як «крізь ці пригоди» поступовно утворюються найважливіші психологічні зміни характеру цього героя. Отже ми бачимо, що коли раніш герой дійсно був лише спільною дієвою особою у кількох новелах, що склалися таким чином у збірку його пригод,—з певного історичного моменту ми бачимо зовсім інше становище. Ніяк не можна змішувати історичне становище з сучасним.

Тут автор робить інтересну помилку: бажаючи суворо додержуватись свого формалізму, він гадає, що в літературному творі все з'ясовується його композиційною ролю. Але ми знаємо, що, наприкл., композиційна роля Дон Кихота і його значіння, як певного літературного типу гостро відрізняється. У першому розумінні Дон Кихот—тільки божевільний лицар, що про його чудні вчинки й пригоди оповідається в окремих новелах-романах, тоб-то, у цьому розумінні, він дійсно ніби-то композиційний зв'язок поміж цими новелами; у другому розумінні—це вічний тип трагедії ідеалізму, до того—останнє вражіння утворюється як раз тоді, коли ми не з'осереджуємось на окремих пригодах. Розвиток психологічного роману й зводиться до того, що виростає суто-психологічна роля героя.

Але чому так дивиться Томашевський? Мабуть тільки тому, що він свідомо чи несвідомо додержується певного засновку у душі суб'єктивного естетизму: не шукай у літературному творі ніякого життєвого і психологічного змісту крім суто формально-естетичних композиційних його властивостей.

Підсумуючи, здається, можна було б сказати, що «формалізм» Томашевського є ще не чистий формалізм, проти якого не можна було б нічого говорити: дійсно вивчення літературного майстерства, вивчення будови літературного твору дуже важлива річ для розуміння художньої літератури, але не можна з цієї цілком технічної сторони справи робити основи мотивування досить устарілої традиції суб'єктивного естетизму. Крім того, всі ці погляди на літературний твір, як на щось «ілюзорне», нереальне, обміркування всіх цих тверджень про «добірність» літературної мови, про «інтерес», що керує творчістю автора,—все це вже, так мовити б, філософія літератури, яка не має безпосереднього відношення до суто-технічного вивчення будови літературного твору. Автор «Теорії Літератури», звичайно, повинен присвятити свою увагу питанням що-до сутності і значіння художньої літератури, психології, її сприйняття розуміння, відношення до інших ґатунків людської творчості, але він повинен зробити це зокрема, в особних розділах, де було б безпосередньо й докладно аналізовано усі ці дуже важливі проблеми. Ніяк не можна обійтися тут кількома фразами, що їх зовсім недоречно уставлено посеред цілком чужого цим питанням технічного матеріалу. Але, на жаль, звичай тільки злегка, поверховно торкатися цих питань посеред стилістичного або композиційної аналізу—характерний взагалі для багатьох філологів, що може несвідомо для себе підлягають впливові суб'єктивного естетизму.

Б. Навроцький.

О. Покровський. «Стародавні подорожі». Вид. Книгоспілки. 1925 р., стор. 15. Ц. 30 к.

В книжці коротенько описано подорожі стародавніх народів: фінікійців, персів, греків та римлян. Далі описано подорожі часів середньовіччя та відкриття Гренландії, Північної Америки, подорож Скандинавів і докладніш змалювано подорожі арабів: Абу-Саїд Масуді, Абу-Саїд-аль-Хасана, Ібн-Фосланата Ібн-Батута. Нарешті описано подорожі різних християнських місіонерів і підкреслено ненауковість цих останніх

подорожувань. Досить докладно описано подорож Плано Карпіні й Рубруквіса та Марко Поло, що подорожував наприкінці XIII століття з Венеції до Китаю.

Книжку написано гарною популярною мовою, але на жаль узько змальовано порушення в ній питання.

Тема про людські взаємини така широка, що варто було-б краще в декілька разів збільшити розмір книжки і докладніше змалювати економічне та культурно-громадське значіння жадної з цих подорожів. Варто було-б продовжити опис подорожів ближче до наших часів. Принаймні слід-би було захопити докладніше подорожі варягів та слов'ян. Навіть можна було-б прирахувати і чумацькі подорожі. Слід було-б зробити відповідну передмову чи висновок і оцінити з соціально-економічного боку стародавні шляхи та подорожування ними в зв'язку з розвитком тогочасних господарських форм та ступня культурного розвитку взагалі.

Книжку треба було-б ілюструвати малюнками тієї місцевості, про яку йде мова.—Це зробило-б книжку цікавішою для молоді.

Але хоч автор поставив собі питання значно вужче, проте, книжка про стародавні подорожі має свою вартість і безумовно її можна радити молодому читачеві. Ціна на книжку трохи висока. Видано гарно, з цікавою художньою обкладинкою.

П. Ов.

„Комуна“ декламатор. Склав І. Дніпровський за редакцією М. Хвильового. Д.В.У. 1925 р. стор. 303—V. Ціна 1 крб. 15 коп. Тир. 10.000.

До складання декламатора часто підходять з мішаним бажанням: дати збірку літературних річей, що придатні для читання з естради, і разом з тим найліпших річей, хоча-б і мало придатних до декламування. Це неминуче призводило до того, що виходив не декламатор і не антологія, а щось середнє. Таких «декламаторів» було досить, а ось ми має щось не схоже до попередніх спроб.

Декламатор «Комуна» розподіляється на розділи: 1. Вогні, 2. Жертви, 3. Ленін, 4. Побут, 5. Місто і машина, 6. Проти бога і 7. Сатира і Гумор. Матеріал до цих розділів підібрано не за ознакою художньої вартості речі, а за ознакою придатності його до прилюдного читання з естради, що цілком виправдується і відповідає завданню.

Тільки цим можна виправдати внесення до декламатору таких безперечно слабих річей як «Схилились прапори» та «Осінні дзвони» Г. Плискунівського, «Під блакиттю весняною» М. Драп Хмар, «Заплів ріллю» О. Донченка, «В струнах міста» А. Шмигельського та ин. Але їх небагато. Переважна більшість матеріалу разом з високою художньою вартістю поєднала придатність для читання з естради.

Найсерйозніше можна заперечати поділення декламатора на розділи. На нашу думку, складачам треба було-б взяти на увагу побутові особливості наших часів і уґрунтувати матеріал на окремі революційні свята. коли, властиво, найбільш і потрібний декламатор. Коли, скажемо, ми в декламаторі маємо розділ присвячений Ленінові, то бажано було-б відокремити й розділи присвячені великим всенароднім революційним святам, як от Першому Травня, Паризькій Комуні, святові врожаю й иншим. Це тим більше є бажаним, що в глухих закутках не завжди знайдеться людина, яка вибере на ті свята відповідний матеріал для читання в сільбуді та хаті читальні.

Загалом декламатор «Комуна» в низці подібних видань є чи не найудаліша спроба дати дійсно декламатор.

З технічного боку книжку видано добре.

Л.

Остап Вишня. Кому веселе. а кому й сумне. (Гуморески про культурне будівництво). Видання друге. Бібліотека Селянина. Червоний Шлях. 1925. 8°, стор. 46. Ціна 20 коп.

Книжка на сорок шість сторінок. Збірка фейлетонів Остапа Вишні, друкованих день у день у Вістях і зібраних до однієї книжки.

Фейлетон—луна, відгук на політичні події, на явища суспільного життя.

Життя фейлетонові—один день!

З нього випливає його специфічна ефемерна природа.

Загалом кажучи, типовий фейлетон годиться тільки на той день, коли він написаний, а довше бодай на тиждень, чи два.

Отже, постає питання—чи була рація видавати фейлетони О. Вишні окремою книжкою.

Вирішаючи його треба насамперед розрізняти фейлетони суто-політичні й фейлетони побутового характеру.

Звичайний тип суто-політичного фейлетону такий. Береться якась політична подія, якийсь характерний факт і з нього роблять дальші висновки, розвивають їх непомітно для читача, удаючись до перебільшення, далі до неймовірної гіперболи.

Ця гіпербола потрібна не лише яко засіб для збільшення ефекту. В фейлетоні вона має ще другий зміст—вона замінює собою мораль.

Коли в фейлетоні й є властива мораль, повчання, то вони мало не завжди іронічні. Це понайбільше заклик до висміяного об'єкту фейлетона роботи й далі «в тому-ж дусі».

Такого типу в книжці є один фейлетон—про боротьбу з сількорами.

Це той тип, що живе найкоротший час. Їх багато написав Вишня, але не з них переважно складається книжка.

Іронія суто-політичного фейлетону—річ досить таки примітивна.

На користь Вишні треба завважати, що його засоби глибші й різноманітніші.

В книжці є декілька зразків пародії. Як літературний пародист О. Вишня уже дав раніше прекрасні речі («Літературні усмішки»).

В розгляданій книжці маємо пародію на Біблію. Ця—не нова й особливої уваги на себе не привертає. Куди глибша й цікавіша пародія на літургію. Зіставлення древніх літургічних форм із сучасним живим життям спричиняє розкішний гумористичний ефект.

Ще яскравіше художник-побутовець виступає перед читачем в фейлетонах про газету.

Це вже просто добрі гумористичні шкци, що житимуть може десятки років.

Перебільшення в них не переступає художньої міри.

В цих шкцях Вишня являється в головній своїй ролі—незрівняного знавця побуту.

Спробуємо, отже, визначити місце письменниково серед гумористичної літератури взагалі.

Порівняння з російською гумористикою дає нам дуже мало.

Головний художній засіб російської гуморески, починаючи від Щедрина й кінчаючи Сосновським й іншими це—мова!

Саме: урочистою, чи то церковною, чи то канцелярською, чи то філософською мовою розповідається про речі, що як найбільше з цією мовою контрастують. Цим досягається ефект—здебільшого іронічного підфарбу. Трапляється здерідка й у Вишні, що він пробує вживати цього способу в фейлетонах. І спроби ті мало не суспіль—невдалі. Надто мало ми ще звикли до врочистої української мови, щоби вона годилась, як засіб художньої іронії. На цім факті потерпів поразку дотепний і живий український гуморист Кость Котко. Проте Вишня все-ж таки як найширше користується мовою, яко художнім засобом.

Але спосіб Вишнів діаметрально протилежний. Він користується селянською мовою, розповідаючи про речі, що виходять з обсягу звичного селянського побуту. Художнє чуття підказує йому єдино-правильний шлях українського гумористичного письма.

Західні гумористи: Твен, Джером, Дікенс (в записках Піквікського клубу) ідуть шляхом, подібним до шляху російської гумористики.

О. Вишня-ж навпаки продовжує лінію української літератури. Котляревський, Стороженко його прямі попередники.

Але не менший за Стороженка, що-до знання української народної мови й побуту, Вишня далеко перевищує його широтою й глибиною свого задуму.

Тимчасом, як Стороженко разом із мовою засвоює характерні риси селянської психіки, протиставляє себе всьому не селянському (й не поміщицькому), тимчасом як навіть із куди пізніших річей Карпенка й Черкасенка («Казка старого млина») світить утопізація села, з-під побутової мови Остапа Вишні визирає іронічне лице радянського мислителя.

І не дарма деяким дядькам здається, що в фейлетонах Вишні—«з них сміються!»

З гострим жалем подекуди, частіше з доброю усмішкою Вишня висміює зашкарбублисть, «ідіотизм» села, з одчайним іноді зусиллям тягне його вгору до свідомості.

І одночасно з гнівом і приризством картає бюрократичне урядовництво, що й досі ще засмічує радянські установи.

Ми не розглядали тут Вишні, як політичного фейлетоніста, бо в книжку не, ввійшли суто-політичні фейлетони. (Як політичний фейлетоніст він не має собі рівного в сучаснім українським письменстві).

Сюжетна й фабульна форма гуморесок Вишні суто фейлетонова. Оповідань у справжнім розумінні цього слова в нього мало й вони різняться від інших тільки довжиною. Як раз такі речі (приміром: «Ножиці», Сон Хоми Петровича») йому менше вдаються. Звичайний тип його річей—це розмова; монолог, рідше діалог.

З усталенням української офіційної мови в нас народиться нова гумореска. Не знати, чи Вишня буде її майстром, чи хтось інший.

А до того він у нас єдиний: різнобарвний, блискучий, уїдливи́й гуморист; він ще довгі роки пануватиме над сміхом читача української, радянської газети.

Збірка «кому веселе, а кому й сумне» зберігає для цього читача ті шкідливі, що заховують своє значіння незалежно від того дня й факту, до якого вони первісно застосовувались й читатиметься як добірна самостійна гумористична література.

Й. і п.

Дмитро Загул. Наш день (1919—1923) Державне видавництво України. Харків 1925, стор. 50, ц. 50 коп.

Ця третя з відомих у нас поетичних збірок Загула виходить через сім років після першої книги поезій, що була його дебют, і через шість—після другої («На грані» К. 1919), що найбільше спричинялася до його репутації як «символіста». Розуміється, тут не місце рішати, що являв собою колишній український символізм. Але—чи був він певна літературна школа з виразною мистецькою ідеологією та в певний бік скерованими формальними шуканнями, чи тільки несильний ідеологічно переспів чужих настроїв, акліматизація чужої практики,—в кожному разі серед українських поетів, що виховалися на російських символістах (переважно), Дмитро Загул був один із тих, що мали найбільш витримане світовідчуження. Тому серед своїх літературних товаришів він видавався за найбільш виразного і сталого. Справді: Я. Савченко уже 1919 року перейшов до голих декламацій на політичні теми, дуже легко попрославши з улюбленими образами своєї першої книжки; А. Слісаренко через культ образу і реалістичні картини («Черничка», «Пасіка») тоді-ж таки докотився до панфутуристичної «деструкції»,—а Загул все ще лишався при старих богах, складаючи свій «В попілі полумінь», «Реквієм» та «Марію і Мару»...

Звідси зрозумілий той інтерес, з яким берешся до нової його книжки. Чи-ж доховав Загул свою символічну віру, чи лишився він при старих своїх позиціях, чи готовий і тепер їх боронити?

Відповідь на ці питання дістаєш невиразну. Переглядаєш книжку і бачиш, що їй трохи бракує стилістичної фізіономії. З одного боку в ній—широкі узагальнення, символічні ландшафти: Марія і Мара, Чотки часу і молитви Вічності, тридев'яті гори і день, що згорає в кривавому заході, «горді пави», що «розсипають згубний сміх»; з другого—римована проза, публіцистика, римована служба «Злобі дню» («Захід», «Ворожим городам», «Гімн-прокламація»). Далі, приглядаючись до ласкаво приложеної хронологічної таблички (ненумерована сторінка в кінці книжки),—читач спостерігає, що всі витримані в давніх Загуловських тонах поезії не виходять по-за межі 1920 року; р. 1921 на рахунок не йде, як рік повного поетичного неврожаю а, починаючи з 1922 р., давніші настрої уже не повторюються. Їх місце посідають нові

Линьте з леготом-вітром
Своевольні лицарі мрій,—
Розвійте прозорим повітрям
Попіл серця старий.

Навіть більше: давні поезії з 1919—1920 р.р. підлягають певному переробленню. 1919 року Загул (щирий і артистично сильний) ще двоївся між Марією, символом старої гармонії, і Марою, грізним приви́дом бур і заворушень, принесених новою правдою. Він ладен був вітати і ту, і іншу:

Ви обидві русоко́сі
І один над вами Бог.
Будьте ви, як були досі,
Серце в вас обох.

В новім варіанті ніяких роздвоєнь немає, вибір зроблено (між іншим ціною художнього лаконізму: три строфи замість однієї):

Марно марили ми досі
Про Марію, про одну!
Дві, як сестри, русокоші
Вийшли разом на війну.

Серце стримати не може
Враз утіхи і жалю.
Може, друга переможе
Тучу страждущу мою.

І загойть давні болі
Поневолених людей.
І розвіється на волі
Сум Марії віковий.

Розуміється, ніхто не може заперечити поетового права переробляти свої навіть видруковані уже твори, — але чи варт було Загулові переробляти свою «Марію й Мару». В давнішому своєму вигляді це мистецький документ, етап в поетовій творчості, сторінка з історії нашого «символізму». В новій редакції цей вірш губить своє первісне значіння і все-таки не попадає в тон іншим, новим смакам. Бо-ж скільки-б поет не бився, а по-за межі заложених в ньому можливостей він не вийде. Як-би не хтів він писати свої «гімни-прокламації», «агітки» — та оди «жовтневому вихрові» в стилі іншої генерації, — а стара начитаність, привична символіка лексикон виразно покажуть в ньому людину іншого літературного виховання.

Зітхають за вільними днями
Лицарі фабрик, шахт.
А балерина голову наклонить
Чутливим жестом, мов сумна
весталка...
Нас не злякають ваші орди
Ні ваші флоти, ні когарті

сили. Вряди-годи проступає в віршах Загулових навіть певна безпорадність, безпомічність, безсиле топтання на місці. В «Жовтневому вихрі» читаємо:

Ні ти не млявий легіт,
Ніжний, мов панський шовк...
Роздмухай ясний вогонь
На чорної ночі примари
Дарунку панських долонь
Хай вільно дихають груди
Забудуть панський обух.

Чи не занадто повторень?... Трапляються і просто погані рядки, яких не звик бачити у Загула і які з'ясовуєш тільки насильством над собою, видавлюванням слів. Що значить, напр.:

А матері...

...на ліжку в темному кутку

Придушують ознаки материнства (?).

Поет, очевидно, може талановито і впевняюче відбити тільки те, що органічно «виросло в ньому», — а справжній характер Загулового хисту рідніший і ближчий до його «споглядальних» поезій 1919—1920 р.р., ані-ж до надуманого «динамізму» його останніх спроб.

М. Зеров.

Петро Панч. У містечку Бе. Оповідання. Харків. Книгоспілка. 1925 р. 44 стор. in 16°. Ціна 15 коп.

Поміж нашими белетристами постать Панчова відзначається серпанком своєрідного м'якого гумору, що оповиває цю постать, відсутністю під тим серпанком нахилу до позитивної чи негативної романтизації життя. Таким чином, П. Панч малює свій селянський чи міщанський побут значно тверезіш і реальніш від багато-кого з його товаришів. Ця книжечка містить у собі 4 оповідань, що з них кожне малює одну чи декілька типових фігур «містечка Бе». Яскравість виображення типів у Панча дуже виразна і надає великої жвавості його оповіданням.

Сюжетно П. Панч, відповідно до свого гумористичного тону, будує свої речі на анекдоті, на типовому, побутовому анекдоті—зі справжнього життя. Так у першому нарисі «Якби була інша політика»... розповідано про анекдотичну стичку дрібного спекулянта, гр. Зіцермама, з радянською владою в особі народного судді, при чому автор посилається на авторитет буфетчика на ст. Фастів, що й досі оповідає «те-ж саме». У другому оповіданні «Промсирьо» анекдот уже перетворюється на шарж, несподівано перебиваючись ліричними нотками сну про «Молоду Україну». Закінчують книжку два коротенькі та надзвичайно виразні етюдики: «Помилка» та «Перекупка». В останньому, проте, даремно використано традиційний засіб гумористичних журналів старого часу—посилки при характеристиці типу на підручник зоології.

Спеціально гумористичні теми, як видно на двох прикладах, Панчові не вдаються.

Треба зазначити оригінальну особливість книжки. Як ніяк, а тут людей мальовано з виробничим підходом, при їхній щоденній праці. Звичайно-ж наша белетристика зацікавлюється своїми героями тільки тоді, коли їм нема чого робити, з тих чи інших причин (герої негативні піячать, позитивні-ж, звичайно, лаштують повстання)—романтика... Петро Панч, таким чином, вже не романтик...

М. Д.

Ж. Роні. «Вамірег». Повесть з часів кам'яного віку, переклад В. Сіренка. Вид. «Книгоспілка», Київ 1925 р., тираж 3.000, стор. 176, ц. 60 к.

За останні роки, коли швидким темпом перебудовується школу в напрямку як-найбільшої дитячої самодіяльності, такі книжки, як твори братів Роні, є дуже бажані для шкільних лабораторій-книгозбірень.

Для проробки питань про людське співжиття за доби первісної культури дуже придатні книжки «По огонь»—Роні старшого і «Вамірег» Ж. Роні. В книжці «По огонь» змальовано часи палеоліту, часи найдавніших стадних форм людського співжиття і спроби їхні вийти з цього стану—перехід до родової авториторної общини. «Вамірег» твір на ту саму тему, але стосується вже змістом до найновішої кам'яної доби.

пізнього неоліту, коли авторитарно-родова община, як форма людського співжиття, була вже спільна на всіх людських племен. Згадується тут уже той момент, коли людина звернула увагу на випадкові металеві стопи в огнищах, але ще не дає їм переваги перед міцнішим каменем та кісткою. Про метал тут говориться так, що той, кому щастило знайти в попелі невеличкі тверді стопленини, пильно беріг ці застигли краплини металу спостерігаючи, що ці стопленини можна кувати.

Автор звернув увагу на мистецькі нахили людини цих часів і спробу наслідувати в своїх творах природу (Вамірег робить статуетку і прагне її зробити схожою на людину, малює квіточку, яку зірвав тут-же на болоті). Тут змальовано, як ішов процес поширення світогляду людини. Це влучно автор підмітив в тім моменті, коли Вамірег захоплює вдруге майбутню свою дружину Елем з азійського племені. Ватажок цього племені, старий дід, пропонує йому придбати цю дочку їхнього племені мирним шляхом, бо це корисно буде як для тієї, так і для іншої сторони. Але за цим разом порозуміння не сталося, бо люди не вміли ще говорити зрозумілою мовою і тільки після жорстокої війни цю угоду між західними кочовниками і азійськими східними народами було складено.

Досить влучно змалював автор той момент, що авторитарна громада, як форма співжиття, не увсіх народів проходила в однаковій формі і не одночасно всюди.

Відзначаючи мистецькі нахили і почуття до краси природи у людини, автор декількома прикладами довів, що первісна людина цих часів мала натуралістичну ідеологію, наслідувала природі, вірила в те, що могла бачити і пересвідчитись в його існуванні. Коли Елем розповідає Вамірегові про якихось надзвичайних істот, котрі десь живуть далеко. Але Вамірег ніяк не може уявити невидимих істот, і своїм сумнівом про існування цих похитав віру і у неї самої.

Оповідання «Вамірег» пристосовано до певної території, а саме до Східно-Європейської рівнини. «Це було на південному сході весною». «Кремінні довгоголові люди, що населяли Європу від Балтійського до Середземного моря зі сходу на захід, в той час коли промисловість та мистецтво вже починало в них розвиватися». «Червоїди зімували на берегах Чорного та Каспійського морів». Вамірег знайомиться з людьми азійськими. Всі ці географічні відомості дають змогу педагогові радити учням цю книжку при студіюванні питання про праісторичне життя на території України. Згадується тут такі речі, як гарбузове та сояшникове насіння, як їжа для людини і зокрема звернуто увагу на звичай у червоїдів ділити їжу і навіть одяжину (подаровану ватажкові Вамірегом) нарівну між усім племенем. Вамірег і Елем з приємністю зазначають цю позитивну їхню рису, що вони хоч і огідні (для азійськ. племені), але добрі і справедливі. Вамірег сміється з нерационального поділу однієї шкіри по маленькій смужці для всіх. Нарешті й огідливість азятів до червоїдів зникла, дякуючи Вамірегові.

У «Вамірегові» змальовано побут, звичай та культуру декількох людських і тваринних громад: лісових людей, червоїдів, пзанів, азятів, мав, мамутів, собак і інших. Підмічено перші моменти приривчання диких тварин цими відсталими від інших племен народами (бо вже в країні місяця вояки їздять верхи на конях і т. и.). Азіяти дуже влучно використовують спілку з собаками, вживаючи їх при боротьбі з іншими ворожими для них племенами та при полюванні на великих звірів. Але такі тварини, як коні, тури, ведмеді, кабани, ще не опанували приривчавши ці племена. Хоч, правда, є спроба в цьому напрямку. Цих тварин люди годують у загонах і використовують виключно на м'ясо.

Нахил людини зазнаючись з здобутками культури інших народів дуже виразно підкреслив автор в особах Вамірега та діда-ватажка азійського племені. Дід дуже шкодує, що йому не пощастило (до бою) закласти спілки з цим білястим велетнем (Вамірегом). Дід чув про ті країни «Звідкіль тече річка і де сонце сходиться з землею», але то все не реально і дуже добре було-б почути все те та побачити від цієї живої людини. Дід жалкує, що і в полон не пощастило його взяти, може-б хоч таким чином азіяти довідалися-б про дійсне життя в невідомій для них країні.

Переклад зроблено досить добре. Зустрічається декілька трохи трудних для зрозуміння слів, як, напр., посідали «навпочепки» (стр. 14). Може краще було-б сказати навприсідки. Мова трохи важкувата, читається не швидко. Обкладинка цікава, цілком на європейський лад, але не зовсім підходить до змісту книжки. Краще було-б збільшити розмір краєвиду і намалювати людину в оточенні первісної природи з цими же мамутами (напр., той момент, коли Вамірег обороняє од звіра мамутеня). Або можна було взяти для обкладинки один із малюнків, що в тексті, напр., той, що на стор. 5. Тільки виконати слід було-б його виразніше і правдоподібніше що до тієї доби. Вза-

галі одяг у первісних людей дуже схожий на «фіговий листок», а тіло як формою так і виглядом взагалі дуже далекі від первісного. Малюнків усіх 10 у тексті, але з історичного боку їх не витримано. Треба було б більше подбати про погодженість змісту малюнків до змісту книжки.

Ціна книжки досить дешева і взагалі її можна радити до читання дітям шкільного зросту.

П. Біленко.

М. Е. Салтиков-Щедрин. Письма. (1845—1889). Труды Пушкинского Дома при Российской Академии Наук. Госуд. Изд.-ство. Ленинград, 1925, стр. VІІІ+329+4037, Ц. 3 р. 50 к.

Не можна не погодитись з редактором збірки листів російського сатирика журналіста Салтикова-Щедріна-Яковлевим, що в передмові до збірки пише: «однією з перших праць при студіюванню кожного письменника повинно бути видання його листів. Повна збірка листів є за ґрунт і для біографії, і для історії творчости». (стор. ІІІ). Правда, видання, що його зредагував Яковлев (при участі Модзалевського), не є повне, яке тепер неможливе, зазначає редактор, вважаючи на умови державно-господарські, а втім маємо солідний том більш, ніж на 350 сторінок—(можемо лише позаздрити, бо щось подібне, хоч-би для листування Куліша, в значній мірі ще невідомого навіть дослідникам-спеціалістам, залишається мрією.—І ось той солідний том, на жаль, не лише не може бути за ґрунт «і для біографії, і для історії творчости», але й матеріалу для того й іншого подає не так-то багато. Суворий, саркастичний Салтиков не був майстером інтимного листування,—завжди скупий на слова він найбільш обмежувався в кореспонденції справою, лише випадково дозволяючи собі ліричні вихили (див., напр., лист до М. К. Михайловського від 15/ІІІ 85 р. на стор. 287) і навіть в цих випадках він не є велемовний. Тому й головні кореспонденти Салтикова—люди, що стояли з ним в ділових відносинах, спершу Некрасов, потім Михайловський. Постійне (більш менш) листування протягом довгих літ (57—85 р.р.) без ділового ґрунту тривалося у Салтикова лише з П. В. Абненковим та останніми роками з Л. Х. Пантелеєвим (значну частину коротеньких записочок до останнього дрібно щоденного характеру, до речі сказати, з кожного погляду можна б до збірника й не заводити. В такій-же мірі зайве в збірнику й листування, напр., з Кидошенковим в справі карточної гри (запрошення—«составить компанню», «сразиться» і т. п.). Багато не втратили б «і біографія, і історія творчости», коли б подібне листування залишилось у відповідних архівах.

Вказівку на обкладинці, що листування охоплює 1845—89 рр., підкреслив редактор і в передмові («сливе все життя Салтикова—письменника»), в значній мірі не відповідає дійсності: за 45-тий за 46-й рік у збірці маємо один лист на чотирі рядки, з 47-го аж до 56-го жадного, за 56 р. три коротеньких листа, за 57—один на 3½ рядки і т. д., взагалі все листування з 45 р. до 70-го займає лише 58 сторінок. Єсть пропуски і далі: за 72 р.—жадного листа, за 74—два (разом на 12 рядків), за 79—один і т. д. Цього досить, щоб сказати, що листи в збірці охоплюють далеко не все, а не «сливе все» життя Салтикова-письменника. Лише випадково, мимохідь, відбиваються в листуванні Салтикова державні та громадські події (почати, мабуть, вважаючи на можливість перлюстрації), повніше події, спокучені з літературним та журнальним життям. З приводу селянської реформи 61 р. маємо, приміром, лише одну фразу в листі від 15/І 61 р.: тоді Тверський віце-губернатор, Салтиков, писав до Анненкова: «туподумство тутешньої влади в селянській справі таке дивовижне, що не можна бачити без огиди того, що робиться». І проте соціально-політичні симпатії і погляди Салтикова виразно дають себе пізнати скрізь в його гнівних, саркастичних репліках, часто остільки нестриманих по формі, що де-які слова в друку доводиться змінити на крапки. Салтиков не тільки глибоко ненавидить «так звані російські культурні шари» (стор. 92), не тільки обурюється проти «доброго виховання» Тургенєва, через яке до нього «горнеться вся погань, вся негід людська», і признається щиро: «для мене нема нічого гідшого від доброго виховання» (130)—він ворог всякої «поміркованости та акуратности», російського лібералізму, французького опортунізму і т. п. Для Салтикова одноково «скопці» і редактор ліберального «Вестника Европы» («коректор», як він його зло іменує) Стасюлевич, про якого соромно казати, що з ним маєш діло» і Гамбета, обурюючись проти якого він писав р. 1876: «уявіть собі таке становище: жеребців звільнено від життя, а валахи керують світом. Що може з того бути? Хіба що республіка без палкої думки, без впливу, республіка—зібрання міняйл. Ось цю

картину міняльних рядів і являє собою тепер Франція» (стор. 123—24). Цікавий у Салтикова приклад цих поглядів, настроїв, мір—до літературних явищ. Тут і його зненависть до французького буржуазного натуралізму: «це не романисти, а капосники» (стор. 112)—пише він про Гонкурів та Зола, тут і його чула вибагливість що до художньої інтерпретації «молодої Росії». «Що за слово, однак, Тургенев вигадав—«нігілісти»—кожна собака ним користується. У Франції єсть проте інше слівце: «комунар», теж не без ваги» (стор. 95). «Новь» Тургенева здалась Салтикову «гидкою і неохайною»: «я зовсім широко думаю, що людина, що написала цю річ, з глузду зсунулась, по-друге, втратила кожну потребу будь-якого контролю над самим собою». (157 стор.). Цю лінію Салтиков витримує і по-за межами обсягу, в якому російська дійсність примушувала до загостреної обережності й чулої тактовності. Роман Л. Толстого «Анна Каренина» Салтиков вважає за «роман о наилучшем устройстве детор. частей» (стор. 76): «мене це страшенно хвилює. Млосно думати, що ще існує можливість будувати роман лише на половых побудах. Жах бере, коли бачиш перед собою фігуру безмовного пса (кобеля) Вронського. Мені це здається за підле і неморальне. І до всього цього чіпляється консервативна партія, що тріумфує. Чи можна собі уявити, що з коров'ячого роману Толстого роблять якийсь політичний прапор?» (стор. 76). Характерно, що негативні для Салтикова громадсько-політичні переконання та прагнення завжди стояли перед його очима і в формі морально-естетичного убозтва. Конкретний приклад: слов'янофіл Самарин—«чого бажала ця людина, від того нам, звичайно, на зле вийшло-б» І ось,—даємо цитату в оригіналі, щоб не позбавити її перекладом салтиковської колоритності:—«как личность, он казался мне неприятным и напыщенным, как попovich в случае. Таков должен был быть певчий Разумовский на другой день после того, как уkontентовал кроткую Елизавет» (стор. 134).

В рецензії неможливо спинитись детальніше на подібних оцінках, літературних, громадських, політичних та моральних, що хоча й не дають повного матеріалу для закінченої систематичної характеристики літературних та політичних поглядів і переконань письменника, але безумовно складають головний інтерес збірки, бо завжди яскраві, злучні, а в їх злому, та іноді й злосливому сарказмові, виразно відчувається те, во ім'я чого сатирик гострив свої стріли.

Цікаво, що загострені ато й отруйні стріли Салтиков метав часто не лише в одверто ворожий табір. Докори на адресу Тургенева, якого, як людину і художника, Салтиков хоч-би що, а поважав¹⁾ подекуди вище наведено. Уципливі нотатки стріваємо в листах і що-до Л. Толстого, і навіть що-до постійного співробітника «Отечественных записок» Гл. Успенського, дивись, прим., проект генеології—(стор. 280).

В російському житті вже достигали нові суспільно-громадські відносини, що проводили глибоку розколину в не-що давно єдиному фронті одноманітно «поступового» табору, вимагали виразної диференціації. Салтиков і був за живе втілення нових вимог російського життя, почуваючи, що йому не по дорозі з «коректорами» в літературі, «скопцями» в політиці та різними «самобутниками» в житті культурному...

Нема чого й казати, що листи Салтикова красномовно свідчать, за якого мученика ставав чулий письменник від зовнішніх умов літературно-журнального життя під гнітом цензури самодержавного режиму, але цей бік російського життя того часу досить досліджено і нічого нового листування Салтикова тут не дає.

В цілому збірка листів Салтикова не для широкого читача, а більш для спеціаліста-дослідника, що мусить сам персти вкласти в рани минулого, щоб добре зрозуміти не лише схематично, але й конкретно його особливі ознаки.

А тому більшість редакторських приміток (Яковлева при участі Модзалевського) не потрібні через свою примітивність. Коли-ж вважати, що їх розраховано на так званого «широкого» читача, то вважаючи, що він приймає все на віру і проти помилок беззахисний, не можна не висловити жалю, що «Труды Пушкинского Дома при Российской Академии Наук» не вільні від досить численних і неможливих в серйозній праці помилок. Коли-б редактори в «сумнівних» випадках заглядали до якогось енциклопедичного словника це було-б багато корисніш для видання, ніж те, що вони часто не унікають коментаторського надміру і порушують такі видання, як «Власьев»—«Потомство Рюрика», щоб пояснити читачеві, наприклад: «мабуть, князівна Катерина Евграфовна Мишецька, народжена року 1815» (стор. 82), коли

1) «Я отлично понимаю, что Тургенев имел свои недостатки, но в то же время не могу не согласиться со словами Михайловского (по поводу смерти Т.), что, если-б он даже ничего больше не написал, то и в таком случае он был нужен для литературы, имя его было нужно, присутствие» (стр. 264). «В последнее время не столько была дорога его литературная производительность, сколько сознание, что он жив. Редким достается такой завидный удел». (стр. 272).

Салтиков пише до Некрасова про випадок, що трапився в Баден-Бадені в родині доктора Пільголого: прийшла до його жінки родичка князівна Мишецька і трапилась з нею в квартирі Білоголових апоплексія.. Читач мало втратив-би, не знаючи, якого року народилась ця князівна та що вона з потомства Рюрика», а в редакторів час залишився-б передивитись відповідні джерела, щоб не давати читачеві непевних відомостей... А то ось на стор. 68 примітки подають відомість, що відомий К. К. Арсеньєв помер р. 1914, тоді як, мабуть, базарні перекупки в Ленінграді знають, що Арсеньєв до останньої книжки «Вестника Европы» (а «В. Е.» спинився вже після Жовтневої революції) був за члена редакційної колегії місячника. На стор. 214 редактори вже р. 1913 поховали І. П. Білоконського, що живий і досі, на стор. 299 пишуть, що «Северный Вестник» почав виходити з Вересня 1885 р. під редакцією А. М. Евреїнова, а справді за редактора «С. В.» тоді була А. М. Евреїнова, а не Евреїнов... Та найбільш дивовижну відомість примітки подають на стор. 123 про Гамбету: «он был тогда выбран Президентом Французской Республики». Коли редакторам було невідомо, що ні тоді (1876 р.), ні раніш, ні потім Гамбета не був за Президента Французької Республіки, то дуже легко довідатись вони могли з будь-якого енциклопедичного словника або з популярної книжки Сеньобоса. Таки-ж книжки ці не більш рідкі, ніж «Потомство Рюрика» Власєва! А що заглядати до них корисно іноді навіть вченим редакторам, свідчать красномовно помилки приміток до листів Салтикова...

Мих. Могилянський.

М. П. Старицький. «Ніч під Івана Купала». Драма у 5-ти діях. Під редакцією і з режисерськими увагами Миколи Вороного. Львів, 1925. Накладом Кооперативу «Український Театр».

Драма «Ніч під Івана Купала» не мала чомусь популярності по видатних українських трупах нашого недавнього минулого. Принаймні, ми не пригадуємо, щоб через увесь час існування в Києві українського драматичного театру під орудою М. К. Садовського ця драма виставлялася.. Яка тому причина—сказати тяжко. Можливо, що твір цей відомого драматичного корифея дуже мало бачив світ рампи у Києві через занадто вже романтичний характер, пересякий етнографізм, специфічний, мусирований, мелодраматизм та утрирований побут (надто у співах «народніх» пісень інтелігентської композиції: «Баламуте вийди з хати», «Хома п'яний у млині», «Дощик, дощик капає дрібненько», то-що). Але сценічності драмі заперечити не можна...

Нині ми бачимо п'єсу цю, видану у Львові кооперативом «Українського театру», що поставив собі метою збудувати у Львові український театр.

На сам факт виходу цієї мелодрами можна було-б і не звертати уваги, остільки ця п'єса перестаріла вже за-для наших обставин. Але до книжки долучено «режисерські уваги» відомого і на Великій Україні поета і колишнього артиста Миколи Вороного (автора перекладу з німець. мови «Інтернаціоналу») і це примушує думати, що й самий твір небіжч. Старицького видано за впливом згаданого поета. Коли цей домисел правдивий, то чому саме він спинився на цій мелодрамі, а не на якійсь іншій, більш поважній п'єсі того-ж автора—незрозуміло...

Читаючи режисерські уваги до цієї п'єси з мелодраматичним забарвленням («Епоха і місце дії», «Ідея п'єси», «Будова п'єси», «Купюри (скорочення)», «Психологічні підстави», «Обстановка декораційна», «Світляні ефекти», «Настрії ефекти», «Характеризація», то-що), мимоволі стає шкода праці автора, що так старанно розробив питання постановки цієї менш вартісної п'єси М. Старицького. До цих таки-ж режисерських уваг додано ще й ситуаційний план декораційної обстановки, головних мізансцен усіх п'яти актів та біографічний нарис автора мелодрами.

Такої надмірної уваги п'єса у всякому разі не варта...

Г. Ков.-Кол.

Книжки, надіслані до редакції.

Проф. С. Ю. Семковський. «Что такое марксизм». Изд. 5-е, значительно дополненное. ГИУ. 1925 г. тир. 10,000, стор. 84, 8^о, цена 35 коп.

«По пути Ленина», под редакцией А. Г. Шлихтера, ГИУ. 1925 г., 8^о, тир. 10,000, стр. 536, цена 2 руб. 50 коп.

«Генеральная репетиция» 1905-й год. Книга для чтения в школах, клубах и кружках под редакцией с предисловием и примечаниями Д. И. Кардашева. ГИУ. 1925 г. 8^о, тир. 7,000, стр. VI+352, цена 1 руб. 75 коп.

Проф. А. Я. Кронтовский. «Наследственность и Конституция». Практическое пособие к исследованию патологической наследственности и конституции человека. ГИУ. 1925 г., 8^о, тир. 3,000, стр. 202+2 табл., цена 2 руб. 50 коп.

М. Яровський. Україна в епоху капіталізму, вип. 2-й. На шляху капіталістичної акумуляції, тир. 5,000, 8^о, стр. 186, ціна 1 карб. Вип. 3-й. В суперечах імперіялізму, 8^о, тир. 5,000, стор. 310, ціна 1 карб. 95 коп. ГИУ, 1925 р.

Я. Ряпо. Система народного просвещения Украины. Сборник материалов, статей и докладов. ГИУ. 1925 г. 8^о, тир. 3,000, стр. 232, цена 2 руб. 50 коп.

А. Буценко. К вопросу районирования Украины. Краткий обзор работ по районированию УССР за 1922-23-24-25 г.г. в связи с переходом на трехступенную систему управления. ГИУ, 1925 г., 8^о, тир. 5,000, стр. 62 + Административная карта Украины.

Второй Всеукраинский Съезд работников и селянок. Материалы Съезда. 10-15 ноября 1924 г. ГИУ. 1925 г., 8^о, тир. 10,000, стр. 288, цена 1 руб. 10 коп.

Промышленный план Украины. История, экономические основания, методология и анализ. Составлен по программе и под редакцией председателя ВСНХ УССР, К. Г. Максимова. ГИУ. 1925 г., 8^о, тир. 3,000, стр. 140 + таблицы (СХХIV). Цена 2 руб. 75 коп.

К. Г. Максимов. Металл и металлопромышленность Украины. ГИУ. 1925 г., 8^о, тир. 1,000, стр. 32, цена 16 коп.

Вуан. Матеріали до Української природничої термінології та номенклатури. Том 5-й. Анатомічні назви. Прийняті в Базелі на XI зборах ана-

томічного товариства, перекладені на українську мову. Держвидав України. 1925 р., 8^о, стор. 82, ціна 1 карб. 50 коп., тир. 3,000.

Вуан. Культурно-історична комісія. З примітивної культури. Розвідки й доповіді Катерини Грушевської. З передмовою акад. М. Мих. Грушевського. ДВУ, 1924 р., 8^о, тир. 2,050, стор. 224, ціна 2 карб. 50 коп.

В. Коряк. Боротьба за Шевченка. Критична бібліотека. ДВУ, 1925 р., 8^о, тир. 15,000, стор. 114, ціна 38 коп.

Дм. Сверчков. Проблиски світла. Из книги „На заре революции“. ДВУ. 1925 р., 8^о, тир. 10,000, стр. 270, ціна 85 коп.

Проф. Кочеджі-Шаповалов. Воля сільського-господарства на Україні. Ухвалено до видання п/секцією преси Видавництва Сільсько-господарського наукового комітету. НКЗ України. ДВУ. 1925 р., тир. 3,000, 8^о, стор. 34, ціна 35 коп.

Р. Курган. Страница гражданской войны. ГИУ. 1925 г., 8^о, тир. 7,000, стр. 206, цена 1 руб.

Антирелигиозная пропаганда. К постановке работы. ГИУ. 1925 г., 8^о, тир. 10,000, стр. 108, цена 55 коп.

І. Майський. Фердинанд Ласаль. Переклав з російської В. П-ний. ДВУ. 1925 р., 16^о, тир. 15,000, стр. 36.

С. Семко. Шефство над селом. ДВУ. 1925 р., 8^о, тир. 10,000, стр. 42, ціна 18 коп.

Г. И. Петровский. Советская Украина в 1925 году. Речь на X окружном съезде советов в г. Луганске. ГИУ. 1925 г., 8^о, тир. 10,000, стр. 30, цена 15 коп.

Г. Зінов'єв. Твори. П'ятиліття комітету. ДВУ. 1925 р., 8^о, тир. 10,000, стор. 16, ціна 10 коп.

М. Балабанов. Россия в европейские революции в прошлом. Вип. 3-й. Парижская коммуна. ГИУ. 1925 г., 8^о, тир. 10,000, стор. 170, ціна 60 коп.

Политика партии на селе. Доклад Г. И. Петровского на пленуме ЦККПбУ 2-го февраля 1925 г. ГИУ. 1925 г., 8^о, тир. 25,000, стор. 22, цена 7 коп.

8-е марта. ЦККПбУ. Отдел работников и селянок. Матеріал для докладчиков и работников среди работников и селянок. ГИУ. 1925 г., 16^о, тир. 10,000 стр. 140

Ленин. Альбом 2-й. ГИУ. 10 картин, 8^о, 1925 г., тир. 10,000.

Ленінові думки і вислови. Уложили: М. Єзерський, І. А. Русанов за редакцією і передмовою Равича-Черкаського М. ДВУ. 1925 р., 8^о, тир. 10,000, стор. 232, ціна 1 карб. 10 коп.

Ленин. Мысли, изречения. ГИУ. 1925 г., 8^о, тир. 10,000, стр. 244, цена 1 руб. 10 коп.

С. Петропавловский. Уроки Троцкизма ГИУ. 1925 г., 8^о, тир. 5,000, стр. 44

Ленін про національну справу. Передмова та примітки Н. Попова. Переклад Б. Ткаченко. ДВУ. 1925 р., 8^о, тир. 10,000, стр. 134, ціна 50 коп.

Ленін. Держава й революція. Наука марксизму про державу, завдання пролетаріята й революції. Переклад Н. Пецата Н. Хорунженко. ДВУ. 1925 р., 8^о, тир. 5,000, стор. 118, ціна 40 коп.

Э. Квинг. Незаможники и середняки — крестьянский фундамент советской власти. ГИУ. 1925 г., 8^о, тир. 25,000, стр. 46.

Залізний фонд Комінтерну. ДВУ. 1925 р., 8^о, тир. 10,000, стр. 56, ціна 27 коп.

Политическая грамотность напечатана под редакцией на агитпропа при ЦККП(б)У. Державно Издательство на Украина, 1925 р., 8^о, тир. 5,000, стор. 114, ціна 55 коп. (Болгарською мовою)

М. Кривицкий. Политическая экономия. Методология и методика. Организация работы и программы. ГИУ. 1925 г., 8^о, тир. 5,000, стр. 68, цена 40 коп.

Гражданский Кодекс Советских Республик. Текст и практический комментарий. Под редакцией А. Л. Малицкого. Издание второе. Исправленное и дополненное. ГИУ. 1925 г., 8^о, тир. 10,000, стр. 408, цена 2 руб. 65 коп.

Г. Рошкін. Фейербах і Маркс. (Про філософські джерела марксизму). Переклав А. Хмільницький. ДВУ. 1925 р., 16^о, тир., 5,000, стр. 62.

Н. Качинський. Що повинна робити сільська рада. ДВУ. 1925 р., 8^о, тир. 15,000, стр. 60, ціна 26 коп.

Систематический сборник по единому сельско-хозяйственному налогу в 1924-1925 г.г на Украине. ГИУ. 1925 г., 8^о, тир. 5,000, стр. 102+VIII, цена 70 коп.

С. Д. Мстиславский. Рабочая Англия. От Обраиена к Макдональду. ГИУ. 1924 г., 8^о, тир. 9,000, стр. 134, ціна 70 коп.

Программы школ политграмоты, школ передвижек, сокращенных школ и кружков по изучению Ленинизма. Агитпроп ЦККПбУ. Выпуск первый. Программа школ политграмоты нормального типа ГИУ. 1925 г., 8^о, тир. 25,000, стр. 98, цена 30 коп.

Міжнародний день робітниць 8 березня. ДВУ. 1925 р., тир. 7,000, 8^о, стор. 96, ціна 50 коп.

В. Дембо. Ніколи не забути. Кривавий літопис Бесарабії. 3 офіційних документів ДВУ. 1925 р., 8^о, тир. 5,000, стр. 124, ціна 72 коп.

А. А. Сухов. Иудаизм и христианство. ГИУ. 1925 г., 8^о, тир. 5,000, стр. 254, цена 1 руб. 60 коп.

Проф. П. И. Фомин. Экономика горной промышленности. Конспект справочный рабочей молодежи и профшкол. ГИУ. 1925 г., 8^о, тир. 5,000, стр. 48+горно-промышленная карта, цена 30 коп.

Л. Троцкий. 1905-й рік. Переклав Арк. Любченко та Мих. Щербак. ДВУ. 1925 р., тир. 10,000, 8^о, стор. 274, ціна 1 карб. 50 коп.

Международный день работниц в рабочем клубе. Сборник материалов. ГИУ. 1925 г., 8^о, тир. 15,000, стр. 76.

О. Семковский. Марксистська хрестоматія для юнацтва. Книга перша. Переклад з російського видання Н. Іванченко. За редакцією Я. Білика. ДВУ. 1925 р., 8^о, тир. 10,000, стор. 150, ціна 90 коп.

Социально-экономический минимум. Том 2, выпуск 1, под редакц. В. И. Смушкова. ГИУ. 1925 г., 8^о, тир. 15,000, стр. 314, цена 1 руб. 5 коп.

В. Храмов. Социалистическое строительство и расходы советского государства. ГИУ. 1925 г., 8^о, тир. 5,000, стр. 160, цена 80 коп.

Л. Каганович. Як побудовано РКП (більшовиків). Про статут партії. Переклав М. Семенко. ДВУ. 1925 р., 16^о, тир. 20,000, стор. 112, ціна 20 коп.

Ів. Шевченко. Червоний пісенник. В допомогу клубній роботі. Бібліотека комсомольця. („Червоний Шлях“) 1925 р., 16^о, тир. 5,000, стор. 174+VI, ціна 40 коп.

Є. Д. Кантор. Кому потрібна ворожнеча народів. ДВУ. 1925 р., тир. 10,000, 16^о, стор. 48, ціна 11 коп.

Программы для вечерних совпартшкол и школ политграмоты повышенного типа. Агитпроп ЦККПбУ. ГИУ. 1925 г., тир. 10,000, 8^о, стор. 64, ціна 20 коп.

А. А. Сухов. Простые беседы о социализме и капитализме. ГИУ. 1925 г., 8^о, тир. 10,000, стр. 60, цена 24 коп.

А. Буценко. Як перевибираються ради. Вид-во „Червоний Шлях“. 1925 р., 8^о, тир. 40,000, стор. 44, ціна 5 коп.

Н. П. Перцович. Жилищные законы УССР. Популярный очерк. ГИУ. 1925 г., 8^о, тир. 10,000, стр. 44, цена 25 коп.

Програма і статут РКП (більшовиків) з докладами М. І. Бухаріна і В. І. Леніна

на VIII з'їзді партії. ДВУ. 1925 р., 8^о, тир. 10,000, стор. 86, ціна 25 коп.

Проф. И. Я. Хейфиц. Мировая реакция и еврейские погромы Том 1. Польша. 1918-22 г.г., ГИУ, 8^о, Тир. 5,000, стр. 258.

Г. Железнодорожный. Октябрь и советский суд. Раб.-крест.-библиотека советского права. „Червоний Шлях“. 1925 г., 8^о, Тир. 7,000, стр. 54, ціна 35 коп.

Мик. Шраг. Зовнішня торгівля УСРР та її ближчі перспективи. „Червоний Шлях“. 1924 р., 8^о, тир. 1,550, стр. 42, ціна 25 коп.

Проф. М. Маттес. Учебники Дифференциального диагноза внутренних болезней. Перевод с 4-го немецкого издания. Д-ра С. Бахмутской и Д-ра М. Магиды с предисловием проф. Д-ра М. М. Губергрица. Со 109 рисунками в тексте. ГИУ. 1925, 8^о, Тир. 3,000, стр. 748, ціна 2 руб. 75 коп.

Инж. Д. Смарагдов. Электронасосы, их устройство, действие, принадлежности, уход за ними и ремонт. Руководство для надсмотрщиков, слесарей и монтеров. 2-е переработанное издание. ГИУ. 1925 г. 8^о, Тир. 5 000, стр. 82, ціна 60 коп.

Я. Ряппо. Реформа высшей школы на Украине в годы революции (1920—24). Сборник статей и докладов. ГИУ, 1925 г., 8^о, тир. 5,000, стр. 154.

Я. Чепіга. Метод цілих слів. Із схематичним планом роботи за букварем „Перший крок“. Книгоспілка, 1924 р., 8^о, Тир. 5 000, стр. 24, ц. 15 к.

Проф. К. И. Дебу. Установка конных простых молотилок и получение от них правильной работы. ГИУ, 1925, 8^о, Тир. 3,000, стр. 54, ц. 40 к.

Д. С. Катков. Исследование и использование станков по обработке металла. Практическое руководство. Научно-технический отдел. ВСНХ—УСР, п/отдел научного труда и производства. ГИУ, 1925 г., 8^о. Тир. 3000, стр. 128, ц. 1 руб. 35 коп.

Н. Барабашов. Экскурсионный справочник по астрономии. „Червоний Шлях“ 1924 г., 8^о, Тир. 6,000, стр. 34+6 стр. карт., ц. 25 коп.

Сборник Х. Профессору Н. П. Тринклеру. В честь сорокалетия научной врачебной и педагогической деятельности. Под редакцией Д-ра медицины В. М. Когана, проф. И. В. Кудинцева, проф. Б. Г. Пржевальского, ГИУ, 1925, 8^о, Тир. 3,000, стр. 244 с портретом.

Проф. Н. Зондек. (Н. Zondek). Болезни эндокринных желез. Пособие для врачей и студентов, со 173 рисунками в тексте. Перевод с немецкого яз. Д-ра С. А. Бахмутской и Д-ра Л. Н. Шустовой с предисловием

проф. А. А. Кронтовского. ГИУ, 1925, 8^о, Тир. 5,000, стр. 246, ц. 1 рубль 90 к.

Что рассказывать детям. Центральная опытно-педагогическая станция 2-е издание. Исправили и дополнили Э. В. Яновская, Н. А. Панченко, Х. А. Рабинович, Е. А. Мартынова. ГИУ, 1925, 8^о, Тир. 10,000, стр. 208, ц. 95 к.

М. В. Усков. Практичні роботи з початкового курсу географії. На шкільному подвір'ї, та на екскурсіях. Переклад М. Зелінської, з 31 малюнком на 7 таблицях. ДВУ, 1925 р., 8^о, Тир. 5,000, стор. 60, ціна 30 коп.

Р. Бомелі. Вік землі. Коротка характеристика зоологічних періодів і формаций. Частина 2-а. Переклад з німецької мови Ст. Кобзей, за ред. М. Гаврилова. ДВУ, 1925 р., 8^о, Тир. 5,000, стор. 84, ціна 60 коп.

А. Гергет. А. Готалов—Готлиб. Современные педагогические течения. ГИУ. 1925 г., 8^о, Тир. 5,000, стр. 250, ціна 1 рубль 40 коп.

Инж. М. Серебряников. Промышленное сырье: кожи, рога, копыта, кости, мездра, пенька, лен, тряпье, шерсть, конский и коровий волос, перо, пух, щетина, овчины и смушки. Руководство для приемщиков и сдатчиков сырья согласно требованиям рынка. ГИУ. 1925 г. Библиотека технических справочников. 16^о, Тир. 5,000, стр. 86, ціна в теці 50 коп.

Инж. К. Хлебников. Графическая грамота. Изометрическая проекция. ГИУ, 1925 р. 8^о, Тир. 5,000, стр. 30+табл. XV, ціна 45 коп.

Проф. Н. Делоне. Як люди покорили природу машинами. З російської переклада Н. Чечелівна. ДВУ, 8^о, 1925 г. Тир. 10,000, стор. 60, ціна 25 коп.

П. Н. Янжул. Организация торговой конторы Запада, с предисловием Р. Н. Дунаевского. Вып. 1-й. 1) Продажа, 2) Закупка. ГИУ. 1925 г., 8^о, Тир. 5,000, стр. 130, ціна 80 коп.

Е. Бурксер и З. Трацевская. Швейное дело. Методком. Укрглавпрофобра одобрено в качестве пособия. Для школ швейной промышленности. ГИУ, 1925 г. 8^о, Тир. 5,000, стр. 120, ціна 1 рубль 05 коп.

Инж. С. Жендзян. Возстановление железных руд в доменной печи. ГИУ, 1925 г. Фабрично-заводской библиотека, 8^о, Тир. 3,000, стр. 144, ціна 65 коп.

Д-р. П. И. Сербинов. Болотная лихорадка (малярия) и борьба с ней. ГИУ, 1925 г., 8^о Тир. 5000, стр. 54, ціна 35 коп.

Проф. К. И. Платонов и д-р. В. М. Шестопал. Внушение и гипноз в акушерстве и гинекологии. ГИУ, 1925 г., 8^о, тир. 7.000, стр. 78, цена 35 коп.

Л. П. Николев. Влияние социальных факторов на физическое развитие детей. ГИУ, 1925 г., 8^о, тир. 5.000, стр. 42, цена 35 коп.

Проф. г. Schade. Физическая химия во внутренней медицине. Часть 1-я. Введение в физическую химию. Перевод с немецкого Д-ра Шаравского под редакцией и с предисловием проф. А. А. Кронтовского. ГИУ, 1925 г., 8^о, Тир. 3.000, стр. 90, цена 70 коп.

Новое в медицине. Сборник 5-й. ГИУ, 1925 г., 8^о, Тир. 3.000, стр. 118, цена 1 руб.

В. И. Крокос. Мирведение. Руководство для Совпартшкол и Рабфаков. Часть 1-я, небо, ГИУ, 1925 г., 8^о, Тир. 5.000, стр. 196, цена 1 руб. 5 коп.

А. К. Буцкой. Непосредственные данные музыки (опыт введения в музыку). ГИУ, 1925, 8^о, Тир. 3.000, стр. 136.

Профессиональная гигиена. В металлопромышленности. Д-р. М. А. Скульский. Преподаватель профгигиены при ФЗУ им. тов. Петровского, ФЗУ Мукомолов и др. ГИУ, 1925, Научно-технический отдел ВСНХ УССР, 8^о, Тир. 3.000, стр. 126, цена 65 коп.

М. И. Дашкевич. Строительное искусство. Вып. 1-й. Строительные материалы. Конспект для школ фабрично-заводского ученичества, профшкол и курсов для рабочих, строительной специальности. ГИУ, 1925. Библиотека пособий для начального профессионально-технического образования. 8^о, Тир. 5.000, стр. 90, цена 70 коп.

Инж. В. Данилевский. Что дает нам дерево. Дьготь, смола, вугілля й т. и. „Червоний Шлях“. Библиотека Знання, серія Технічно-виробнича. 1925 р., 8^о, Тир. 5.000, стор. 42, ціна 35 коп.

К. Лебединців. Алгебра. Для трудової школи або самонавчання. Частина 2-а. Видання 2-е. ДВУ, 1924 р., 8^о, Тир. 15.000, стор. 100+5 картомаляноків, ціна 50 коп.

Э. Яновская. Живое слово и юные ленинцы. „Червоний Шлях“, Библиотека журн. «Путь просвещения». № 17, 8^о, Тир. 3050, цена 10 коп., стр. 6+12.

А. Рубинштейн. Что читать о религии. Справочник для сельского работника. ГИУ, 1925 г. Религия и крестьянство № 1, 8^о, Тир. 10.000, стр. 60, цена 23 коп.

Очередные задачи работы среди женщин. „Резолюция XIII съезда НКП и Всеукраинского женотдела“. ГИУ, 1925 г., 16^о, Тир. 10.000, стр. 96, цена 20 коп.

Проф. Столяров. Организация учебно-методологической

работы Института. ГИУ, 1925, г. 8^о, Тир. 5.000, стр. 94, цена 60 коп.

Ив. Сухоплюев. Происхождение религиозных верований. ГИУ, 1925 г. 16^о, Тир. 10.000, стр. 74, цена 19 коп.

П. В. Ромм. Метрическая система мер с приложением таблиц. ГИУ, 1925 г., 16^о, Тир. 10.000, стр. 64+LXVII, цена 32 коп.

Проф. А. В. Миртов. Методика самообразования. ГИУ. 1925, 8^о, Тир. 5.000, стр. 224, цена 1 рубль 25 коп.

Проф. Ив. Сухоплюев. Антирелигиозная пропаганда. Программы для городских и окружных антирелигиозных семинаров и клубных кружков. 2-е исправленное и дополненное издание. ГИУ. 1925 г. 8^о, Тир. 10.000, стр. 90, цена 40 коп.

А. Рубинштейн. Про молнию и грозу и пророка Илию. ГИУ, 1925 г. 8^о, Тир. 10.000, стр. 38, цена 20 коп.

Проф. Б. П. Герасимович. Вселенная при свете теории относительности. ГИУ, 1925 г. 8^о, Тир. 10.000, стр. 90, цена 40 коп.

А. А. Суков. Экономическая география Балкан. ГИУ, 1925 г. Тир. 5.000, 8^о, стр. 76, цена 65 коп.

Д. О. Джовани. Луки України та їх поліпшення. ДВУ, 1925 р., 8^о, Тир. 25.000, стор. 52+1 мапа, ціна 16 коп.

Инж. Тадей Секунда. Німецько-російсько-український словник термінів з обсягу механіки з укр. та рос. показниками. Терміни розглянув і прийняв технічний відділ Інституту Укр. Наукової мови ВУАН. ДВУ, 8^о, Тир. 3.000, стор. 40, ціна 45 коп.

Р. Віппер. Всесвітня історія. Вип. 3-й. Нові часи. Перероблене укр. видання за редакцією О. Гермайзе. ДВУ, 1925 р. 8^о, Тир. 20.000, стор. 112, ціна 40 коп.

Грегорій Грігоровіч. Буковинське селянство в ярмі. Вид-во „Нове село“. Відень, 1925 р. 8^о, стор. 78.

Маро (М. И. Левитина). Работа с беспризорными. Практика новой работы в СССР. Изд.-во „Труд“, Харьков, 1924 г. 16^о, Тир. 9.000, стр. 94, цена 35 коп.

М. Зарецкий. Организация коллективной жизни в школе. (Вопросы самоуправления). Изд-во „Труд“, Харьков. 1925 г. 16^о, Тир. 4.000, стр. 156, цена 70 коп.

Е. Веккер. Дети и советское право. Изложение детского права в УССР. Харьков, Изд-во „Труд“, 1925, 16^о, т. 6.000, стр. 110, цена 45 коп.

А. Воронець. Червона зброя Перша укр. читанка для червоноармійця, допризвників, та осіб перемінного складу

герчастин. Ухвалено ВУНКЛН та ПУУВО до вжитку в установах Лікбезу та в Червоній Армії. 2-е видання. ДВУ, 1925 р., 8^о. Тир. 50.000, стор. 80, ціна 30 коп.

Заходня Беларусь. Зборнік. ДВБ Менськ, 1925 р., 8^о. Тир. 5.000, стр. 68.

Національнае пытаньне і комуністычная партыя. Зборнік артыкулаў, прамоваў і пастановаў. Уложаны пад рэдакцыяй У. Ігнатуўскага. Савецкая Беларусь. Менськ, 1924 г., 8^о. Тир. 2.000, стр. 232, цана 50 кап.

Сільсько-господарча пропаганда. В політ-установах села Одеської губ. 1924—25 р. р. Видання Губсільбуду. 1925 р., Одеська Губ-політпросвіта. Кабінет Політосвітчика, 8^о. Тир. 1.000, стор. 48.

С. Зарудний. До гурту. Бібліотека сільського кооператора. Книгоспілка. 1925 р. 16^о, стор. 80, ціна 35 коп.

С. П. Фесенко и Л. И. Цукерман. Система С-Х кредита на Украине. Книгоспілка. 1925 р., 8^о, цана 65 коп.

А. Фишгендлер. Основные вопросы советской кооперации (сборник статей). Книгоспілка, 1925 г. 8^о, цана 1 р.

Крестьянское хозяйство степного села и его кооперирование. ГИУ, 1925 г., 8^о, стр. 96, цана 50 коп.

Проф. А. Желеховский. Война и воздух. Н.—П.—Бібл. Г. И. У.

А. Ельницький. Робітничий рух і поліцейський соціалізм. (Зубатовщина). Бібліотека комсомольця. ДВУ 1925, тир. 10000, 8^о, стор. 16, ціна 5 коп.

Агроном Ю. М. Доброволенко. Що дає селянинові сільсько-господарська кооперація. Видання друге. ДВУ, 1925, 8^о, тир. 5000, стор. 44, ціна 25 к.

Агроном Ю. М. Доброволенко. Як влаштувати та провадити роботу в с.-господарському т.-ві. Видання друге, виправл. Б. Сел-на. ДВУ, 1925, 8^о, тир. 5000, стор. 60, ціна 30 коп.

М. Танашев. Чорний та ранній зелені пари та яка з них користь. Селянська Бібліотека. 1925, 16^о, тир. 25000, стор. 32, ціна 8 коп.

Проф. І. Сухоплюк. Великдень—поганське свято. Бібліотека малописьменного Серія антирелігійна. ДВУ, 1925, 8^о, тир. 25000, стор. 14, ціна 5 коп.

Інж.-Техн. В. Тютрюмов. Графічна грамота. З російської переклав М. Чечель. ДВУ, 1925, 8^о, тир. 5000, стор. 32+61 табл., ціна 1 карб.

Проф. О. Желехівський. Война й повітря. Науково-Популярна Бібліотека, серія „Хемія і Війна“. ДВУ, 1925, тир. 10000, стор. 76, ціна 22 коп.

С. Гопнер. (Наташа). О Ленине. Лен. Бібл. Г. И. У. 1925, 16^о, тир. 15000, стор. 16, ціна 3 коп.

Анд. Річицький. Тарас Шевченко в світлі епохи (публіцист. розвідка). Видання друге. ДВУ, 1925, 8^о, стор. 128, ціна 95 к.

Недегальні відозви з нагоди Шевченківських роковин. Київський центр. Істор. Архів ім. В. Антонович. Ч. 1. За редакцією та з передмовою О. Гермайзе. ДВУ, 1925, 16^о, стор. 64, ціна 20 коп.

Всеукраїнська Акад. Н. Шевченко та його доба. Збірник перший під редакц. акад. С. О. Єфремова, М. И. Новіцького і П. П. Филиповича. ДВУ, 1925, 8^о, стор. 200, ціна 1 карб. 75 коп.

Е. Кагаров. Как люди научились говорить, писать и читать. ГИУ, 1925, 8^о, стор. 60, ціна 35 коп.

Ол. Кисіль. Український театр. Вид. „Книгоспілка“, 1925, стор. 179, ціна 1 карб. 50 коп.

Р. Цветова. Походження світу. Селянська бібліотека (серія світознавства), ДВУ, 1925, 16^о, стор. 52, ціна 15 коп.

Я. Лепченко. Про що говорять квіти. Бібліотека природознавства, серія „Жива природа, Червоний Шлях“, 8^о, стор. 89, вид. 1924, ціна 65 коп.

Курт Лясвіц. В тумані давньої старовини. Бібліотека шкільної молоді, Книгоспілка, 1925, 8^о, стор. 85, ціна 65 коп.

А. І. Дашевський і Д. Н. Улезко. Про вітер, хмари та дощ. Бібліотека малописьменного, Червоний Шлях, 8^о, стор. 31, ДВУ, 1924, ціна 12 коп.

С. Ушеревич. В царских застенках, исторический очерк (с фотографиями) ГИУ, 1925, 8^о, стр. 192, цана 75 коп.

С. Ляликов. Чтение, с'емка, исправление планов и производство рекогносцировок. Вид. ДВУ, стр. 1—98, 16^о, Харків, 1925.

Золін. Суд над дівушкою прошлого.

Проф. Е. В. Оппоков. Водные богатства Украины. Вид. ДВУ, стр. 1—161, 8^о. Харків, 1925.

Ортоскоп. Державні змагання Прикарпатської України. Вид. „Нова Громада“, стор. 1—39, 8^о. Відень 1924.

Н. Рождественский. Юный исследователь. Вид. ДВУ, стр. 1—96, 8^о. Харків, 1925.

П. Жигалко. Железная промышленность СССР. Вид. ДВУ, ст. 1—190, 8^о. Харків, 1924.

Ж. Роні. Вамірег. Повість з часів кам'яного віку. Переклав Сергієнко. Книгоспілка 1925, 8^о, ст. 172, ціна 60 коп.

Н. Ленін. Більшовики повинні взяти владу. Марксизм і повстання. Ленінська бібліотека, серія популярна. ДВУ, 1925, тир. 15000, 16^о, стор. 20, ціна 5 коп.

Б. Лізов. Свято Перше травня і чому його святкуємо. Бібліотека малописьм. ДВУ, 1925, 8^о, тир. 15000, стор. 16, ціна 6 коп.

Михайл Герасимов. Стихи о заводе и революции. ГИУ, 1925, 16^о, тир. 3000, стор. 96, ціна 80 коп.

Петро Панч. У містечку Бе. Оповідання. Харків. Книгоспілка. 1925 р., 16^о, стр. 44, Тир. 10.000, ціна 15 коп.

Петро Панч. Гнізда старі. Повість. (Із творів спілки селянських письменників «Плуг»). Видання друге (перероблене). „Черв. Шлях“ 1925 г., 8^о, стор. 26. Тир. 5.000, ціна 13 коп.

М. Горький. Як я вчився. Видання друге. Б. М. ДВУ, 1925, 8^о, тир. 10000, стор. 26, ціна 10 коп.

Микола Куліш. 97, п'єса на 4 дії. Вищою науково-Репертуарною Радою при Головополітросвіті УСРР до вистав ухвалена

й рекомендована. ДВУ. 1925, 8^о, тир. 10000 стор. 72, ціна 35 коп.

Комуна. Декламатор. Склад І. Дніпровський за редакцією М. Хвильового, ДВУ, 1925, тир. 10000, 8^о, стор. 306+VІ, ціна 1 карб. 15 коп.

Полум'я Журнал № 2 1925, 8^о, стор. 212, ціна 1 карб. 50 коп.

Червоні Квіти. Двохтижневий ілюстрований журнал для дітей шкільного віку. III рік видання. №№ 1,2,3,4,5,6,7,8,9. — 1925, ДВУ, In quarto, стор. 24, ціна (не зазначено).

Нова Книга. Щомісячний критико-бібліографічний журнал № 2—січень, за редакцією С. Пилипенка й Г. Кошуби, стор. 58, ціна 50 коп. № 3—лютий—березень 1925 р. за відповід. редакцією С. Пилипенка, ст. 54, 8^о, ціна 50 коп. ДВУ, 1925 р.

Зоря. Літературно-науковий та політично-громадський журнал. Відпов. ред. І Ткачук, Катеринослав, №№ 1,2,3,4 (січень—квітень 1925—), 8^о, по 32, стор. ціна 25 коп.

ДО УВАГИ ЧИТАЧАМ

Дальше число журналу „Червоний Шлях“ буде подвійне № 6—7. Р е д.

ДЕРЖВИДАВ УКРАЇНИ

ОГОЛОШУЄ

К О Н К У Р С

НА СКЛАДАННЯ ДЕТАЛЬНОГО ПРОСПЕКТУ
СУЦІЛЬНОГО КУРСУ МАТЕМАТИКИ

Для вечірніх Робітничих Індустріальних Технікумів України.

Зміст курсу мусить відповідати програмі, що його затвердив Методком Головпрофосвіти. (Про програм можна звертатися до Методкому Головпрофосвіти—особисто або листівкою—на адресу: Харків, вул. Артема, 29).

Складаючи проспекта, треба мати на увазі такі вимоги:

Курс містить у собі елементи алгебри, геометрії тригонометрії, аналітичної геометрії диференційного та інтегрального обчислення. Все це мусить бути об'єднано до єдиного суцільного курсу. Суцільність курсу має бути органічна, а не механічна, цеб-то—без розподілу на окремі розділи елементарної та вищої математики.

Курс повинен містити в собі так теоретичні вправи абстрактного характеру, як і практичні задачі, що їх взято, наприклад, з фізики, механіки, технології, то-що.

Мова курсу—преступна для робітників, текст з наочними прикладами.

З цього курсу учень мусить вивчити, як можна використати довідні таблиці; тому в книзі треба дати зразки таких таблиць, як навчальний матеріал.

Наприкінці кожного розділу треба містити питання, складені так, що їх можна використати, провадячи курс лабораторним методом.

Розмір курсу мусить не перевищувати 22—25 друк. аркушів разом з рисунками.

Книгу можна розділити на дві частини—згідно з програмом I і II курсів Технікуму.

У проспекті треба дати докладний зміст курсу, розподіл матеріалу на розділи та теми так, щоб із нього можна було бачити характер питань і задач, які відповідають кожній темі зокрема.

До проспекту треба додати методологічні вказівки від складача.

Бажаний розмір проспекту— $\frac{3}{4}$ —1 друк. аркуш.

Проспекти подаються в запечатаних конвертах—без підпису складача—з девізом. Одночасно подається другий запечатаний конверт з тим самим девізом, що в ньому зазначено прізвище автора та його точна адреса.

Термін подати проспекти—не пізніше 1/VIII ц. р.; проспекти подавати на адресу Д.В.У., Харків, площа Тевелева, 4, до „Комісії конкурсу на суцільний курс математики для ВРТ“.

За найкращі проспекти ДВУ видає складачам дві премії:

1-у премію — 260 крб.

2-у „ — 150 „

Наслідки конкурсу буде оголошено не пізніше 1/IX ц. р.

ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО УКРАЇНИ

ЩОМІСЯЧНИЙ ЖУРНАЛ

КРИТИКИ, БІБЛІОГРАФІЇ та КНИЖКОВОЇ СПРАВИ

НОВА КНИГА

виходить з листопаду 1924 р. за ред. С. Пилипенка та М. Годкевича.

ЖУРНАЛ МАЄ ТАКІ РОЗДІЛИ:

1. Статті.	6. Бібліотечна робота.
2. Огляди й реферати.	7. Бібліографічна робота.
3. Критична бібліографія.	8. ЛНМ.
4. Видавнича справа.	9. Друкарська справа.
5. На шляху до читача.	10. Ріжне.

ПЕРЕДПЛАТА НА ЖУРНАЛ:

На 1 місяць	— карб. 50 коп.
" 2 "	1 " — "
" 3 "	1 " 50 "
" 6 "	3 " — "

ДО УЧАСТИ В ЖУРНАЛІ ЗАПРОШЕНІ:

Агуф М., Айзеншток І., Барабашов М., Батюк І., Білик Я., Биковець М., Білокриницький Х., Булаховський Л., Бушуєв, Височанський П., Волобуєв М., Воля Т., Ганцов В., Гендриховська, Годкевич М., Горбань М., Дорошкевич С., Доленго М., Дубняк К., Єзерський, Єрофіїв І., Йогансен М., Залізнодорожський Г., Зільбарфарб Й., Кравців С., Коряк О., Коцюба Г., Курило О., Лавренко Є., Лейтес А., Лепченко Я., Любченко М., Малуґа М., Мамонтів Я., Машкин В., Меженко Ю., Міяковський В., Мірза-Авак'янц Н., Німчинов К., Немоловський І., Пакуль Н., Панченко М., Паңченко К., Пилипенко С., Платонів Ю., Плевако М., Поліщук В., Попов О., Попов П., Прозоровська А., Равич-Черкаський М., Радлов В., Рижков В., Рохкін В., Русанов А., Самофалов, Синявський О., Слісаренко О., Слабченко, Соловійов А., Соколовський О., Сулима М., Христовий М., Христюк П., Федюченко Ф., Фомицький, Чередниченко В., Яворський М., Якубський Ю., Яната О. й инш.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:
Харків, пл. Р. Люксембург, 23
Головна Контора
Періодич. Видань ДВУ.

Там-же приймаються ого-
лошення до журналу:
1 стор.—60 карб.
1/2 " —35 "

ПРИЙМАЄТЬСЯ ПЕРЕДПЛАТА

на щомісячний журнал громадського життя, літератури й науки

„ЖИТТЯ Й РЕВОЛЮЦІЯ“

Виходить у Києві книжками в 6 аркушів.

За найближчою участю М. Барана, О. Гермайзе, М. Граціанського, Ол. Дорошкевича, В. Іванушкіна, І. Лакизи, Ю. Меженка, Ол. Попова, С. Постернака, Ол. Соколовського, О. Стрільчука і Є. Черняка.

„Життя й Революція“ призначається для широких кол низового активу, переважно сільського, для передових селян та робітників, для громадсько-активної інтелігенції.

Журнал за своє завдання має допомагати піднесенню кваліфікації цих груп робітників, давати їм безпосередній матеріал для роботи серед трудових мас, у низових освітніх (сельбуди, робклуби), кооперативних і адміністративних (райвиконкомми, сільради) осередках. Маючи це на увазі, журнал буде знайомити своїх читачів в приступній формі з найновішими здобутками культури, науки, техніки, оскільки ці здобутки виявилися в безпосередніх фактах сучасного політичного життя чи в свіжій книзі.

Журнал „Життя й Революція“ матиме такі основні відділи: 1) Політика. Економіка. Марксизм. 2) Наука. Техніка. Сільське господарство. 3) Культура. Мистецтво. Побут. 4) Що читати. Широко освітлюватиметься культурне життя України, Радянського союзу та найголовніших країн Заходу.

Статті в журналі матимуть реферативно-інформаційний характер, щоб ввести читача в центр трактованого питання й проказати йому шлях до самоосвіти. Крім фахових сил по культурних центрах України, журнал мають обслуговувати сільробкори, особливо в питанні про економічні й культурні процеси в сучасному селі.

До участі в журналі запрошено найвидатніші сили Києва, Харкова та інших міст України. Поки-що дали свою згоду:

Айзеншток, проф. Артем'євський, М. Баран, Ос. Бургардт, проф. В. Божко, проф. С. Веселовський, М. Вериківський, П. Воронін, В. Гадзінський, В. Ганчель, проф. О. Гольдман, Г. Гринько, В. Десняк, М. Доленго, М. Драй-Хмара, М. Йогансен, В. Еллан, Ф. Ернст, В. Затонський, М. Зеров, Г. Іваниця, С. Іваницький, С. Каган, М. Калінович, Б. Коваленко, М. Коваленко, П. Козицький, В. Коряк, Г. Коцюба, проф. М. Кравчук, проф. Кухаренко, Лазоришак, Левик, М. Левитський, Ан. Лебідь, А. Любченко, Ів. Мандзюк, Маренко, В. Міяковський, М. Могилянський, Є. Матросів, М. Новицький, Обремський, проф. Оппоков, пр. В. Підгаєцький, Є. Перлін, М. Перлін, В. Петров, Петропавловський, С. Пилипенко, М. Плевако, С. Постернак, пр. С. Савченко, Семко, М. Сисак, М. Терещенко, Марк Терещенко, Терзиченко, П. Филипович, Ол. Щадилов, пр. Щоголів, С. Щупак, Б. Якубський, М. Яловий.

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ:

На 1 місяць	— карб. 70 коп.
„ 3 „	2 „ — „
„ 6 „	3 „ 75 „
„ 12 „	7 „ — „

Адреса редакції: м. Київ, вул. К. Маркса № 2.

Передплату приймає Головна Контора Періодичних Видань—Харків, пл. Р. Люксембург, 23, а також всі Філії Торгконтори, книгарні і агентства ДВУ.

ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО УКРАЇНИ

Журнал „ПЛУЖАНИН“

видає в Харкові Центр. Ком. і Харківськ. Бюро Спільки Селян. Письменників
„Плуг“ за редакцією: С. Пилипенка, Ів. Сенченка, Мих. Биковця.

КОЖНОМУ початкуючому письменникові, сількові, навчителю літератури,
мови, сельбудинкові, літгуртку, хаті-читальні, школі, клубу

журнал „ПЛУЖАНИН“

принесе допомогу, дасть нову, повну інформацію про літературно-мистецьке
життя, навчить краще писати художні твори, розповість про Спільку сел. пись-
менників „Плуг“.

Журнал виходить що-місяця, книжками в 32—48 стор., з фотографіями пись-
менників, літер. подій і т. и.

Кожне число коштує 30 коп. з пересилкою.

Гроші (переказом чи почт. марками) слати по адресі: Харків, вул. К. Лібкнехта, 11.
Редакції журн. „Плужанин“.

ПРИЙМАЄТЬСЯ ПЕРЕДПЛАТА

НА ЩОТИЖНЕВИЙ НАУКОВО - ПОПУЛЯРНИЙ І ГРОМАДСЬКИЙ ЖУРНАЛ

„ЗНАННЯ“

Мета журналу—дати широким робітнице-селянським масам у зрозумілій для
них формі найрізноманітніші знання з різних галузів науки та життя

ЖУРНАЛ МАЄ ТАКІ РОЗДІЛИ:

1. КРАСНЕ ПИСЬМЕНСТВО.
2. ПОЛІТИЧНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ВІДДІЛ.
3. СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО.
4. НАУКА Й ЖИТТЯ.
5. ТЕАТР І КІНО.
6. ОГЛЯДИ: а) ПО УСРР І ССРР.
б) ЗА РАДЯНСЬКИМ КОРДОНОМ.
7. НА МІСЦЯХ.
8. ПОРАДНИК САМООСВІТИ.
9. НА ВІЛЬНУ ГОДИНУ.
10. БІБЛІОГРАФІЯ.
11. ПІШКИ.

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ: на 1 рік—7 карб. 50, на 1/2 року—4 карб.
на 3 міс.—2 карб. 25 коп., на 1 міс.—80 коп.

Адреса: Харків, пл. Р. Люксембург, 23, Державне Видавництво України,
Головна Контора Період. Видань.

Центральна Наукова

